

ČASOPIS MAĆICY SERBSKEJE 1919.

Redaktor:
Stud. radž. prof. dr. Ernst Muka,
konrektor na wotp., komtur a ryčeŕ wysokich rjadow.

Lětnik LXXII.

(Cyleho rjada čisło 138.)

Budyšin.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

ČASOPIS MAĆICY SERBSKEJE 1919.

Redaktor:

Stud. radž. prof. dr. Ernst Muka,
konrektor na wotp., komtur a ryčef wysokich rjadow.

Lětnik LXXII.

(Cyłeho rjada čisło 138.)

Budyšin.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Z českeho listowanja J. E. Smolerja.

(Pokračowanje a skónčenje.)

Což pak jo rowno tak wažno, ga zachopiju se njent tek wjecej wo šulsku hucbu staraš. Seilef jo wóndano: Šulske khyrlušje a spjewančka“ wudał, a druge farafe a hucabniki psigotuju druge knigły.

Mojego Njemsko-Serskego słownika su se we Kamjeńskim welikim hogenju 6 listna spalili a šišćańe welgin pomału psib'era, dokulaž su se šiščaroju mloge litery we hogenju zeškreli. Až Sfezněwskego a Bodjanskego wižel nějsym, to jo mje welgin luto. Jo-li Sfezněwski žedne rukopisy hu Was wostawil? Ja som jemu njekótare požycyl, nejwosebnejšy bje weliki rukopisny Serski słownik. — Dubrowskemu bych rad njeco póstal, ale ja jeho pšawu adresu nějwem. Byžčo tak dobry a dajšo kń. Rádoju Dobrowskego adresu a to tek we Pólskej rjecy, ja Was hutšobńe wo to pšošu. Ráda bužo mje wšykno póstas.

Wostańšo z bogom!

Waš zwjerny služabnik
Smolef.

Smolef pisaše zaso delnjoserbscy. Bě hižo oktober a wón bě přeco hišće w Zhorjelcu při „pěsničkach“. Z radosću wozjewja, zo je pruski kral Bjedrich Wylem IV. wěnowanje zběrki přijal a zo so zběrka bórzy dokónči. Zdobom rozprawja wo Zejlerjowej „Tydžeńskej Nowinje“ a wuložuje přičiny Jordanoweho njezboža. Budžeše rad Jordanowu „Jutničku“ wobkhował a tohodla radžeše, zo by ju Jordan za přecelow swojeho prawopisa dale wudawał. Jordan wopravdže jeho radu přijal a poča w Lipsku „Serbsku Jutničku“ wudawač, tak rjec přeni serbski literariski přehlad, ale tá zańdže docyla hižo z druhim zešiwkom. Jordan pak přesta serbski pisač a započal wot l. 1843 jako wučer słowjanskich rěčow a literaturow na lipsčanskej uniwersice „Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft“ wudawač, kotrež wjedžeše hač do l. 1848, doniž do Prahi njewoteńdže.

Za to pak so Zejlerjowej „Tydžeńskej Nowinje“ derje wjedžeše. Rychle so rozšeri do serbskich a słowjanskich rukow a wšem so lubješe — njedžiwajcy njepraktiskeho prawopisa, kiž Smolef jenož pomałku a njenapadnje wotstronjeć pytaše. W Prazy wohladachu přenje čislo jara zahe, dokelž je Bodjanskij z Łužicy sobu přinjese. „Bođanskij nám přinesl prwni arch nowého časopisa lužického „Tydžeńská Nowina“, — tak pisaše dr. Staněk Čelakovskemu do Wrótslawja dnja 8. julija 1842 (Korr. a záp. III. 1. Ar. 26).

Tydžeńska Nowina so daloko rozpřestrě bjez džiwanja na to, zo bě politika z njeje hamtsy wuzamknjena. Ale wotbérarjam to w započatku njewadžeše a w lětach 48-tych dóndže tež na politiku. Zwědomjenje rosćeše a žołmy narodneho wozrodženja so wyše zběhachu. Duchowni a wučerjo buchu sebi pomału wědomi, zo slušejú k słowjanskemu splehej a pytachu tež w šuli tuto zwědomjenje rozšěrjeć. Zejleř wuda w Budyšinje 1842 šulski spěwnik „Krótke khyrlušje a spjewančka za serske šulje“ a wosebje w Tydžeńskiej Nowinje budžeše z pomocu Smolerja wutroby a mysle k nowemu žiwjenju. K. A. Jenč je w jubilejnym nastawku „Prěnje pjeć a dwaceći lět našich serbskich nowinow“ w 20. lětniku Čas. Mać. Serb. 1867, 586—604 rjenje raz a wažnosť tutech Nowin rysował.

A Smoleř njewustawaše. Horliwje džětaše nic jenož na dokončenju zběrki pěsni, ale tež na němsko-serbskim słowniku, z kotrehož měješe hłowny zakład hižo w Wrótstawju hotowy. Wudospolnješe swoje džělo a njedaše so wot wosuda zatrašić, kiž jemu zadžěwki do puća staješe. Słownik bě tehdy hižo w šěšćoch listnach dospolnje hotowy w Kamjenskej čišćefni (S. Krausche), hdžež bu lěto prjedy tež „Mały Serb“ čišćany. Tu wudyři wulki woheń w Kamjencu, w kotrymž so tež čišćefnja spali a z njej šěšć hižo hotowych listnow Smolerjoweho słownika. Hačrunjež wšak to njemůžeme tak prawje přirunać, čišći so nam tola do myslow zajimawa historiska spomnjeńka ze žiwjenja wulkeho čěskeho paedagoga a wučerja Jana Amosa Komenskeho. Tež jeho hobrski słownik „Poklad jazyka českého“, kajkiž Češa hišće džensa nimaju, zniči so w počejcy XVII. lětstotka w Lešen-skim wohnju w rukopisu hižo w čišćefni ležacy. Smolerjowe džělo njebě tak dołholětné a wobšěrne, tola pak měješe za Serbow nimoměry wulku wažnosť. Měješe džě to być přeni tajki słownik, kajkiž Serbja nuznje trjebachu. Smoleř jón tola zbožownje dokonči a w Budyšinje wuda l. 1843 jako: Němsko-serski słownik. Z wuloženjom powšitkowneho Serskeho prawjepisanja. Wuda z tym pomocnu knihu, serbskemu womłodženju nanajbóle trěbnu. Rukopisne słowniki drje Serbja mějachu, ale te běchu dosć njeprístupne a jenož jenotliwcy mějachu wotpisy. Mjez nimi bě tež najskerje wotpis, wot Smolerja Sreznevskemu počeny, na kotryž Purkyně w dopisu spomni.

Kak Smoleř na wšěch stronach počahi pytaše, za to je nowy dopokaz próstwa wo adresu ruskopólskeho spisowacela Petra Pavloviča Dubrowskeho (1812—1882), kiž w samsnym léće 1842 poča wudawać ruskopólske łopjeno

k pěstowanju słowjanskeje wzajemnosće „Jutrzenka — Dennica“ a kiž je tež spisačel znateho pólskoruskeho a rusko-pólskeho słownika. Dubrovskij dopisowaše sej z Hanku, Šafaříkom a Purkynju; tohodla chcyše tež Smolef wot njeho jeho adresu. Pozdžišo sebi woprawdže dopisowaštaj, kaž widžimy z dopisow Dubrowskeho Purkynjej 12. junija 1842, 5. januara 1843 a 23. novembra 1843. (Hlej Francev „Očerki po istorii češkago wozroždenija“ 1902, str. LII, LIV a „Korr. a záp. F. L. Čelakovskeho III 72). Mjez tym tola swoje džěła w Zhorjelcu skónči a wróci so do Wrótsławja k dalšim studijam. Wottam so hakle 13. augusta 1843 Douchej wozjewi z dotal nječišćanym listom, khowanym w Čěskim Museju.

* Wrótsławju, 13. džěń Awgusta 1843.

Wele česceny kneže,
Mój wusocy waženy přecelo!

Přez Neureutterowukniher-nju sće Wy w tychhlej dnjach wěšće Serbsku (?) wote mńe wudatu knižku dóstali. Ta pak je „Němsko-Serbski słownik“. Ja pišu „słownik“, ale wo prawdžje móžu jenož „słowničk“ rjeknuć, přetož po založerjowym žadanju smědžach jeno džesać listnow spisać, jeli zo so cyła wěc zasoz rozložić nedyrbeše. Dokelž so pak tola pěča z kóždych knihow něšto nawuknuć može, dha ma so to snadž tež z tutym słownikom takhlej, a we tutej nadžiji ja jón zjawnosći pšepodach. Ja sebi myslu, zo tola najnužniše dach a zo budže sej wosebnje někotryžkulíž mojich, na Němskich šulach wot swojeje maćernej reče zdalenyh krajanow z něho wuradžić móc. Tež to, zo krótke wułoženje powšitkomneho prawjepisarnja pšiwudach, změje drje swój wužitk, pšetož my hišće ničo nimamy, z čohož by so

Durch Neureutters Buchhandlung haben Sie in diesen Tagen gewiss ein von mir herausgegebenes Büchlein erhalten. Es ist dieses ein „Deutsch-Wendisches Wörterbuch“. Ich schreibe „Wörterbuch“, aber in der Tat kann ich nur „Wörterbüchlein“ sagen, denn nach des Verlegers Verlangen durfte ich nur 10 Bogen verfassen, wenn sich die ganze Angelegenheit nicht wieder zerschlagen sollte. Weil man aber doch, wie man sagt, aus einem jeden Buche etwas lernen kann, so verhält sich dies vielleicht auch mit diesem Wörterbuch so, und in dieser Zuversicht habe ich es der Öffentlichkeit übergeben. Ich denke, daß ich doch das Nothwendigste gegeben habe und daß sich besonders mancher meiner Landsleute, der auf deutsch. Schulen seiner Muttersprache entfremdet wurde, wird Raths daraus holen können. Auch das, daß ich eine

štó nowu orthografiju nawučić móhl. Wopomńće tehodla tuto pšecelnje, hdyž tónhlej mój wudžělk rozsudžiće.

Štož hewak moje skutkowanje w Serbskej literaturje nastupa, dha poslenim času dale ničo činić nemožach, hač zo dys a dys něšto do našich nowinow „Tydžeńska nowina“ dach. Tydžeńska nowina dobywa sebi džeń wote dnja wjacy čitarjow a to, kaž my žadamy, bez ratafemi. Pšetož to je nam wulcy wažna wěc, zo my naš lud tež k čitanju druhich, dyžli jenož nabožnych pismow pšiwučimy. Nowiny so najlépe hodža k wubudženju a wukhowanju narodneho ducha.

Kńez prof. Čelakowský čitaše w zańdženym póllěći, kaž snano wěsće, Kralodwórski rukopis. Ja a mój krajan Wařko smój jón do Serbskeho pšeložiloj a chcemoj jón hišće lětsa wudać. Ja so nadžiju, zo je naju pšeloženje swěru wudžěłane, dokelž je tež kń. Čelakowský pšehladaše. Podžiwna je pšejenosć našeje rěče ze starej Českej! — Kń. Jórdan w Lipsku, kiž běše započal „Serbsku Jutničku“

kurze Darstellung der allgemeinen Rechtschreibung beigefügt habe, wird wohl seinen Nutzen haben, denn wir besitzen noch Nichts, woraus Jemand über die neue Orthografie Belehrung schöpfen könnte. Ziehen Sie daher dies freundlichst in Erwägung, wenn Sie diese meine Arbeit beurteilen.

Was außerdem meine Thätigkeit in der wend. Literatur betrifft, so konnte ich in der letzten Zeit weiter Nichts thun, als daß ich von Zeit zu Zeit Etwas in unsre Zeitschrift „Tydžeńska nowina“ gab. Die „Tydžeńska nowina“ gewinnt von Tage zu Tage mehr Leser und zwar, wie dies unser Wunsch ist, unter den Landleuten. Denn das ist für uns eine höchst wichtige Angelegenheit, daß wir unser Volk auch zum Lesen anderer, als einzig nur religiöser Schriften gewöhnen. Zeitschriften dienen am Besten zur Weckung und Erhaltung des Nationalgeistes.

Herr Prof. Čelakowský las im vergangenen Halbjahre, wie Sie wohl wissen, über die Königinhofer Handschrift. Ich und mein Landsmann Wařko haben sie ins Wendische übersetzt und wollen sie noch heuer herausgeben. Ich hoffe, daß wir eine genaue Übersetzung zu Stande gebracht haben, da sie auch Herr Čelakowský einer Durchsicht unterwarf. Auffällig ist die Übereinstimmung unser Spra-

po powšitkomnym prawjepisanju wudawać, něje w tutym hižom khetry čas ničo dale činiš. Ja sym tehodla na něho pisał a něwudawali ju wón wjacjy, dha chcu dalše wědženje na so wzać, zo bychmy tak nowiny za nižši lud a za nawědžitych měli.

Pši spočatku Septembra pšihndu z kń. prof. Čelakowskym do Čech a pši tym tež do Prahi. Ja wěselu so wulcy jara na to, wosebje tehodla, dokelž tak wšitkich, z kotrymiž hižom dlějši čas pšěćelnosć žiwju, po wobleču wohladam a z nimi ze rta dó rta poreču.

Waše pšěloženje Thomsonowych počasow sym pola kń. Purkyńeho zeznaš. Ja Čěsku rěč dosć něznaju, zo bych rozsudženje wo nich dać móhl, ale kń. Purkyńemu lubjachu so jara.

Kń. Purkyně a kń. Čelakowský dataj Was luboznje postrowić! Wote wšitkeho drugeho štož mi we Wašim lisí pisašće, chcemoj w Prazy rozšěrněšo rěčeć. Wodajće jenož mi, zo sym Was tak dołho bez wotmolwenja wostajil a postrowće wšitkich, kiž me znaju n. p. kń. Palackého, kń. Šafařika, kń. Hanku . . . !!

che mit der altčechischen! — H. Jordan in Leipzig, der angefangen hatte die „Serbska jutnička“ mit Anwendung der allgemeinen Rechtschreibung herauszugeben, hat hierin schon geraume Zeit Nichts mehr gethan. Ich habe deswegen an ihn geschrieben u. will er sie nicht weiter herausgeben, so werde ich die Redaction übernehmen, damit wir so eine Zeitschrift für das niedere Volk und eine andre für die Gebildeten haben.

Anfangs September komme ich mit Herrn Prof. Čelakowský nach Böhmen u. hiebei auch nach Prag. Ich freue mich ganz außerordentlich darauf, vorzüg. deswegen, weil ich so Alle, mit denen ich schon längere Zeit freundschaftliche Beziehungen pflegte, von Angesicht kennen lernen und mit ihnen mündlich conversiren werde.

Ihre Uebersetzung von Thomsons Jahreszeiten habe ich beim H. Prof. Purkyně kennen gelernt. Ich bin nicht genug Kenner des Čechischen, um darüber ein Urtheil abgeben zu können, dem Herrn Purkyně gefielen sie aber ganz vorzüglich.

Waš najswěrněši
Smolef.

Z dopisa widzimy, zo bě Smolef stajnje pilny. Nimo pěsničkow“ a wudateho „słownička“ přinošowaše horliwje do „Tydžeńskeje Nowiny“. A woprawdže, wotewrjamy-li jednotliwe čisła Tydžeńskeje Nowiny, komu hewak bychmy mohli jednotliwe zduchownjene nastawki a pojednanja připisować, hač runje Smolerjej. Tak n. př. hnydom w přěnim čisle druheho lětnika 1843, str. 2—4 zajimawe pojednanje „Serbja abo Němcy?“ Abo zawódný nastawk „Što so we swěće podawa? w 2. čisle na str. 85—87. Spisaćel rěči tu wo jednotliwych splahach narodow a pódlá germanskeho a romanskeho mjenuje tu tež słowjanski splah.

„K Słowjanam slušuju pak: Rusojo, Bołharjo, Ilirscy, Serbjo, Polacy, Češi a Łužiscy Serbjo a wšěch hromadže je přez 80 milionow“ — tak piše słowjanofil Smolef a raznje pokročuje, zo drje su Łužiscy Serbja najmjeńši narod, ale zo maju to same prawo na swoju rěč, jenož hdy bychy so wučerjo horliwišo wo swoju maćeršćinu prócowali, a porokuju skónči:

„Što hańbuje so tam a sem jedyn swojeho serbskeho naroda? Dajće sebi prajić, zo tón, kiž swoje Serbowstwo zacpiwa, tež swojich staršich hani . . .“ Kak wuznamne to memento, kiž so z časom hišće stupnjowaše, kaž džě to skónčnje dale ze Smolerjowych dopisow samych widzimy! Tu hakle zrozjmyjamy, čohodla sebi Smolef serbski časopis tak přeješe, čohodla chcyše nowy Jordanowy pospyt zdžeržeć: nowiny džě su najlěpši srědk k zdžětanju luda, dokelž — po jeho słowach — „nowiny so najlěpje hodža k budženju a wukhowanju narodoweho ducha!“

Smolef rozprawja Douchej, zo je Čelakovský w lětnym semestrje Kralodwórský rukopis čitał, kiž je wón hromadže z krajanom Janom Augustom Wařkom (1821—1862), pozdžišim fararjom w Jabłońcu pola Mužakowa, do serbšćiny přeložil pod wjedženjom Čelakovskeho. Wotmyslištaj sebi jón wudać, ale njedóndže k tomu, doniž hakle lěta 1852, Smolerjowy přeložk Hanka w Prazy sam wuda a z druhimi přeložkami zjednoći we swojej: „Polyglottě kralodvorskeho rukopisu“ na str. 463—522, z pokazku dweju pěsni w delnjo-serbskim přeložku 523—524. Mjez tym bě sobustaw Pražskeje „Serbowki“, Jakub Buk (1825—1895), druhi redaktor Časopisa Mačicy Serbskeje w l. 1853—1867 a znaty džělaćer wo serbskich přisłowach, w Prazy štyri basnje kralodwórskeho rukopisa přeložil, kotraž wочища Fr. Doucha w Čas. Čěsk. Musea 21, 1847, str. 225 sc.: „Některé básně rkp. kralodvorskeho v překlada lužickoserbskem.“ Jordan přinjese tehdy wo tom rozprawu, a to najskerje Smolerjowu

we svojich „Slavische Jahrbücher“ 5, 1847, 356. Jordan so wo wěc zajimowaše, dokelž bě do mnohorěčneho wudača kralodworskeho rukopisa l. 1843 někotre přeložki podať. Pful wočišća w Jutničcy 1842, 31 sc. přeložk „Jaroslava“, tež Tydžeńska Nowina přinjese hnydom w přnim čísle Pfulowy přeložk basnje R. K. „Wopušćena“ a tak pytaše Smoleť tehdy najskerje podarmo nakładnika. Přeložk wosta potajkim nječišćany a jenož Dubrowskij wočišća we swojej „Jutrzenca-Dženicy“ přeložk basnje „Ludiša a Lubor“. Njepřekhwata nas, zo so hnydom telko přeložowarjow namaka: mějachu kralodwórski rukopis tehdy hišće za prawy a jeho „namakať“ Hanka staraše so na wšě móžne wašnje wo rozšěrjenje jeho sławy. Jeho počah k Serbam tohorunja k tomu wjele přispěwaše. (Pokazuju tu na dobru a poradženu knižku J. Hanuša „Rukopisové Zelenohorský a Králdworský. Praha, 1911. Přeložki rkp. kral. do cuzych řečow mjenuje Jan Jakubec w „Dějinách české literatury“ 1911, 466 sc.).

Smoleť spomina tež na rjany Douchowy přeložk Thomsonowych „Ročnych časow“, wudaty jako kniha w Prazy 1842. Purkynjowa khwalba njebě přehnata; bě džě Doucha za swój čas najlěpši přeložowar z jendželšćiny: česki Shakespeare na jewišću rěčeše z Douchowymi słowami. Douchowych přeložkow je jara wjele a njesu dotal ani wšě hromadu zestajane, čím mjenje posudžene. Tež w tym nastupanju Doucha na swojeho historika čaka.

Po Smolerjowych słowach k Douchej je jasne, zo so do Prahi hotowaše. Čelakovský, kiž chceše sebi do swojeje ródneje zemje dojeć, měješe w myslach jeho sobu wzač. Smoleť so nad tym wutrobnje radowaše, nic jenož tohodla, dokelž bě to w programje jeho studijow, ale wosebje tohodla, zo móžeše so ze wšěmi, z kotrymiž sebi dopisowaše, zeznać a wosobinscy z nimi porěčeć. Tohodla tež njewotmołwja na wšě dypki snadž zhubjeneho Douchoweho dopisa, ale jenož na kóncu swojeho lista praji, zo sebi ertnje wo wšěm wobšěrnišo porěčitaj.

Čelakovský so hotowaše l. 1843 na wopyt do lubeje domizny, — do Prahi! Njebě rady we Wrótslawju a njetyješe tam ani jeho swójbje ani jeho strowoći. Styskaše so jemu po Prazy, kaž je widzeć z cyteje jeho českeje korespondency, dotal wot Fr. Bilého wudawaneje, a wosebje z jeho korespondency z Pražskim lékařjom, wótčincem a zahorjenym słowjanofilom drom. Wjaclawom Staňkom, kiž bu wot l. 1845 tež Čelakowskeho swak. W tutej korespondency, wočišćanej hižo l. 1871 a 1872 w Čas. Česk. Musea, čitamy cytu historiju Čelakovskeho pućowanja do Čech we

l. 1843. Čítamy tam tiež krátke prispomnjenja wo Smolerju z prípadnymi epithetami. Čelakovský n. př. w lisce Staňkej dnja 22. junija 1843 wo swojim wotmyslenym pućowanju do Čech pisa a prispomina: „Za společnika bychom si vzali z Wratislawi pana Smolefa, hódneho Srba a w Lužicich agitatora neboli budička (!)“* A w dopisu 17. aug. 1843 piše znowa: „Pan Smolef Lužičan, jak jsem již podotknul, pojedje se mnou.“** — Tu je rysowany tež program cyłego pućowanja Čelakovskeho.

Tak bě zahorjeny student slavistiki Smolef nadobo w počatku sept. l. 1843 w złotej słowjanskej Prazy, po kotrejž žedžachu duše wšech českich a słowjanskich wótčincow, blizkich a zdalenyh přečelow Čechow, po kotrejž žedžeše tež jeho duša. Doucha bě prípadnje skhorjeť. Tej přičinje mamy so za jenički česki pisany Smolerjowy dopis džakować, w kotrymž swój wopyt wozjewja. Zakhowany je jako wšě Smolerjowe dopisy Douchej pisane w Českim Museju. Smolef piše powšitkownje prawje česki telko:

W Praze, 11. IX. 1843.

Můj nejmilejší příteli!

Bůh dej Wám státné dobré jitro i předce ne jedno to, ale taky dobrý den. Ja nepochybni, že se z Wašim krkem tak polepšilo, že bychom mohli spolu mluwili i to a ono sobě powidali. Račte mně příjemni odpověď dati a ja Was zejtra do poledne naštiwim.

Waš nejunpřimnejši přítel
Smolef.

Na pasyrské ulice
u pana dra. Staňka No. 719.

Wysoko ctěnému
panovi Douchowi, cerkewnimu kněžu
w Praze.***

Smolerjowy česki dopis je wažny historiski dokument za jeho žiwjenjopis. Je mjenujcy w swojim žiwjenjopisu napisal, zo jeho Čelakovský wza do Čech l. 1842. W tom pak so Smolef wo cyłe lěto zamyli, a tutón zmylk přeňdže

* „Za towarša bychmy sebi wzali z Wrótstawja knjeza Smolerja, hódneho Srba a we Lužicach agitatora abo budžerja.“

** Knjez Smolef, Serb, přijědže, kaž sym hižo prispomnił, ze mnu. —

*** Mój najlubši přečelo! Bóh daj Wam zbožowne dobre ranjo a tola nic jenož to, ale tež dobrý dzeń. Ja njedwěluju, zo je so z Wašej šiju tak polepšilo, zo bychmój mohłoj hromadže řečec a to a tamne sebi powědać. Dajće mi, prošu, dobru wotmołwu a ja Was jutře dopođnja wopytam. Waš najswěrniji přečel Smolef.

Na pasyrskéj wulicy pola knj. Dra. Staňka No. 719.

Wysoko česćenemu knjezej Douchej, duchownemu w Prazy.

potom do wšech Smolerjowych biografijow. Hakle Broman w citowanej rozprawje „o Čelakovském a slovanske vzajemnosti“ we Štowj. Přehledže 1912 na str. 15 mjenuje prawje léto 1843. Zawěsće na zakładže citowanych sadow z korespondency Čelakovskeho. Ale tu mamy słowa Smolerja sameho, z dnja 11. sept. léta 1843, kiž rěča najjasnišo.

Smoleř bydleše pola dra. Staňka „Na pasyrské ulici No. 719“, w domje staršeju mandželskeje najwjetšeho českého historika Fr. Palackeho — w nětčišej Palackeho wulicy w Prazy II.

Dr. Václav Staněk (1804—1871), lékař a spisowacel, bě we wšech wótčinskich worštach jako horliwy podpěrať kóždého narodneho hibanja znaty. We swojim domje hosćeše słowjanskich wopytowarjow Prahi, zwólniwyje jich po Prazy přewodžowaše, českim wótčincam bě tak rjec komisioňař českich a słowjanskich knihow a přińdže tak do počaha ze wšěmi wuznamnymi mužemi swojeho časa. Z jeho mjenom so zetkawamy w stawiznach českého słowjanofilskeho hibanja wšudžom, njech so jedna wo Rusa abo Polaka, wo Serba abo Bołhara, wo Khorwata abo Łužiskeho Serba, a wšitcy radostnje a džakownje na njeho spominaju. Wobšernišo sym so wo tom změnił we swojim nastawku „Neue Beiträge zur čechischen Korrespondenz des Stanko Vraz“ w Archivu f. slav. Phil. 36, 1916 484 sc. Často měješe dla swojich słowjanskich počahow tež njelubnosće z policiju, často so tež pjenježnje wobčeži, ale tola njewusta. Bě wšudžom, hdžež so wo česku abo słowjansku wěc jednaše a tež léta 1848 so horliwyje wobdžěli na wšech wuradžowanjach słowjanskeho zjězda. Dyrbimy wobdžiwać zahorjenje tuteho wótčinskeho lékařja, kotremuž džěchu wótčinske zajimy nad wosobinske, kiž jako zapóslanc haješe zajimy českého luda a kiž měješe při tom hišće dosć časa za Słowjanstwo a słowjanskich hosći. Džiwać dyrbimy so jeho hač dotal nječišćanej słowjanskej korespondency, kotruž tak derje rozumješe a tež zastawaše. Kak krasnje tehdy słowjansku wzajomnosć pěstowachu, hdyž kóždy we swojej maćérnej rěči pisaše a tola sebi wšitcy derje rozymjachu! Snadž bě słowo njezwučene, ale wóčko rěčeše a wutroba rozymješe. O, zahorjenje, swjate płomjo . . . ! V. Jagić trjechi we swojej klassiskej „Istorii slawjanskoj filologii“ (Pětrohród 1910) prawje Pražsku rólu a prawy wuznam Staňka při žiwjenjopisu J. J. Sreznevskeho (str. 321) z jenej sadu: „Staněk znakomil ego s pročimi češskimi patriotami.“ Haj, to džě bě Staňkowy nadawk w Prazy, wón činješe słowjanskich hosći znatych z najpřěnišimi wótčincami“, z ko-

trymiž so derje znaješe a kotrychž wšěch lubowaše ze swojej dobrej, njesebičnej wutrobu. A najbóle měještaj so radaj z Čelakovskim. Prěni dopis, kiž Čelakovsky z Wrótslawja napisa 15. meje 1842, słušeše Staňkej: „Prvni psaní do Čech piši k Vam, důkaz to, jak rad Vas mař.“ (Bily. Korr. Čel. III str. 11.) Přiwuzny počah pak jeju hišće bóle zjednoći. Tohodla snadž tež česke literarne towařstwo Svatobor postaji Staňkej pomnik na třecim Wolšanskim pohrjebnišću blisko pomnika Čelakovskeho: zo byštaj sebi tež po smjerći po možnosti najbliže bytoj!

Čelakovský sčeleše wšěch svojich słowjanskich hosći k Staňkej, kiž měješe přeco jenu jstwičku za nich prózdnu. Tak so k njemu tež Smolef dósta. Nimamy bohužel Smolerjoweho dženika z toho časa, ale zawěsće by jara zajimawy był. Njedwěljujemy, zo so Smolerjowe přeće dopjelni, zo so wěsće ze wšěmi najprěnišimi Čechami zetka, zo by sej z nimi „ze rta do rta“ powědał. A njedwěljujemy tež, zo měješe pražski wopyt na Smolerja wuznamny wliw. Tu bě w prawym wohnju wótčinskeho a słowjanskeho zmyslenja, tu bě we wutrobje wšeho Słowjanstwa! Njedwěljujemy, zo dyrbješe tehdyša Praha štyrcetych lět, kotruž je tak plastiscy Arne Novák w swojim wotrězku w „Literatuře české XIX. století“ w III. zwjazku l. 1905 na str. 189 sč. wopisał, w Smolerjowej duši njezapomnity začičić zawostajić! Ale Smolef jako čłowjek wótčinskeho džěła a wótčinskeje mysle kedžbowaše jeničcy na narodne žiwjenje. Hač do poslednich lět wosta jemu w pomjatkju prócowanje Čechow wo narodnu kulturu, česka literatura, česke towařstwa a cyłe česke žiwjenje. Haj, wón sam na to spomina hišće po štyrceći lětach před swojej smjerću w nastawku „Čechojo a jich narodne džiwadło“ we Łužicy 2. 1883, 95—96. To wšo bě so jemu čím kručišo do mysłow zakorjenilo, dokelž stajnje analogije mjez českim a serbskim žiwjenjom pytaše, dokelž chcyše podobne žiwjenje we swojej domiznje wupěstować. A poradzi so jemu to derje, kaž to z cyłeho jeho žiwjenja a ze stawiznow serbskeho naroda wot pjeć-dzesatych lět minjeneho lětstotka wěmy. Z mnohimi začičićemi a z bohatymi nazhonjenjemi wotjědze z Prahi zaso z Čelakovskim, zo byštaj českich wótčincow a přecelow Čelakovskeho na wsach wopytałoj.

Smolef sam přispomina w mjenowanym nastawku, zo běštaj z Čelakovskim na českim džiwadłownym předstajenju w Turnowje z dobom z Libuňskim fararjom Markom a z Kovaňskim dekanom Vínařickým. Džiwadło, koncert w narodnej rěči — haj, to džě bě něšto k posylnjenju

narodneho ducha a žiwjenja! To so Smolerjej ze wšeho zawěsće najlěpje spodobaše. Hnydom je nam jasne, z wotkel sej Smolef mysličku lužiskoserbskich spěwanskich koncertow, dźiwadłow a bjesadow přinjese,

Smolef nańdže potajkim tež na kraju mjez Čechami nowych přecelow. Předewšěm Antonína Marka (1785—1877), českeho spisowaceła a budźičela, horliwego wótčince a Słowjana, kotrehož žiwjenje je nam napinawje a dopodrobna wopisał Jan Jakubec w monografiji „Antonín Marek“, wudatej w Prazy 1896. Antonín Marek, wot l. 1824 Libuňski faraš, bě zahorjeny lubowar wšeho Słowjanstwa — a jeho nastawk „Slovan“ w časopisu „Jindy a nyní“ l. 1833, 165 je poprawom předkłodnik Kollárowskeje slowjanskeje ideje, w čišču wuprajeneje. Nas zajima tu hłownje jena sada:

„Mezi ostatními Slovany pamětliv zůstanu na Srba Lužického, kterýž blízkým chýlen Teutonem nesměle se ve svém domácím hlaholu pronáši — — —.“*

Antonín Marek znaješe potajkim wšěch Słowjanow, znaješe hižo tež najmjeńšeho mjez nimi — lužiskeho Serba. Njepřekwapja nas to, dokelž bě pěstowarjow slowjanskich naležnosćow na prjozy 19. lěstotka w Prazy hižo mnoho. Wosebje rusofilske hibanje po Napoleonskich wójnach bě njewšědnje sylne. Tež Marek přińdže na te mysle jako přecel Jungmanna, Hanki, Šafařika, Čelakovskeho a druhich českých wótčincow a da so wot nich rad zahorjeć. A hdyž přińdže za přeco na kraj, wutwori bórzy wokoło sebe w Libuni wótčinski literarny wěňčk, do kotrehož ćopla radži sebi tež z Prahi dojezdźowachu so wohrěc a na strowym powětre na wsy sebi wodychnyć. Słowjanscy pražcy hosćo činjachu porjadnje tón samy puć — kaž do Libunja k Markej, tak tež na Kovaň k Vinařickemu. Srezněvský bě pola njeju a Smolef džěše z Čelakovskim k nimaj. Markowy přecel wučer Fr. V. Zelinka powěda we swojej „Památce na duchovní a vlastenckou působnost Antonína Marka“ (Praha 1896) po zapiskach Markowych (na str. 22), kak faraš Marek rad spominaše na svojich slowjanskich hosći, mjez kotrymajž běštaj tež Smolef a Michaš Hórnik „aby se nejsu s Markem potešili, ale í pro swou „Matici“ od něho si podpory vyprosili“. Docyła přezjenje powěda tež Jakubec w monografiji wo Marku na str. 53.

Je bjez dwěla, zo Smolef potom Markej pisaše a zo Marek jemu tež wotmołwješe, ale wo tych dopisach njeje

* „Mjez druhimi Słowjanami budu spominać na Serba, kotryž počišćowany wot blizkeho Teutona bojaznje swoju domjacu rěc rěči.“

hač do džensnišeho dnja ničo znate. Znata je jenož wo-
sławjaca baseń, kiž Smolef l. 1858 k Markowemu polsta-
lětnemu měšnikemu jubilejej napisa a kotruž w „Serbskich
Nowinach“ l. 1858 w 36. čísle dnja 4. septembra wočišća.
Wozjewjamy znajmjeńša ju, dokelž je dopokaz za to, zo
bě Smolef z Markom w počahu. Wona rěka:

„Wysokodostojnemu knjezej, knjezej kanonikej
Antonínej Markej
dekanej Libuńskemu, biskopskemu vikarej wokrjesa Turnow-
skeho, swěrnemu a wěrnemu Słowjanej při jeho 50lětnym
měšnikim jubelskim swjedženju 5. septembra 1858.

Wjeseli sò džensa cyrkew swjata
Nad Tobu, nad swojim synom swěrnym,
Zo je wot Boha Ći miłosć data.
Dolho pastyř być we duchu wěrnym.
Kaž sy swěru Swoje wowcy hladał,
A je pasł na pastwje dobrokrasnej,
Tak sy dočakał, štož sy Ty žadał,
Přiwjedł sy je k přichodnosći jasnej.
Zraduje so narod z wutrobnosću,
Zo so złoty džeń Ći džensa blyska;
Zo sy za njón džěłał ze swěrnosću,
Twój lud z džakownosću Tebi wyska.
A hdyž ze wšěch stron Ći podawaja
Zbožopřeća, lubosć wuznawace:
Z Łužic, hdžež tež Tebje lubo maja
Wzmi džens słowo serbske počesćace.

J. E. Smolef.“

Smolef njerěčeše tu jenož za Łužicy, ale hłownje sam
za sebje. Antonin Marek we swojim njesebičnym słowjan-
skim zahorjenju móžeše z pokojom być! —

Wotměnenje Markoweje libuńskeje ćišiny čěskich
wótčincow a słowjanskich hosći bě w samnym času Kovaň-
ska fara pola Młodeje Bolesławy. Tu kralowaše Karel Alois
Vinařický (1803—1869), wěrný přećel Čelakovskeho, basnik
a archaeologiski romantik, šulski organisator runje tak kaž
Marek. Z Markom a druhimi wótčincami zblíži jeho lubosć
k čěskej knize, k čěskej wótčinje a k wšemu słowjanskemu.
To widźimy z jeho korespondency, wudatej „na památku
stých jeho narozenin“ wot V. Ot. Slavika w Prahy we 2 zwjaz-
komaj 1903 a 1909.

Tež Vinařickemu běchu lužiscy Serbja derje znaći.
Měješe džě so skónčnje stać z praesesom serbskeho semi-
nara w Prahy. Čitamy mjenujcy w dopisu čěskeho bajkarja

Vincenca Zahradnika, pisanym Vinařickemu 24. awg. 1830 (Kor. I. 151): „Těšilo by mne, hdybyste se jakožto protej do Vendického seminarium dostati mohl.“* A Staněk ličeše jeho přeco k porjadnym woteběrarjam swojich jemu zwěrjonych knihow, wězo tež lužiskich abo na Łužicu so počahowacych. Lěta 1841 17. meje (Kor. II. 372) pōsta Staněk Vinařickemu Jordanowu w Prazy wudatu hornjołužisku rěčnicu. Vinařický ju najskerje znaješe z khwalaceho nastawka w „Kwětach“ 1841, 33—34, kotryž česki basnik, přeložowar a literarny stawiznar V. B. Nebeský (1818—1882) napisa. Tak ruče hač Vinařický knihu dōsta, so hnydom 1. julija 1841 (Kor. II. 377) za nju podzakowa, wozjewi, zo so jemu lubi a slubi přiležnu rozprawu wo njej do Musejnika. A tak bychmy hišće druhe přispomnjenja Serbow nastupace mōhli čitać. Vinařický wědžeše tohorunja wo přijězdze Serba Smolerja, dokelž to Čelakovský tež jemu wozjewi 17. awg. 1843 (Kor. II č. 508): „Pan Smoleř, Lužičan, pojedje se mnou“. Smoleř bu pola Vinařickeho přecelnje přijaty. Z jeju korespondency je so jenički Smolerjowy list wot 5. julija 1844 zakhował, kiž dale deleka wozjewju. —

Wróciwši so do Wrótsławja, wěnowaše so Smoleř horliwje swojemu studiju, dopisowanju do Tydžeńskeje Nowiny a dokónčenju „Pjesničkow“. Tohodla so hakle 1. 1844 wozjewi svojim českim přecelam. Najprjedy swojemu pražskemu hosćowarjej drej. Stańkej, kotremuž 4. julija krótku džakowacu wopomnjeńku pōsta z postrowom jeho mandželskej, swakowej — knježni Bohusławje Rajskej, wot lěta 1845 druhej mandželskej Čelakovskeho (přenja zemře we Wrótsławju 1844) — a druhim domjacym. Smolerjowy připis na debjenej papjerje je kaž wšě druhe dopisy Smolerja skoro kaligrafiscy pisany. Je we wobsedzeństwj knj. Ivana Šetlika a njebu dotal čišćany. Smoleř piše:

Wjelečescenemu knjezej Stańkej, doktorej lékařstwa, jeho knjeni mandželskej, knježnje swakowej Bohusławě, knježničky Boženě, knježkej Jozefej a wšitkim domjacym poruča so najluboznišo w džakownym wopomnjenju něhduši

We Wrótsławju, serbski hōsć
4. dzeń julija 1844. J. E. Smoleř.

* * *

Samsneho dnja napisa Smoleř list Douchej, na kotrehož bě někak pozabył. Tež jemu njebě wot swojeho

* Wjeseliło by mje, hdy byšće so jako předsyda do serbskeho seminaru dostać mōhl.

wotjězda z Čech ničo wjacy pisał. Zamołwja so potajkim najprjedy:

Wrótstawju, 4. dzeń julija 1844.

Mój najlubši přečelo!

We swojim poslenim lišće Wy wo zamolwjenje prosyće, dokelž mje tak dolho na pismo čakać dašće, a ja džensa tosame činju, přetož Waš luby list bě wěsće rychliwšeho wotmolwjenja hódny. Ja sym Wam Waše dliče z wutroby wodał a nadžiju so teho sameho tež z Wašeje strony. Tuteje nadžije dla na to wšitko dale njedziwam, ale wobroću so k druhemu.

Z tutyh přěních rynčkow bórzy spóznajeće, zo runje kaž w Čechach, tak tež pola nas orthografiskeho přemě-njenja hišće kónca nima. A na tym sym pak ja, kaž so wuznać dyrbju, trochu wina. Jako ja našu nowu orthografiju založich, stojach ja sam a ničo mi radžić nje-wjedžeše. Nazhonjenja pak, kotrež při swojej lonšej podrozy po Čechach sčinich, a pozdžišo tež pola knjeza Čelakovskeho nawjedžich, přeswědčichu mje, zo ma so do serbskeje orthografije hišće ř, ě (město je) a: je (město -e) přijec.

Jutničku prjedy z nowa wudawać nochcu, hač je Lužan-Pfuhl-Jordanowy słownik wušoł. Přetož kak móža druzy

In Ihrem letzten Briefe baten Sie um Entschuldigung, weil Sie mich so lange auf ein Schreiben warten liessen, heute nun thue ich dasselbe, denn Ihr lieber Brief war gewiss einer schnellen Beantwortung werth. Ich habe Ihnen Ihre Verzögerung von Herzen verziehen und hoffe ein gleiches von Ihrer Seite. Dieser Hoffnung wegen nehme ich auf alles dieses weiter keine Rücksicht, sondern wende mich zu etwas Anderem.

Aus diesen ersten Zeilen werden Sie bald erkennen, dass eben wie in Böhmen, so auch bei uns die orthographischen Veränderungen noch kein Ende haben. Und daran bin aber ich, wie ich bekennen muss, ein wenig Schuld. Als ich unsre neue Orthographie einführte, stand ich allein und Niemand wusste mir zu rathen. Erfahrungen aber, die ich bei meiner vorjährigen Reise durch Böhmen machte und später beim Herrn Čelakovský einsammelte, überzeugten mich, dass in die wendische Schreibung noch: ř, ě (statt: -je) und: je (statt 'e) aufzunehmen wären.

Den „Morgenstern“ will ich nicht eher von Neuem herausgeben, bis das Pfuhl-Jordan-sche Wörterbuch erschienen

Słowjenjo serbske nowiny čitać, hdyž nimaja serbski słownik. Pfuhl po prawym tutón słownik džěła, Jórdan je jenož swoje mjeno přiwdał.

Kralodwórski rukopis hišće wudać njemóžach, dokelž hišće žaneho praweho nakładnika njenamakach.

Předněkotrym časom z Wařkom přeloženje Čelakowskeho „Ohlas písní Ruských“ dokonjach, to rěka do hornjoserbskeje rěče. Z Markusom přeložuju jón nětko tež do delnjo-serbskeje rěče.

Posleni zešiwk serbskich pěśničkow wuńdže, kaž so nadziju, w bližšich dnjach. Přiwdate su 5 tablicy. Ja Was prošu, zo byšće tak dobry być chcyli a, jeli móžno, na cyle džěło w čěskich nowinach spomnili, tak bórzy hač posleni zešiwk w rucy maće.

Narodny duch hewak dale bóle serbski lud přejima. Wo tym pak a wo wšelakim druhim Wam w přichodnym lisće powjedam.

Neumarkt No. 38,
2 Stiegen.

ist. Denn wie können die übrigen Slaven wendische Zeitschriften lesen, wenn sie hierzu kein wendisches Lexikon haben. Eigentlich arbeitet Pfuhl allein an dem Wörterbuche, Jordans Name ist nur so hinzugekommen.

Die Königinhofer Handschrift habe ich noch nicht herausgeben können, weil ich noch keinen rechten Verleger fand.

Vor einiger Zeit vollendete ich mit Warko die Übersetzung von Čelakowský's „Nachhall russischer Volkslieder“, das heißt in die oberwendische Sprache. Mit Markus übersetze ich ihn jetzt auch in die niederwendische Sprache.

Das letzte Heft wendischer Volkslieder wird, wie ich hoffe, in den nächsten Tagen erscheinen. Beigegeben sind 5 Tafeln mit Abbildungen. Ich bitte, die Güte haben zu wollen und, so fern es möglich, auf das ganze Werk in böhmischen Zeitschriften hinzuweisen, sobald es in Ihrer Hand ist.

Die nationale Gesinnung durchdringt übrigens mehr und mehr das wendische Volk. Hierüber aber und über manch Anderes in meinem nächsten Briefe.

Waš

najswěrniji přećel

J. E. Smolef.

Prawopisne prašenje njebě potajkim přeco hišće wujasnjene. Smolef dale polěpšowaše a wuzna za trěbne, hišće tři nowe pismiki zawjesć: ř, ě (město je) a je (město

-e). Zamołwja so tohodla, zo prawopisnych reformow njeje kónca a wěrnje připóznawa, zo je to jeho wina. A připóznawa tež, zo je jeho k tomu přiwjedło jeho česke wopytanje a wosebje poradžowanje z Čelakowskim. Jordan so njemyleše, pisaše-li Hankej 6. junija 1846 (Francev 425—426), zo bě jenož Čelakovský jemu wšě te nowoty narěčał. Jordan ironisowaše tehdy Smolerjowe ř a pytaše dalšim nowotam zadžěwać ze swojej „Denkschrift an die wendisch-serbischen Geistlichen und Schullehrer in der Oberlausitz, die wendisch-serbische Orthographie betreffend“. Ale Smoleř bě doslědny (konsequentny), doniž trajacych wuspěchow njedospě.

Tež prašenje serbskeho (t. j. serbsko-němskeho słownika) njebě hišće skónčene, mjez tym zo so hižo prjedy spomnjeny Bosowy słownik skoro njehodžeše trjebać. Tohodla džělaše Jordan na tajkim słowniku (hlej rozprawu wo nim w přiłozy českich „Květow“ 1843, str. 10), ale w cyłku jara lěno; njepomhaše ani, hdyž doby za horliwego sobudžělaćerja džewjatnaćelětneho Křescana B. Pfula (1825—1889), pozdžišeho lužiskeho rěčespytnika (filologa), z kotrymž wuda l. 1844 pokazku wědomostnje založeneho lužisko-serbskeho słownika. Pful pisaše słownik poprawym sam, kaž to ze Smolerjoweho dopisa zhonichmy. Smoleř nochcyše we wudawanju Jordanoweje „Jutnički“ pokročować, doniž Pfulowy słownik njebě cyły wušol. Ale do toho bě hišće dolha noha. Hakle w l. 1855 so z nowa wo tutym prašenju jedna w „Serbskich Nowinach“ na str. 389 a prosy so wo podpjeranje wažneho džěla, kotrež skónčnje Pful z pomocu M. Hórnik a na zakładze Zejlerjoweho materiala zbožownje skónči l. 1866.

Nimo Kralodwórskeho rukopisa přeložowaše Smoleř tón čas z Wařkom tež Čelakovskeho „Ohlas písni ruských“. Tón přeložk — časnje pozdžiši hač Kralodwórski rukopis — wuńdže hižo l. 1846 w Prazy: „Fr. Lad. Čelakowskeho Wothłós ruskich pěsni. Do lužisko-serbskeje rěče přeložištaj J. E. Smoleř a J. A. Wařko.“ Smoleř poča tehdy wothłós tež do delnjeje serbsčiny přeložować z Bohakhwalom Markusom, z tym samym, wot kotrehož Sreznenskij we Wrótsławju delnjoserbski wuknješe a kotrehož zběrku delnjołužiskich narodnych pěsni hakle po jeho smjerći M. Hórnik w Časopisu Mačicy Serbskeje 1881 wuda. K čišću delnjołužiskeho wothłosa njedóndže. Je móžno, zo Smoleř druhich džěłow dla to wostaji, spokojiwši so z hornjołužiskim přeložkom. Dokónčeše w tym času tež hižo swoju zběrku „Pěsničkow“ w zešiwkowym wudaću.

Lědma bě Smoleř swój dżakowny připis Staňkej a literarne rozprawy Douchej wotbył, hnydom druhého dnja swojemu českemu přećelej Vinařickemu napisa. Dopis je zakhowany w korespondency Vinařickeho a bu wudaty wot V. O. Slavika w II. zwj. č. 541, str. 526—528. Rěka:

Wjele česćeny knježe,
Mój luby přećelo!

Hdyž je wěрно, zo „obě i Lužice nowa zoře budí“, dha so tež přěć njeda, zo maja lubi Čechojo přede wšitkim tu krasnu zaslužbu, zo Serbscy Łužičenjo dale bóle zo spanja wotcućuja. Přetož při swojim hotowanju na přikhadźacy Słowjanski džeń njezacpichu naši Čěscy susodźjo swojeho Serbskeho bratřička jako małuškeho a po tajkim njekmaneho, ale pozběžechu dys a dys swój hlós, zo bychu jeho na zakhadźacu nóc kedźbliwego sćinili. A zawěsće, jara wažne je to, zo Štur Łužicy wopytaše a zo Česke nowiny na Serbow spominać počachu a hišće spominaja, zo so w Wrótławju z knjezom Purkinju a z knjezom Čelakowskim zeznach a zo Lipsku studující Serbjo ze Słowakami, Hali přebywacymi, so skhadźowachu. Při tym spóznachu Serbjo tež bjez druhim, zo woni, byrně njemnozy, tola jako hódny a wukhowanja dostojny lud plaća a počachu so jako Słowjenjo čuć, jako njewotdźělné stawy cyheho Słowjanstwa. Hdyž hewak najdźělawišich a najhorliwšich Serbow we jich prócowanju wo Serbstwo ta mysl, zo je wšo wojowanje dla přemocy Němcow podarmo, dušeše a studžeše, dha je to nětko po zeznaću našich wukrajnych bratrow wšo hinak, dokelž so prawić da, zo njejsmy jenož Serbjo, ale tež Słowjenjo.

Najnužniša wěc je, zo by so našich šulach skerje lěpje wšelake wědomnosće z pomocu Serbskeje reče wučile. K přeswědčenju tuteje nužnosće našich duchomnych a wučerjow dowjesć, to je nětkohlej moja najwjetša starosć. Khětra ličba hižom prawdu zezna a zbytkni drě tež, kaž so nadźiju, k njej přistupja.

Dobre je tež, zo so horliwi Serbjo dwójcy za lěto zjawně Budešině zeńdu, zo študenty a gymnasiasty prózninach po kraju wokoło čahaja a proselitow nahanjeja, a zo so Serbskemu spěwej přeco wjacý česće bjez Łužičanami dóstawa.

Knjez Krouski, kotrehož wjele króć wote mnje postrowić prošu, da mi loni na pomjatkju spěw a tón bě: Piseň Husitská. Hlós so někotrym Serbam tak derě spodobaše, zo wuznachu, zo bychu jon tež radži spěwali, hdy bychu

přistojny Serbski tekst k njemu měli. Ja sym jim tajki po tym, štož so Serbam nětčišeho časa prawić hodži, zestajał a njedawno do Łužicy posłał, hdžež drě jón hižom kaž so nadžiju, pilně spěwaja. Ja jón tudy z Wašim dowolenjom napisam:

Prawa Serbskosć.

I.

Njespušćmy nadžiju rjanu,
 Zo so wróća złote časy:
 Hdžež narodnosć wukhowanu
 Mamy Serbskim kraju zasy.
 Njeh so pěkně Serbski řeči,
 Serbowstwo to njeh so haji,
 Z cuzym njeh so cuzy daji!
 My pak Serbski:
 Lubujmy so, njedajmy so,
 Wubijmy so, napijmy so,
 Lubujmy, napijmy so,
 Potom wubijmy so!
 Hameń, daj to, miły wótce!
 Njezapomń na nas,
 Na swój Serbski lud,
 Knježe Božo njebjesach!
 Lubujmy so, njedajmy atd.

II.

Serbska ruta nam njezwjadnje,
 Serbske myslě njechabłaja;
 Serbska lipa nam njespadnje,
 Serbske mocy njezapraja.
 Ničeho so njebojimy!
 Za prawo my prawujemy,
 Za Serbowstwo serbujemy!
 Duž spěwajmy:
 Lubujmy so, njedajmy so atd.

Pomnju-li ja na swoju łonšu podrohu po lubych Čechach, dha pomnju na stajnu radosć a wutrobu wokřewjenje, a nihdy so te rjane dny z mojeho pomjatka njezminu, kotrychž pola knjeza duchomneho Vinařickeho přebywach.

Moje pokłony Wašemu cyłemu domej, moje pokłony wusokodostojnemu knjezej Prohazcy na Skatsku a wšim druhim znatym, starym a młodym, wulkim a małym!

Wam pak, kiž při kóždej skladnosći lěpše swojeje droheje narodnosć wobkedźbować wěsće, moje najwuše česćenje!

Bydźće strowy, bydźće w božemjel!

Wrótsławju,

Waš najswěrniši

5. dzeń julija 1844.

Smoleř.

Tutón list je zajimawy nic jenož, dokelž wobsahuje krótku Smolerjowu kharakteristiku wuwica lužisko-serbskeje narodnosće a wuznaće českich wliwow, ale tež, dokelž swědči wo nastacu Smolerjoweje, džensa docyla znarodnje-neje pěsnje „Njespušćmy nadźiju rjanu . . .“ Pěseň, kotraž zaklinča zahorjenje a radostnje na přnim serbskim spěwan-skim swjedženju w Budyšinje dnja 17. oktobra 1845, kotraž so pozdžišo při wšech dalšich swjedženjach spěwaše a hač do džensnišeho dnja zaspěwa při kóždej přiležnosći, we Smolerjowej duši nasta při zanjesenju českeje „Písně husitské“, kotruž jemu dari swak Vinařického, wubjerny česki rólnik a horliwy wótčinc Jan Krouský.* Tu je napisane přni króc Smolerjowe *kredo* z rjanym słowom a nazynkom k českej melodiji, kotraž so hnydom rozšeri po serbskim kraju a serbskich honach. Smoleř njemóžeše při tej přiležnosći hinak, hač so dopomnić na wšě te puće „po lubych Čechach“, znowa w duchu přežiwić tu radosć, kotraž jeho cyle wočerstwi a womłodni. Tež na Skalskeho fararja Jurija Procházku so dopomni!

Čelakovský bu tón čas wot čezkeho njezboža domapytany. Zemřě jemu jeho luba mandželska, a wón wotjědže w juliju 1844 ze swojim synkom Ladisławom do Prahi, zo by so trochu wuswobodził ze swojeje tyšnosće. Tu pola Staňka pózna druhu swoju mandželsku a maćeř swojich džěći, Bohusławu Rajsku, z kotrejž so tež za lěto woženi. Smolerja zawostaji we Wrótsławju jako dohladowarja a žadaše sebi wot njeho rozprawy do Prahi. Smoleř to radlubje činješe a pósła jemu 23. julija 1844 list. Tón bu wočišćany we Łužicy 1898, str. 110—111 a z nowa we korr. Čelakovského (Bílý III. str. 154—155):

* Hlej tež mój nastawk „Husitská píseň w Lužici“ w Pražskim „Času“ 7. 8. 1915. — Wo Krouskim je najwjacy a najlěpje pisal J. Šafranek w samostatnej knižcy hižo l. 1878 a z nowa w „Agrarnym archiwu“ IV, 1917 a w „Osvěće“ 1919. Tu je tež spomnjeňka wo lužiskoserbskich wěcach.

Wrótsławju, 23. julija 1844.

Wjele česceny knjez professoro,
Mój luby přečelo!

Po Wašej poručnosći sčetu Wam tudy někotre powjesće z Wrótsławja. Waše najlubše džówki, kotrež Was tysac króć najluboznišo postrowić dadža, su wšitke strowe a čerstwe a z knjenju hospodařku spokojom a wona z nimi, wosebně z Ludmiłu, kotraž hižo sama derě dosć na swojej sotřičcy kedžbuje. Mařka běše, kaž džě to mólčke džěci činja, wo přédka druhdy trochu wobuzna, ale jako běh jej prawil, zo wot Was, hdyž domoj přińdžeće, žadyn dar z podrohi njedóstanje, dha je so tak přewobročila, zo je nětko tak poslušna, kaž móže sebi jenož štó žadać. — Bórzy po Wašim wotjědženjom běše jedyn knjez, kaž mi knjeni hospodařka powjedaše, přišoł, zo by Was wopytał. Wón je pječa z Čech byl, ale kak je rekał, to ja njewěm, přetož k. hospodařka je na jeho mjeno zapomniła a Ludmiła je tež wjacj njewjedžiše. — Z Barlina je lisćik přišoł wot: „Societät für wissenschaftliche Kritik“ a z Medzerzec(y) Wojwodstwa Poznańskeho tež list z přiložku, kotraž woprija 1 listno starodawneho słowjanskeho rukopisa a to, kaž so z napisma zda, cyrillskeho. Tutaj dwaj listaj Wam hišće njesčetu, dokaž njewěm hač chceće jeju měć. Dale dóstał so pak sem wulki list z ministerstwa kralowskeho a tutón tu připódlu sčetu, dokaž móhlo snadž něšto we nim być, štož ma so bórzy dokonjeć. Wono je móžno, zo mje sameho nastupa. Přetož ja běh přez barona Štyllfrida, kiž je „Viceoberceremonienmeister“ na kralowskim dworě, ministerej Eichhornej prošenje wo podpjerowanje mojich słowjańskich řečnych studijow pósłał a jeho we tym prosyl, zo by chcyła „Jeho Excell. mir Behufs Fortsetzung und resp. Beendigung meiner slawischen Sprachstudien gnädigst eine Unterstützung aus Staatsfonds auf den Zeitraum von 1—1½ Jahren zu gewähren.“

Knjez baron Štyllfrid pósłał mi zańdženy tydžeń list, w kotrymž wón bjez druhim praji: Das Gesuch habe ich höhern Orts, wie ich hoffe, genügend bevorwortet und der Herr Minister ist durchaus geneigt, Ihnen eine Unterstützung zu gewähren. Da er aber darüber, ob Sie einer solchen würdig sind, nicht sofort entscheiden kann, indem Sie keine Zeugnisse beigelegt haben, so wird er bei Herrn Professor Čelakovský, den Sie als Ihren Lehrer erwähnen, anfragen und es wird wohl nun von diesem Herrn abhängen, was und ob Sie überhaupt Etwas erhalten. Suchen

Sie nun mit ihm Rücksprache zu nehmen und bitten Sie ihn im Vertrauen, daß er Sie empfiehlt und für Sie eine anständige Summe erlangt, denn es ist ja bei uns möglicher Weise auch so, wie anderwärts, d. h. Wer um Viel bittet, bekommt meist doch Etwas. Uebrigens werden Sie von diesen meinen Rathschlägen gegen einen Dritten keinen Gebrauch machen, denn atd.

Ale dokelž Wy Wrótsławju njejsće, dha sebi ja pomhać njemóžu, hač zo Wam tutón zlerńk z kn. b. Styllfridoweho lista sobudželu a — jeli zo tón připoloženy list mje nastupa — Was najluboznišo prošu, zo byšće tak dobry byč chcyli a mi pola knjeza ministra něšto hódneho wobstarali. Móže-li so to bórzy stać, dha budže mi to čím lubšo, přetož ja so nadžiju, zo je Wam džě tež spodobne, z Prahi list do Barlina póstać.

Z Móskwy sym přez wěsteho kn. Hawlička, Čecha, kotrehož tychhlej dnjach Prahy widžeć budžeće, dobre nowiny Jutnički dla dóstał. Wón Wam to sam wšitko wupowjeda.

Mějće so derě a bydźće božemje! Postrowće wšitkich znatych wjele króć wot

Neumarkt No. 38,
2 Stiegen.

Wašeho najswěrnějšeho
Smolerja.

* * *

Młodzenc Smolef dyrbješe tu hrać rólu starosciweho nana. Derje jemu snadž přistoješe, bě džě hewak přeco khutniši a měrny. Tohodla so tež docyla njedziwamy, hdyž tu khutnje rozprawja swojemu dobročerjej a přečelej, zo su Čelakovskeho hospoza a džowčički strowe a spokojene. Haj, Ludmila hižo sama dohladuje, ale Mařka je njeměrna a wobužna! Ale skónčnje da so tež wona nakazać, hdyž Smolef — nanowy zastupjer — jej pohrozy, zo jej nan ničo z Prahi sobu njepriwjeze!

W samsnym dopisu Smolef woznamjuje, zo je so hnydom po jeho wotjězdze pola Čelakovskeho někajki česki wopytowať zamołwjał, kotrehož mjeno njezhoni. Fr. Bílý w korrespondency Čelakovskeho (III, str. 154) přispomnja, zo bě to najskerje Havlíček, kiž běše na dompuću z Ruskeje do Čech, dokelž bě pola Purkynja byl a Čelakovskeho doma njetrjechi. Bě to woprawdže Karel Havlíček Borovský (1821—1856), pozdžiši wuznamny česki nowinař a spisowaćel, tworićel českeho epigramma, hłowny zastupjer českeho hibanja w narodno-swobodnym duchu lěta 1848 a skónčnje Brixenski martrař, kiž Purkynju a Čelakovskeho

we Wrótsławju w juliju lěta 1844 wopyta. Třiadwacećilětny Havlíček chcyše wuznamnych českých mužow za hranicami zeznać a tohodla sebi wotmysli, zo so na dompuću z Ruskeje (bě w Móskwje přez lěto był domjacy wučer na Šafařikowe doporučenje) we Wrótsławju zastaji. Pisaše wo tom swojemu českemu přecelej stawiznarnej K. VI. Zapej dnja 22. meje 1844 z Moskwy, zo chce so we Wrótsławju zastajić, zo by so z Čelakovskim zeznał, kotrehož njeznaješe. Z čežka by so jemu hdy tajka přiležnosć poskićiła; tak wukładowaše swój wotpohlad (hlej Fr. Lad. Quis, korrespondence Karla Havlíčka, Praha 1903 na str. 140). Ale njeměješe zboža. Čelakovský bě wujěl. Havlíček pisaše wo tom zaso Zapej 16. julija z Wařawy (tež tam 151), zo bě we Wrótsławju pola Purkynja, ale „Čelakovský byl již w Čechách“.

Havlíček a Łužiscy Serbja — to džě je nastawk, kotryž dyrbi pěstowař českoserbskeje wzajomnosće hakle napisać. A budže to nastawk zawěsće zajimawy a džakowny. Dotalni literarni stawiznarjo jeho nimaju. Fr. L. Quis njeznaje we wudaću Havlíčkoweje korrespondency ani jenocho Havlíčkoweho lista z Łužicy. Džensa móžu čitarjow na tři Jordanowe dopisy z lěta 1848, pisane Havlíčkej a skhowane w „Museu Království Českého“ kedžbliwych sčinić. A hižo prjedy znaješe Havlíček Łužiskich Serbow runje kaž druzy čěscy wótčincowje. Dyrbješe jich znać, dokelž čitaše česke nowiny a we nich so — za čož mamy so wosebje Douchej džakować — hižo husćišo rozprawy wo Serbach pokazowachu. W dopisu k swojemu bratřej Františkej pisaše Havlíček dnja 11. julija 1843 z Moskwy mjez druhim: „Jordan pracuje na obširném (lužicko)-srbském slovníku“ (str. 53 Quisoweho wudaća). A w dopisu K. VI. Zapej dnja 24. okt. 1843 naspomnja Jordanowe „Slavische Jahrbücher“. Havlíček potom z Jordanom w Prazy wosobnje wobkhažowaše a najskerje sebi derje rozymještaj — běštaj džě wobaj powaleřscy založeneje powahi. Havlíček bě ze swojim žiwjenjom a džětom znaty pola wšěch Słowjanow jako Čech a Słowjan, a bě zawěsće derje znaty tež pola Łužiskich Serbow. Z nich so jeho džěla wosebje lubjachu Janej Bohuwěrej Pjechej, přenjemu serbskemu přeložowarnej Shakespeara a towařšnikej Smolerjoweho nakładnistwa wot lěta 1863, kiž tež přeni Serbam Havlíčkowe myslički a pěsnje w dobrych přeložkach přistupne sčini. A Pječowa zahorjenosć pohnu T. G. Masaryka k spisanju wobšěrneho džěla wo Havlíčku. Hlej, što wuskutkowa serbska zahorjenosć za Havlíčka!

Havličkowa wosoba je nas trochu wotwjedła wot Smolerja, kotrehož hišće druha naležnosć k dopisej Čelakovskemu nućeše. Smolef trjebaše jako „*studiosus rerum slavicarum*“ zastupowacu próstwu Čelakovskeho, zo by so jemu słowjanske *stipendium* hišće na 1—1½ lěta přewostajilo. A tu zhonimy na kóncu lista, zo so z Havličkom zetka, kiž jemu z Ruskeje dobre powěsće přinjese. Smolef so potajkim z Havličkom zezna, jemu tehdy hišće njeznatym. Ale pisomneho počaha mjez nimaj najskerje njenasta: bě džě zetkanje připadne a jara krótke, tak zo njemóžeše trajaceho začišća zawostajić. A w powazy bě mjez woběmaj mužomaj — Smolef bě wo pjeć lět starši — wěsće wulki rozdžěl.

* * *

Skónčnje bě wušło zešiwkowe wudaće Smolerjoweje zběrki „Pjesničkow“, wulkotně džěło w dwěmaj zwjazkomaj, datowanymaj z lětomaj 1841—1843, hačrunjež druhi zwjazk poprawom hakle lěta 1844 wuńdže; přetož posledni zešiwk dóńdže do rukow woteběrarjow hakle srjedz lěta 1844. Tak pisaše Vinařický dnja 11. sept. 1844 Čelakovskemu do Wrótslawja (hl. Vinařickeho korr. III č. 550 str. 532): „Panu Smolefu vyřiďte mou uctu, práwě mi knihkupec posledni swazek lužických pisni poslal, a já celý spis nyni wázati dám i těšim se na obsah, do něhož jsem posud jen povrchně mohl nahlédnouti, avšak jsem již cenu jeho poznal.“*

A wuznam Smolerjoweje zběrki bě njemaly. Hišće džensa wobdźiwamy dospołne džěło, kotremuž so w tehdyšim času ani jena słowjanska zběrka narodnych pěsni runać njemóžeše. Smolerjowe „Pjesnički hornych a delnych Łužiskich Serbow“, wudate w Křemjenju (Grimma) su džěło, kotrež same we sebi založi a zawěsći Smolerjej njezahinite wopomnjeće. Prawje wo nich K. A. Jenč praji we swojim nastawku wo Smolerju w Časopisu Maćicy Serbskeje 37, 1844 na str. 175, zo „su epochu činjace za serbsku literaturu“, dokelž tuta zběrka je woprawdže zakladny kamjeń wšěch dalšich džěłow wo Łužicy a Serbach, njech literarnych abo historiskich, ethnografiskich abo filologiskich. Zběrka wobsahuje 331 hornjołužiskich a 200 delnjołužiskich pěsni, z wjetša z naspěwami (melodijemi), 18 bajkow a legendow, 199 přisłowow, podrobne pojednanje wo serb-

* Knjezej Smolerjej wuprajće moje počesćowanje; runje mi knihkupec posledni zešiwk serbskich pěsni připósła a ja dam cyły spis nětko wjazać a wjeselu so na wobsah, do kotrehož sym dołal jenož tak zwjěršnje pohladać móht; jeho wážnosć wšak sym hižo spóznał.

skich náložkách a ludowym žiwjenju, wo ludowych přiwerkach a pohanskich wašnjach, kaž tež přispomnjenja wo serbskej rěči a jeje narěčach ze statistiku Łužiskich Serbow, z wopisanjom narodneje drasty a přenjeje nadrobnej narodopisnej khartu Hornjeje a Delnjeje Łužicy.

Ale Smolef so njewobmjezowa jenož na wočišćenje pěsni. Hižo tehdy sebi sčini za nadawk to, štož je pola džensnišeho moderneho wudawarja narodnych pěsni nuzne, t. j. wón přiruna pěsnje swojeje zběrki z ludowymi pěsnjemi jemu přistupnych zběrkow druhich narodow a to z jědnaće zběrkami druhich słowjanskich narodow a z dwaceći němškimi a druhimi zběrkami. Smolef pokaza z tym wšěm pozdžišim wudawarjam ludowych pěsni puč, po kotrymž bychu měli kročić k lěpšemu zwěsćenju pokhoda a wuznama jednotliweje ludoweje pěsnje. Běše to hobske džěto, kotrež Smolef swědomiće a spuščomnje wukonja. Słowjanskich ludowych pěsni bě w tym času w zběrkach wězo wjacjy znatych, kaž widžimy ze Šafařikoweho zapisa, zestajeneho w Časopisu Českeho Musea l. 1838 (tu je mjenowanych z litwinskimi na 90 zběrkow słowjanskich narodnych pěsni!), njeběchu pak wšě Smolerjej přistupne, ale najhlowniše wón tola wuži. Čitali smy w hižo prjedy spomnjenych dopisach, kak ćežcy so jemu za druhimi zběrkami slědžeše a kak dyrbyeše wo nje prosyć. Dosć, zo telko wukonja! A za tehdyši čas wuda wón epochalne džěto, kotrehož wuznam so ženje njezmjeňši. Dopokaz za to su nic jenož posudžowanja rowjenkow, jara khwalace, kaž Jordanowe w „Slawische Jahrbücher“ 3, 1845, 211 sč. a Sreznevskeho w „Žurnale minister. narodn. proswěšćenija“ 1844, 43, 26 a sč. („Smolerjej džakuja so Serbja a wšitcy słowjanscy lubowarjo narodnosće za jenu z najlepšich zběrkow narodnych pěsni, kajkež Słowjenjo do toho časa mějachu“), ale tež posudžowanja nětčišich kritikow. Za mnohe podam tu hlós před druhimi, powołany a wažny rozsudk našeho nětčišeho patriarchy słowjanskeje filologije Watroslawa Jagića w jeho „Istorii slav. filologii“ (1910) na str. 528: „eto bylo prevoschodnoe čěl'noe izdanie, ktoromu ničego ravnago ne zuščestowalo w to vremja ni w odnoj slawjanskoj literaturě“.* Wuprajenje Sreznevskeho ma tu po poł lětstotku tu samu plaćiwosć. Smolef sebi zawěsće złoteje medaille za swój wudawk zasłuži.

W Čechach napisa swěrný přečel Smolerja a wšěch Serbow, Fr. Doucha, tohorunja nastawěk do „Květow“ 1844,

* To běše wubjerne čerstwe wudaće, kotremuž ničo runeho nje-wobstoješe tehdy ani w jenej słowjanskej literaturje.

str. 416 „Literatura lužickosrbská“, w kotrymž z krótka spomina na dokončenje Smolerjowych „Pjesničkow“. Podrobnišu rozprawu skhowa sebi do dalšeho nastawka. Hnydom, hdyž bě Smoleř Douchowoy nastawčk dóstał, nje-komdžeše so w dopisu so podžakować a z dobom přizamkny hižo prjedy slubjeny nastawk wo rozwiću narodnosće Łužiskich Serbow. Dopis dnja 20. oktobra 1844 je potajkim poprawym sam wo sebi powučna rozprawa. Smoleř ju tohodla piše, zo by Douchej mačiznu k wobšěrnišemu českemu nastawkej podať:

Wrótsławju, dzeń 20. oktobra 1844.

Wjele česčeny knježe,

Mój luby přečelo!

Swoj najlubozniši džak prajicy za Waše přečelne a hódne spomnjenje na Serbske pěsnički w Kwětach, přiwdam bórzy po slubjenju rozprawy wo tym, kak so w hornych Łužicach Słowjanska narodnosć jako tajka začuwać a dale bóle pokazować počinaše a so w našich dnach pokazuje. — Jako wosebna wažnosć při wožiwjenju Łužisko-serbskeho Słowjanstwa nowšeho časa zda so nam Smolerjowe založenje Serbskeho towarstwa na Budeskim gymnasiu lěće 1832, kotrež Kłosopólski, Imiš a druzy w l. 1839 ponowichu a rozšěrachu: přetož tak dósta so wjele wjetšej ličbi Serbow, hač so to dotal stać móžeše, składnosć, bóle na swoju narodnosć kedžbować. Budešin je, kaž so wě, Sakske město a koło wokolo ze Serbami wobdaty a mnozy z nich, kiž pozdžišo wučene žiwjenje zaso wopušća, wužiwaja na Budeskim gymnasiu swoju wuššu wučbu. Ci pak wobročichu so hač do lěta 1832

Indem ich meinen herzlichsten Dank sage für Ihr freundschaftliches und werthes Annonciren der wendischen Volkslieder in den Kwěty, füge ich meinem Versprechen gemäß auch bald die Auseinandersetzung davon bei, wie sich in der Oberlausitz die slavische Nationalität als solche zu fühlen und je weiter, je mehr zu zeigen begann und sich in unsern Tagen zeigt. — Als ein wichtiges Moment beim Aufleben des lausitzisch-serbischen Slaventhums neuerer Zeit erscheint uns Smoleř's Gründung des wendischen Vereins auf dem Budissiner Gymnasium im Jahre 1832, welchen v. Aehrenfeld, Imiš und Andere i. J. 1839 erneuerten und erweiterten: denn so erhielt eine weit größere Anzahl Serben, als dies bisher geschehen konnte, Gelegenheit, auf ihre Nationalität aufmerksam zu sein. Budešin ist bekanntlich eine sächsische Stadt und rings von Serben umgeben,

při woteńdženju z gymnasiaja pak mjenje pak bóle poněmčeni k swojemu powołanju. Mało dobytka měješe tež Serbstwo ze studowacych Prusow, přetož na Wrótsławskim universiteći, na kotryž Pruscy Łužičenjo z wjetša khodžachu, Serb tež žaneho wabjenja kdžiwanju na swoju narodnosć njenamakowaše. Jako bě teho dla Smolef do Wrótsławja přišo!, poča so wón hnydom wo to starać, kak by so tajka njepríjemnosć za přichodny čas wotwobroćić dała, a najbóle na jeho nućenje bu w l. 1838 na Wrótsławskim universiteći tak mjenowane „Akademiske towařstwo za Łužiske stawizny a řeče“ z wosebnej Serbskej sekcyju založene. Hdyž prjedy jenož či Sakscy Serbjo, kiž w Lipsku duchomstwo studowachu, poslenje tři lěta swojeho wuknjenja we tej měri na Serbowstwo spominachu, zo jako stawy 1716 založeneho Łužiskeho předařskeho towařstwa w Lipsku někotre Serbske předowanja dzeržachu, dha bě nětko, dokelž so we l. 1840 tež Słowjanske towařstwo za Lipščanskich nic duchomnych založi, přez tuto, kaž tež přez Wrótsławske, wosebne pak přez Budeske S. T. přeněmčowanju tych Sakskich a Pruskich Serbow, kotřiž so srěnim a wuššim studijam poswjećowachu, najkrućišo zahaćene. — Podziwne je to, zo Serbjo tehdy skoro zewšim

von denen viele, welche später das gelehrte Leben wieder verlassen, auf dem Bud. Gymnasium ihre höhere Bildung erhalten. Diese aber wendeten sich bis zum J. 1832 bei ihrem Abgange vom Gymnasium weniger oder mehr germanisiert zu ihrem Berufe. Wenig Gewinn hatte das Serbenthum auch von den studierenden Preußen, denn auf der Universität Breslau, wohin die Preußischen Lausitzer meist gingen, fand der Serbe keine Anregung, den Blick seinem Volksthume zuzuwenden. Als daher Smolef nach Breslau gekommen war, fing er an sofort dafür Sorge zu tragen, wie sich diese Unannehmlichkeit für die Zukunft heben ließe, und meist auf seine Veranlassung wurde i. J. 1838 auf der Breslauer Universität der sogenannte „Akademische Verein für lausitzische Geschichte und Sprache“ mit einer besonderen serbischen Section gegründet. Wenn vorher nur diejenigen sächsischen Serben, welche in Leipzig Theologie studierten, in den letzten drei Jahren ihres Studiums an ihr Serbenthum in sofern gedachten, daß sie als Mitglieder der 1716 gegründeten lausitzischen Predigergesellschaft in Leipzig einige wendische Predigten hielten, so war jetzt, da im Jahre 1840 auch ein slavischer Verein für die Leipziger Nichttheologen errichtet wurde, durch

ničo wo druhich Słowjanach njewjedźachu. Jara, jara mało znajachu woni svojich lačanscypisacych sobusplažnikow, jara mało wjedźachu woni wo svojich grichiske pismiki nałożowacych priwuznych: nimale wšón wulki Słowjanski swět ze wšej swojej mocu a krasnosću bě jim jako potajnstwo a wo jeho byću wjedźiše lědom tam a sem jedyn někajke čěmne podanje powjedać. Při tajkejhlej njewědomnosći móžeše so pak tež jenož stać, zo załožerjo Wrótsławskeho towarstwa ani próšku wo Słowjanskim, wot kn. prof. Purkině Wrótsławju založenym zjednoćeństwom, njewjedźachu!!

Stawy wšitkich Serbskich towarstwow njewostachu, kaž bě so to dotak stało, při tym stej, zo so jenož we Serbskej rěči wučachu, ale woni počachu so tež hewak po swojej narodnosći a literaturi prašec. Dokelž pak bě poslenja na jenej stroni, to je jenož w naboženskim nastupanju, přlbjerata, dha žadyn dźiw njeběše, zo Serbjo, jako běchu so bjez tym přez L. Štura z Čěskimi a Ilirskoserbskimi, wuše tych pak přez k. prof. Purkinju z Pólskimi a Ruskimi pobratrami spóznali, swoju keđžbliwosć na literaturu druhich Słowjanow wobročihu a druhe Słowjanske rěče zeznawać a we nich pisane knihě čitać pytachu. Zo by so jim to ručišo radžiło a druzy

diesen, sowie durch den Breslauer, vorzüglich aber durch den Bud. serbischen Verein überhaupt der Germanisation derjenigen sowohl sächsischen als auch preußischen Serben, welche sich den mittlern und höhern Studien widmen, wirksamst gesteuert. — Wunderbar ist es, daß die Serben damals beinahe gänzlich ohne alle Kenntnis der übrigen Slaven waren. Sie kannten gar sehr wenig ihre lateinisch-schreibenden Stammgenossen, sie wußten wenig von ihren der griechischen Schriftzeichen sich bedienenden Verwandten: beinahe die ganze große Slavenwelt mit all' ihrer Kraft und Herrlichkeit war ihnen wie ein Geheimnis und über dessen Dasein wußte auch nur hie und da Jemand eine dunkle Sage zu berichten. Bei einer solchen Unkenntnis konnte es aber freilich auch nur geschehen, daß die Gründer des Breslauer Vereins auch nicht das Geringste von dem durch Hr. Prof. Purkyně errichteten slavischen Verein zu Breslau wußten.

Die Mitglieder aller serbischen Vereine blieben nicht, wie dies bisher geschehen, dabei stehen, nur die serbische Sprache zu üben, sondern fingen an sich überhaupt mehr um ihre Nationalität und Literatur zu kümmern. Weil sich aber letztere nur einseitig, d. i. nur in religiöser Beziehung, fortgebildet hatte,

Słowjenjo tež lóžši přístup do Serbska měli, připrawješe Smolef w l. 1838 tak mjenuwanu analogisku orthografiju, kotruž hižom Čechojo a Ilirjo nałożowachu, za Serbsku reč a tutón prawopis* bu tež wot Bud. S. towarstwa a wote wšitkich Serbow, kiž rozwiwanje Serbskeje literatury žadachu, hnydom přijaty.

Kaž so nam zda, dha poča wot tuteho časa pówšitkomiše Serbske žiwjenje nastawać a žadanje po Serbskim časopisu buwaše džeń wote dnja wjetše. Duž wustupi na počatku lěta 1842 J. P. Jórdan ze swojim časopisom: *Jutnička*. Tuteje wukhadžeše kóždy tydžeń po listna a wona podawaše tajke artykulě, kotrež so wosebně za lud hodža, njewuzankaše pak při tym to, štož so nawjedžitym lubi. Jórdan bě *Jutničku* skoro stajně tak wupyšaľ, zo dyrbeše so jemu po našim zdaću spodobanje čitarjow dostać a tež wostać. Zo pak so to we tej měri, kaž so při spočatku zdaše, njesta, na tym njebě *Jutničcyne* wobpřijećje wina, ale drasta, w kotrejž přikhadžowaše. Jórdan chcyše mjenujcy nic jeno ewangel-skemu, ale tež podjanskemu ludu, kotrejuž kóždy swoju wosebnu orthografiju nałożowaše, a wušše teho tež hišće přecelam analogiskeho prawopisa dosć činić, ale přez to, zo so kóždemu lubić pró-

so war es kein Wunder, daß die Serben, nachdem sie unterdes durch L. Štur mit den Čechischen und Illyrischserbischen, außerdem aber durch H. Prof. Purkyně mit den Polnischen und Russischen Brüdern bekannt geworden, ihre Aufmerksamkeit auf die Literatur der übrigen Slaven wendeten und die übrigen slavischen Sprachen kennen zu lernen und in ihnen geschriebene Bücher zu lesen suchten. Um dies möglichst zu erleichtern und den übrigen Slaven auch leichteren Zutritt in das Serbische zu verschaffen, richtete Smolef im J. 1838 die sogenannte analogische Orthographie, welche bereits die Čechen und Illyrier anwendeten, für die Serbische Sprache ein und diese Rechtschreibung* wurde auch von dem Bud. S. Vereine und von allen Serben, denen die Erhaltung der Serbischen Literatur am Herzen lag, sofort angenommen.

Nach unserm Dafürhalten begann seit dieser Zeit das allgemeinere Serbische Leben zu erwachen und das Verlangen nach einer Serbischen Zeitschrift wurde von Tag zu Tag größer. Da trat zu Anfang des Jahres 1842 J. P. Jórdan auf mit seiner Zeitschrift: *Der Morgenstern*. Davon erschien wöchentlich ein halber Bogen und er brachte solche Artikel,

* Hlej druhu lětnu rozprawu tutoho towarstwa a „*Nowy łuziski Magazin*“ 1841.

cowaše, nastajemu njepriznanju vsi; pretož žadno nič cyleho njenamaka. A dokelž wón hewak we nawječornym, to je najhrubšim z mnogimi kontrakcijami a apokopami zanjerodzenym dyalekci pisaše, dha jehojedno čitar po druhim wopušci a Jutnička dyrbješe w měsacu Juniju teho sameho leta pod tajkim wodzewom wukhadžeć zastać. Přinoški běchu dawali: Seiler, Łužan, Buk, Melda, Domaška, M. Kłosopolski a Smolef. — Jórdan poča potom Jutničku měsacně a we analogiskej orthografiji wudawać a bě ju jenož nawjedžitým Słowjanam poswjećil. Dokelž jemu pak tyhlej ličba w Łužicach dosć wulka njeběše a družu Słowjenjo ju tež mjenje wotbjerachu, hač bě so snadž nadžał, dha wostaji wón po rozposlanju dweju zešiwkow dalše wudawanje.

in der im Morgenstern angewendeten Schreibweise. Und weil er sonst auch in dem westlichen, das ist in dem rauhesten, durch viele Kontraktionen und Apokopen verunstalteten Dialekte schrieb, so verließ ihn ein Leser nach dem andern und der Morgenstern mußte im Monat Juni desselben Jahres im solchen Gewande zu erscheinen aufhören. Beiträge hatten geliefert: Seiler, Łužan, Buk, Melda, Domaška, M. Kłosopolski und Smolef. — Jórdan begann dann den Morgenstern monatlich und in der analogischen Schreibweise herauszugeben und er hatte ihn vorzüglich den gebildeten Slawen gewidmet. Da ihm aber deren Anzahl in der Lausitz nicht genügte und die übrigen Slawen auch nicht so Antheil nahmen, wie er vielleicht gehofft hatte, so gab er nach Versendung zweier Hefte die weitere Herausgabe auf.

(Weil es mir an Platz mangeln dürfte, so gebe ich das Folgende nur in deutscher Sprache.)

die vorzüglich für das Volk geeignet sind, schloß aber das nicht aus, was den Gebildeten zusagt. Jórdan hatte den Morgenstern meist so ausgestattet, daß er sich unserer Meinung nach die Gunst der Leser erringen und sie sich auch erhalten mußte. Daß aber dies nicht in dem Maße geschah, wie es zu Anfange schien, an dem war nicht der Inhalt des Morgensterns schuld, sondern das Kleid, in welchem er erschien. Jórdan wollte nämlich nicht nur der evangelischen, sondern auch der katholischen Bevölkerung, deren jede ihre besondere Orthographie im Gebrauch hat, und außerdem auch noch den Freunden der analogischen Rechtschreibung Genüge leisten, aber dadurch, daß er Jedem gefallen wollte, entwickelte sich für ihn bei Allen Ungunst, denn keiner fand etwas Ganzes

Da aber unter dem serbischen Volke dennoch das Verlangen nach einer in der Nationalsprache erscheinenden Zeitschrift rege geblieben war, so unternahm es Seiler, eine solche seit Juli 1842, vorzüglich für das Volk berechnet, vorläufig in der evangelischen Orthographie herauszugeben, nämlich die: Tydžeńska Nowina (Die Wochenschrift). Sie erscheint sonst in gleicher Art wie der Morgenstern und in derselben Buchhandlung — der Wellerschen Buchhandlung in Budešín. Als Mitarbeiter finden sich außer mehreren Pseudonymen: Bjar, Kulman, Lužan, Smolef I, Smolef II, Wjela, Wjelan. — Provocationen der nationalen Gefühle findet man im Jahrgange 1842 kaum angedeutet, im Jahrgange 1843 fängt aber die Tydž. Nowina an, ihre Leser auf den Werth und die Wichtigkeit der serbischen Nationalität unumwunden aufmerksam zu machen und sie zur Wahrung derselben nachdrücklich zu ermahnen. So wird unter Anderem in No. 22 gefordert, man solle eifriger dafür sorgen, daß in den Schulen mehr für die Ausbildung vermöge der serbischen Sprache gethan würde und darauf hingewiesen, welchen Nutzen sie auch sonst gewährt, da man sich durch ihre Hülfe mit allen slavischen Völkern, die ja gegen 80 Millionen Menschen betragen, verständigen könnte. — In No. 23 wird bei der Darstellung einer Feierlichkeit, welche die Diöcese Łaz wegen Einbringung ihrer neuen Glocken veranstaltete, mit sichtlicher Befriedigung erzählt, daß die Glocken serbische Inschriften gehabt hätten, daß bei dem Festzuge eine Fahne mit einem Spruche in serbischer Sprache vorangetragen wurde u. dergl. — In No. 33 erklärt ein Mitarbeiter, er habe nach mehrfachen Untersuchungen gefunden, daß die serbische Gesinnung und die Neigung, das Serbenthum und die Muttersprache zu bewahren und zu erhalten, noch in der Wurzel gut sei (serbska mysl a pokhilenje, swoje Serbstwo a maćernu rěč zakhować a zdžeržeć, je hišće we swojim korjenju dobre), ermahnt dann nachdrücklich zur Achtung der serbischen Nationalität, zumal da jetzt Zeiten gekommen wären, wo die Serben frei und laut sagen dürften: Wir Serben sind auch da, ja ja wir sind auch da und nicht etwa aus Jemandes gnädiger Erlaubnis; wir sprechen serbisch und sind Serben, denn Niemand kann es uns verwehren oder uns deswegen verachten und unterdrücken. (Časy su přišle, hdžež móžemy khróblě a wótrě zawołać: My Serbjo smy tež tudy, haj haj my tu tež smy a to nic něhdže z něčeje miłosćiweje dowolnosćě; my rěčimy serbski a smy Serbjo, dokelž to nam nihtó wobarać a nas jako tajkich zacpić a

podčišćeć njemóže!), und indem er zugleich alle Mißachtung der deutschen oder jeder andern Sprache vermieden wissen will, schließt er mit den Worten: Schande sollen diejenigen unter den Serben ernten, die sich des Serbenthums je schämen oder dasselbe je verachten und verunehren könnten oder wollten! — In No. 40 wird den laugesinnten serbischen Schullehrern, so wie solchen, welche die serbische Sprache erlernten, um ein Schulamt unter den Serben zu bekommen und nun, nachdem sie ein solches erhalten, das Serbische hintenansetzen, gebührend der Text gelesen und es wird gefordert, dass sie ihrer Pflicht nachkommen sollen, es möge ihnen nun schwer fallen oder nicht. Es heißt da z. B. Mußt du auch, Freund, noch im Amte serbisch lernen, daß dir der Kopf brummt, was geht es uns an, hast du das nicht zuvor gewußt, oder ist es Unrecht zu lernen, wenn du schon im Amte sitztest? Muß nicht die serbische Sprache eben so gut und glatt aus dem Munde gehen, wie das serbische Brodt in den Mund? (Dyrbiš-li dha, přečelo, hišće zastojnstwi serbski wuknuć, zo či hłowa brunči, što je to wo to; njejsy to prjedy wjedził, aby je wuknuć nětko njeprawda, hdyž dostojnstwi sedžiš? Njedyrbi tebi serbska řeč runě tak derě a hładcy ze rta hić, kaž serbski khlěb dó rta?!) In No. 23 des Jahrganges 1844 wird über das an L. Štur von den Madjaren begangene Unrecht Unwillen und Bedauern ausgesprochen, und in derselben sowie in der vorhergehenden No. wird auch nachzuweisen versucht, daß es sehr gut möglich sei, sich der Germanisation zu erwehren und das Serbenthum für alle Zeiten zu erhalten, wenn man nur hierauf die rechte Mühe verwenden wolle. Seiler wendet sich hiebei vorzüglich an die Geistlichen. belobt die eifrigen und ermahnt die nachlässigen eindringlich, ihren Verpflichtungen gegen das Serbenthum gewissenhafter als bisher nachzukommen. Wollten sie das nicht, so sollten sie ihr Amt aufgeben und würdigere an ihre Stelle lassen. Denn, fügt er bei, unsre Berechtigung Serben zu sein und zu bleiben, ist so groß, daß sie von der Erde bis zum Himmel reicht, und wir haben eben so viel Recht, als solche hier zu sein und zu bleiben, als Gottes Sonne für ihren Wandel am Himmel (Naše prawo, Serbjo być a wostać, to je tak wulke, zo wot zemje hač do njebjes dosaha, a mamy jeno tež tak wjele, jako tajcy tu być a wostać, jako bože slónčko ma k swojemu khodženju po njebjesach). Er schließt seinen Aufsatz mit dem Ausspruche: Pódlá Boha wšitko za Serbstwo! to je moje hesło; i. e. nächst Gott alles für das Serbenthum! das ist meine Losung. — In No. 30

und 31 wird berichtet, daß der König v. Preußen bei seinem kurz vorher stattgefundenen Aufenthalt in der Lausitz eine serbische Hochzeit besucht, sich sehr beifällig über die serbische Tracht und Gebräuche ausgesprochen und sogar mit der Braut einen Ehrentanz gehalten habe; — und in No. 34, wo das Tschechische Attentat besprochen wird, wird auf den alten Erfahrungssatz hingewiesen, daß ein Deutscher, wenn er sich dem Slawenthum zuwendet, sich meist durch edle Taten auszeichnet, während ein germanisirter Slawe auch in der 2. und 3. Generation in moral. Hinsicht meist wenig tauglich und daraus der wohl begründete Schluß gezogen, wie Unrecht diejenigen täten, welche die Serben mit aller Gewalt germanisiren wollten.

Seit Anfang dieses Jahres erscheint auch unter Seilers Redaction eine Missionszeitung für die Serben. Sie führt den Titel: Missionske powjesće aby podawki z božeho krajestwa stareho a noweho časa. Wojerecach. i. e. Missionsnachrichten oder Begebenheiten aus dem Reiche Gottes alter und neuer Zeit. — Es erscheint hiervon zuvörderst monatlich nur ein Bogen und die Tendenz dieser Zeitschrift ist im Besondern: Belehrung der Serben über die Missionen unter den Heiden und Darlegung der Ausbreitung des Christentums von den Tagen der Apostel Jesu bis auf unsere Zeiten, im Allgemeinen aber: Fortbildung der Serben in religiösem Wissen.

Erfreulich ist es zu berichten, daß beide Zeitschriften immer mehr Käufer und Leser gewinnen und daß auch andererseits der Anfangs fühlbare Mangel an Mitarbeitern gänzlich gehoben ist. Bei einer Anzahl von 92000 Serben, denn wir könnten hier nur die oberlausitzischen Serben in Anschlag bringen, da die niederlausitzer unsern Dialekt nicht genügend verstehen, mithin unsre Schriften nicht lesen, muß man mit den bisherigen Ergebnissen sehr zufrieden sein, zumal wenn man bedenkt, daß ausser 72 Geistlichen und 122 Lehrern fast die ganze serbische Bevölkerung dem Bauernstande angehört.

Um Sie nicht zu ermüden, mag es für dieses Mal genügen, gezeigt zu haben, auf wie einfache Weise es gelang, diejenigen, welche seit den letzten 6—8 Jahren in die Reihen der gebildeten Serben traten, von der Germanisation beschützt zu haben und wie das in ihnen geweckte Nationalbewusstsein sie bewog, ihr Augenmerk darauf zu richten, daß hinfort die Nationalität zwar stets auf gesetzlichem Wege, aber in immer weiteren Kreisen gewahrt und befestigt werde. Wie dies Bestreben ausserhalb der Zeitschriften,

deren Verfahrungsweise wir in dieser Beziehung eben entwickelt haben, sich gestaltet hat, darüber soll im nächsten Briefe berichtet werden. Freilich können wir keine welter-schütternden Ereignisse berichten, denn die Serben sind nur ein Völkchen unter den Völkern, aber es dürfte doch, sofern wir als Slawen eben an dem Slawischen den meisten Anteil nehmen, für Manchen nicht ganz uninteressant sein, zu erfahren, wie der scheinbar verlorene slawische Posten in der Lausitz sich der ringsum drängenden Übermacht immer kräftiger und erfolgreicher zu erwehren sucht.

Mój luby přećelo! Já sym tak khróblý a pře podam Wam tutónhlej artikul k dobro-wolnemu nałoženju. Ma-li wón tu hódnosć, zo móže so pak cyly, pak jenož pře-džěłany a přikróčeny do Kwě-tow dać, dha budžeće to wěsće po Wašej znatej wu-bjernosći dokonjeć wjedžeć. Kn. kn. profes. Purkyně a Čelakovský staj strowaj a dataj Was najluboznišo po-strowić.

Mein lieber Freund! Ich bin so frei und übergebe Ihnen diesen Artikel zur ge-fälligen Verwendung. Ist er wert, entweder ganz, oder überarbeitet und verkürzt in die „Kwěty“ zu kommen, so werden Sie dies nach Ihrer bekannten Virtuosität auszu-führen wissen. — Die H. Hr. Prof. Purkyně und Čelakov-ský sind wohl und lassen Sie freundlichst grüßen.

Heilige Geiststrasse
No: 3, 2 Stiegen

Waš najswěrnši
Smolef.

Fr. Doucha wuži Smolerjowy dopis, t. j. jeho rozprawu swědomiće. L. 1845 čitamy w „Časopisu Českeho Musea“ na str. 420—445 wobšěrny Douchowy nastawk: „O postupu národnosti Srbů Lužických“. Doucha přełožil Smolerjowy nastawk po słowje, tola tu a tam někotre wěcy dopjelni, tak na př. k Smolerjowemu wułožkej wo prawopisnej reformje přida sprawne přispomnjenje wo samsnym Jordanowym reformnym prócowanju, k Smolerjowej powěsći wo zańdženju „Jutnički“ přizamkny porokowace přispomnjenje, zo Jordan swój časopis zastaji snadž jenož „na ten čas k želu přátel Slovanských“, t. j. Doucha by sebi přał, zo by so we wu-dawanju pokročowało. Na samsnym městnje spomina Doucha na njedostatk serbskeho Słownika, pohonja Serba Pfulu k dalšemu słownikařskemu džělu a k dokónčenju słownika. A wot str. 435, hdžež Smolerjowy dopis skónči, pokročuje Doucha samostatnje dale, pohonja Łužiskich Serbow k zjed-noćenju w prawopisu, wot str. 444 řeči wobšěrnišo wo Smo-

lerjowej zběrcy „Pjesničkow“ a wot str. 446 znowa wo naležnej potřebnosći dobreho serbskeho słownika, kaž tež wo Smolerjowym słowniku. Wažna wěc su jemu narodne časopisy a knihi a tohodla dawa někotre pokiwy a rady po čěskim příkladže a po svojich nazhonjenjach.

Runjež měješe potajkim Doucha jadro swojeho nastawka wot Smolerja (štož nihdže njeprispomnja), so tola jeho zaslužba njezmješuje. Njehodži so wězo džensa, hdyž horjeka spomnjeny Smolerjowy dopis znajemy, šěroko wo tom rěčeć, kak Doucha na pomalke narodnostne wozrodženje lužiskich Serbow ze stejnišća čěskeho wozrodženja hlada (K. Hikl: Fr. Doucha, Jungmannovec. 1913, str. 11), dokelž tu poprawym Smolef hlada a Doucha jenož přeložuje Smolerjowe słowa, a tola zaslužba Doucha připóznaće hižo za to, zo so tak horliwje za mysličku čěsko-serbskeje wzajomnosće zajimaše. Můžeme sprawnje rjec, zo je Doucha ze svojimi džěłami we tom wotrjedže jako přeni rozšěrjał woprawdžitu čěskoserbsku wzajomnosć. Jordan drje jemu k tomu da nastork, ale Smolef jemu poskići trěbnu maćiznu. Ale Douchowe wosobinske zajimowanje bě při wšěm najwažniše. Hanka džě tež serbski seminar wopytowaše, dostawaše tež Smolerjowe rozprawy a tola njeje ničo z toho ani wužił ani wočišćał.

Hanka měješe na stajnosći džělać z kralodworskim rukopisom, ze słowjanskimi hosćemi, ze swojey słowjanskej korespondencu a njemóžeše so potajkim wo Serbow starać tak kaž Doucha, kiž bě za čichim, žiwy a skoro z nikum njewobkhadžowaše. Smolef drje to tež zrozymješe a to ani nježadaše. Pósyła tohodla Hankej zešiwk svojich pěsni jara pozdže po jich wuńdženju a to skónčnje hišće přez Stańka, kotrehož zwólniwosć po tej stronje bě spóznał. Chce tež Hankej swój přeložk kralodworskeho rukopisa pósłać, njenańdže-li hać do nazymy nakładnika. Smolef mudrje zhóda, zo so Hanka najskerje sam wo wudaće přeložka postara. Tutón dopis, kiž Francev we Łužicy 1898, str. 110 zmylnje wuda jako na Čelakovskeho adresowany (Čelakovský bě tola we Wrótsławju!), je zakhowany w Čěskim Museju a ma na lěwej stronje Hankowu adresu, kotruž tu tohorunja přidawam:

Wrótsławju 12. dzeń małego rózka 1845.

Wusoko waženy knježe!

„Tuze pozdže, milý drozde“ móžeće rjec, hdyž pódla tuteho lisćika přeni zešiwk Serbskich pěsni wuhladaće. Ale wěrfće mi, zo to ze wšim moja wina njeje, hdyž tak pozdže

dopjelnuju, štož běch hižom před dawnym časom polubił. Přetož nic jeno, zo tudy připoloženy kruch knihow tehodla, dokjelž je runě jenož kruch knihow, hakhlej po dolhim dopisowanju wot swojoho knihjerja dóstach, dha sta so hišće kje wšitkjemu njezbožu, zo jón nenej Wrótsławskkej knihjerni k wobstaranju do Prahi přepodach, a ta je jón hač do džensnišeho dnja pola sebje ležo wostajila. Nětko dóstanjeće jón po runym puću přez knjeza doktora Staňka.

Štož wudaće Łužisko-Serbskjeho přeloženja Kralodwórskeho rukopis nastupa, dha předco hišće žaneho nakładnika nadejšoł njejsym. Duž budu tosame, je-li zo je hač do Michała lětušeho lěta wudać njemóžu, k Wam poslać, zo byšće Wy z nim činili, kaž so Wam najlěpje spodoba. Zo ze wšej swěrnosću a pilnosću přeložowach, na to móžeće so khróblě spušeć.

Bydźće w bože mje, wjele česceny knježe, a wodajće mi dobroćiwě wote mnje njezawinowane komdženje. Bydźće strowy!

Waš najswěrniji služomnik
Jan E. Smolef

Wusoko waženemu Knjezej
Knjezej Wjacławej Hankkej •

Knihownikkej Čěskjeho narodneho museja,
rjacyrkej rjadu swjateho Włodziměrja atd. atd.
Prahy.

Při tym 1 zešiwk Serbsk. pěsni.

Smolef pósta swój list Hankej přez Staňka. Hankej pósta jenož zešiwk pěsni, Staňkej pak wobaj dokóncenej zwjazkaj „Pjesničkow“, zo by znajmjeńša někak swoju džakownosć za hospodowanje w jeho domje wopokazał. W dopisu, khowanym w Staňkowej swójbje wot knj. Iv. Šetlika a dotal nječišćanym, Smolef piše:

Wrótsławju 14. dzeń małego rózka 1845.
Wjele česceny knježe!

Zo mje knjez professor Čelakowski do Čech sobu woznu, za to budu jemu stajně džakomny, zo pak mje Prahy do Wašeho domu dowjedžiše, přez to je so mi jako najhódniši a najrozhladniši přećel wopokazał. Přetož hdže móžach Čěskjeho Słowjanstwa wosebitnosć lěpje zeznać, dyžli pola Was, hdže Čěskich wótčinkow rjanosć po słowach a skutkach najskładnišo pytnuć, hač we Wašim domi a we Wašej swójbi!? Hdyž tehodla na Prahu pomnju, dha pomnju tež na dny, kotrež do najrjeńšich a najdróžšich swojeho žiwjenja

liču. Wšě tajkje spominanja pak mje kóždy čas k džakowniwym začuám přećiwu Wam, swojemu wubjerně hospodliwemu gospodarjej, nawjeduju, a zo bych tesame tola někak wobswědčić móhl, dha so zwažich, Wam tudy připoložene, zwjetša jenož wote mnje na zjawnosć swěta wobstarane „narodne Serbskje pěsnički“ jako słabe džakomne wopokazstwo Wašeho hosća ze Serbskich Łužic z tej próstwu připósłać, zo byšće jim w Swojej knihowni městačko popřeć chcyli.

Hižom połtřeća lěta w prječkach přebywajo njewěm runě, kajkje dróbnje powjesće bych nětkohlej ze swojeje lubeje Serbskjeje wóčiny podawać móhl a duž wo tajkich mjelču; — ale tu wěstosć směm sebi wuprajić, zo so duch narodnosće bjez Serbami dale bóle pohibuje. A přińdže-li něhdy čas, hdžež něćiša horliwa Serbska młodosć do wšelakich duchomnych a swětnych službow našeho kraja zastupuje, dha tehdy Serbowstwo tež wěsće swoje domjace prawo dobydže. Kak by so to najskejšo stać móhlo, to wući nas najlěpje Čechowstwo, na kotrehož procowanja tehodla swěru kjedźbujemy.

Na nowy tydzeń snadź Wrótsław a jeho lube njeđzelskje bjesady pola knjeza Čelakowskjeho a pola knjeza Purkině wopušču, zo bych někotre njeđzelě do Łužic pohladał. Je drě to předco rozdźěl, hdyž Pražskje a Wrótsławskje bjesady přirunamy, ja pak móžu so tola wuznać, zo su mi Wrótsławskje, tak maličkje hač tež běchu, tudy najwokřewjace hodžiny poskićowale. Běchu-li pak naše bjesady hižom hač dotal pěkne, čím pěkniše budu hakhlej po někotrym času, k najmjeńšemu pola knjeza Čelakowskjeho.

Wo přećelne wobstaranje připožeheneho lisćika a 1. zešiwka Serbskich pěsni kje knjezej Hankkej lubozně prošu.

Bydźće w bože mje, wjele česceny knježe, a postrowće najluboznišo a najwutrobnišo knjeni Stańkowu, knježnu Bohusławu a Boženu, knježka Jozefa, nadobnu Fryćec swójbu, knjeza Šumawskjeho, Riegera, Čejku atd. wot

Wašeho džakomneho služomnika
Jana E. Smolerja.

Hakle z tym dopisom so Smoleř poprawom podžakowa za Stańkowe hospodowanje. Wotstorkowaše to najskejše tohodla, zo by z dobom swój dar pósłał jako znamjo džaka. W tutym dopisu je tež rjana kharakteristika Stańkoweho skutkowanja w Prazy podata: hdže druhdže móžeše Smoleř lěpje česke Słowjanstwo zeznać dyžli w Stańkowym domje?! Hdže druhdže móžeše so zeznać ze słowami a skutkami

českých wótčinkow (wótčinskich žonow) hač runje pola njeho?

Smolerjowe słowa njeběchu hołe řeče. W Staňkowym domje a přez njeho so woprawdže z mnohimi českimi wjednikami a wótčincami zezna. Dopokaz za to je, zo postrowja nic jenož Staňkowu swójbu, ale tež swójbu zeńskeho adwokata dra. Jos. Friča, Staňkowego šwaka (1798—1857), wučeneho lěkarja a wótčince Josefa Čejku (1821—1852), wosebje pak Fr. Ładźislawa Riegra (1818—1903), pozdžišeho politiskeho wjednika českého naroda, wubjerneho řečnika a narodneho prócowarja. Njewěmy, hač Staněk na Smolerjowy list wotpowě, přetož runje w tym času přiija město wosobneho lěkarja pola serbskeho wjercha Alexandra Karadžordžewića w Běłohrodze (wróci so hišće w sept. l. 1845 zas do Prahi ze swójbných přičinow). Tež Smolef so hotowaše z Wrótšlawja do Łužicy. A Čelakovský, wjedzeny wot lubosće k Bohusławje Rajskej, hotowaše so tež w měrcu 1845 do Prahi, zo by sebi Bohusławu jako mandželsku do Wrótšlawja wotwjedł.

Mjez tym Smolef we Łazu khorješe. Ale zo lěnjeho njepaseše, za to je z dopokazom list Čelakovskemu pisany do Wrótšlawja 27. meje 1845, wočišćany w Čas. Mać. Serb. 1904, 86—89.

We Łazu, 27. meje 1845.

Wjelečesćeny knježe!

Mój luby přećelo a dobroćelo!

Dokelž přeco hišće njemóžu sam přińć, sćeću Wam připódla serbski přeložk Wašeho „Wothłosa ruskich pěsni“ a někotre serbske knižki. Tute serbske knižki su mjenje bóle wšitke wopokazma njekritiskeho ducha, kotryž nad tymi, kiž je spisachu, knježeše — wopokazma, kak jara móže so wěc skazyć, hdyž so za tym njepraša, kak je so što wuwjedło, ale jeno za tym, hač je so wuwjedło. To pak so tola džakowano Bohu džen wote dnja polěpšuje; přetož našej mladosći nochce so tajke hubjene wašnje pisanja dale lubić.

Ja chcych so hewak při spočatku meje do Wrótšlawja wrócić, ale dokelž běch na zymnicu skhorjeł, so to stać njemóžeše, a ja budu drje hišće dvě njedzeli abo tři domach wostać dyrbeć, zo bych so po služnosći wustrowił. Štož při tym wobžaruju, je wosebje to, zo takle dołho njemóžu być posluchař Wašeho čitanja, hdyž džě ani słowčka z Wašich wučbow nochcył přepušćić. Spušćam pak so synlje na Wašu dobroćiwosć a nadžijam so, zo mi we swojim času wšitko

daće přečítać, štož sym skomdžil; přetož jako Serbej je mi trjeba, hišće wjele wuknyc, štož pak so mi na cyłym swěće nihdze lěpje njemóže dóstać, khiba jeničcy pola Was. Změju tehodla wjele prašenja, hdyž so k Wam wróću, přetož štož sebi domach njewěm sam wułožic, to mi jow tež nchtó druhi wułožic njewě. Bóh dał, zo bychmoj so bórzy stro-waj a čerstwaj widžaloj! Mój dompuć běše žalostnje wob-čežny, dokelž běchu wulke sněhi wšě puće zawěte a ska-zyle, k tomu mje hišće njekrasnje zuby bolachu.

We Łužicach je so w poslednich třoch lětach wjele k lěpšemu wobročilo, přetož dale bóle nazhonjowachu, zo je so serbski narodny duch jara rjenje rozšerił, wosebje mjez wučerjemi. Woni zaso swěrniso po serbsku wuča a bychu to hišće hódnišo a dušnišo činili, hdy bychu měli třebne knihi. Kak pak jim to wobstaráć, so samoho sebje prašach, a kóždy króc mje na posledku mysl na to wje-džeše, zo pola nas njebudže ničo praweho, doniž njezmějemy po přikładze Čechow „Maćicu“. Tuž so pola toho a tamoho wobhonjowach, kajke su we nim mysle, a mi so radži, zo někotrych za tule wěc zahorich.

Srjedu po jutrach chcychu w Budyšinje založeński swjedžen Budyskeho serbskeho towarstwa swječić, ale do-kelž běch ja khory, mi to k lubosći nimale cyły měsac wotstorčichu. A to běše derje; přetož w tutym času tež k. Zejlerja zamoch, zo mi wón slubi, při składnosći Bud. swjedženja tu wěc přednjesć a za nju rěčeć. To so tež sta. Ja běch ze statutami po českich zloženyimi hotowy, a při-tomni su je nimale wšitke přijeli, jenož zo mi lětny přinošk na toleř ponižichu. To so mi z woprědka njelubješe, ale nětko sam widžu, zo so pola nas, hdžež budža za nětčiši čas přede wšěm wučerjo přistupować, njehodži wjacy žadać. Hač dotal, hač runje wěc hišće powšitkownje njeje znata, je jich hižo 37 přistupiło. Ja sym tehodla w tychle dnjach powołanje napisał, kotrež serbski a němski čišćeć damy a do wšoho słowjanskeho swěta rozesćelemy. Bóh dał, zo by nam Słowjanstwo bylo k pomocy a našu wěc spēcho-wało. —

Štož přeložk Wašeho „Wothłosa“ do serbskeje rěče wobstaraneho nastupa, smój jón ze Zejlerjom hišće raz přehladałoj. Zejleř skoro ničo wustajec njeměješe.

Moje najwosebniše džěło je cyły tón čas bylo, zo sym so pilnje prócował za serbski słownik.

K dobremu kóncej hišće dobru nowinu!

Superintendenta Wiedemann z Beverstáda njedaloko Bremjena (Bremen) bě lóni we Łužicy pobył we Wujezdže

pola svojich priwuznych. Wón bě Wujezdžanskemu wučerjej Kulmanej prajił, zo su hišće Słowjenjo w Limborskej zemi. To je mi mój nan do Wrótsławja pisał a ja sym Wam tule powěšć zdžělił. Wróciwši so domoj sym Kulmana prosył, zo by k. Wiedemannej pisał dališeho wobhonjowanja dla. To je so stało a tutón je jemu wotmołwił: „Um Erkundigungen über die Wenden einzuziehen, können Sie sich an den Superintendenten Klemm in Dannenberg und an den Probst und Superintendenten E. N. Eggers in Lüchow wenden.“ Wiedemann je wěsty, zo tam Słowjenjo bydla; ale tamni Słowjenjo su tola swoju drastu a swoje wašnja, kaž tež swoju rěč mjezy sobu wukhowali. To wón wobswědča prajicy: „Dieses Völkchen wohnt in der Lüneburger Heide und steht in kirchlicher Hinsicht unter den beiden obengenannten Superintendenten.“ Chcych k tymaj wobemaj knjezomaj pisać, ale wostajich so toho, dokelž mi Kulman prajić da, zo tam sam pojedže. Hižo spomnich, zo Wiedemannowi priwuzni we Wujezdže bydla a tući maja džowku w Beverstädtu. Jeje nan chcyše lětsa po nju dojć; je pak skhorjeł a tohodla sebi z Kulmanom wučinił, zo by wón do Beverstädtu wujěł. Ducey po puću wón tu krajinu wopyta, hdžež pječa Limborscy Słowjenjo bydla a mi po svojim wróćenju wobšěrnju rozprawu poda, zo byšće so Wy potom lěpje k Wašej podroži do tamneho kraja přihotowany měli.

W času, hdyž maju wjesni wučerjo, Lipsčanscy a Pražscy studenci prózdniny, chcedža serbscy wučerjo w Budyšinje serbski spěwanski koncert wuhotować; jeho wunošk je za Maćicu wotkazany. Luboznje Was prošu, zo byšće tónle list tež k. prof. Purkyni, kotrehož z jeho swójbu tysac króc strowju, pak při Wrótsławskej českej bjesadze, pak při druhej dobrej składnosći zdžělił.

Wašej wysokočesćenej knjeni mandželskej mój najpokorniši pokłon, Wašim lubym džowčičkam a Ładysławej moje najlubozniše postrowjenje!

Budźće Božemje a mějće so derje! Wašej dališej přihilenosći so poruča

J. E. Smolef.

Smolef měješe prawje, pisajo tu, zo „we Łužicach je so w poslednich třoch lětach wjele k lěpšemu wobroćilo“. Widzachmy ze wšeho, štož bu tu na zakładze dopisow wułožene, zo narodne hibanje we Łužicach spokojnje rosćeše. Žołna mysłow, kotraž přewza cyłu Europu a w njej tež měrných Słowjanow, wosebje Čechow, skutkowaše wozroźenje tež pola Serbow. Wot dwacetych lět džewjatnateho

létstotka počína so pola nich předobýwac swětluško zwědomjenja, škrička, wot Smolerja zapalena, płodzi płomjeńko a rozžehla so w studentskich towarstwach ewangelskich kaž katolskich, zo by w štyrcetych lětach z jasným płomjenjom wudyřila, kotrež přećiwnicy serbskeho naroda hižo njemóžachu zhašeć. Mjez přenimi pěstowarjemi tutoho narodneho wóhňa bě wosebje Smoleř sam. Ale njebě hižo sam. Rjada zahorjencow družese so k njemu. Nimo Jordana běchu to Kłosopólski, Buk, Pful, Imiš a družy, mjez nimi pak hłownje dr. Adolf Klin (1792—1855), w tym času hižo znaty ze swojim prócowanjom wo zawjedjenje serbsčiny do ludowych šulow. Z jeho prócowanjom so sta, zo bu sakski šulski zakoń z l. 1835 rozmnožený wo drje mólički, ale wažny paragraf 28, po kotrymž so Serbam dowoli maćeřšćinu rěčeć w ludowych šulach při čitanju a nabožinje.

Płomjo so swěćeše z jasným swětłom: studentske towarstwa přiřotowachu swojich sobustawow k budźićeřskemu džělu, hižo wukhadžachu serbske nowiny a knihi, mjeno Serbow bu znate w słowjanskich krajach; pisaju wo nich Rusowje a Polacy, Serbowje a Khorwatowje, a najwjacy wězo Češa. Čechowje běchu Serbam z přikładom skoro we wšěm narodnym prócowanju. Najwyšši wuspěch prócowanja štyrcetych lět měješe być založenje „Maćicy Serbskeje“ po přikładze „Maćicy Českeje“. Smoleř přinješe sebi wobraz „Maćicy Serbskeje“ we swojej duši z Prahi. Wědžeše, zo je centralny organ trěbny, zo bychu so wšě mocy do jednoho zjednočile, zo by so tak wjetši wuspěch zawěsćit. Přiřotowa sebi plan (rozmjet). Ale skhori. Ale serbscy studenća a wótcincowje, znajicy jeho dobre rady a skutki, radšo pojutrownu skhadžowanku l. 1845 (Smoleř piše w swojim žiwjenjopisu mylnje l. 1843) wo měsac wotstorčichu. A sćinichu derje.

Běše to njezapomnita skhadžowanka dnja 18. hapryla 1845, w kotrež Smoleř před wobdžělerjemi swój rozmjet (plan) rozwi a wustawki noweho „Towarstwa Maćicy Serbskeje“, zložene po čěskim přikładze předčita. Wšitcy za nje hłosowachu a přijachu Smolerjowy namjet ze zahorjenjom. Runjež njebě hišće dowolenje k založenju Maćicy date — to měješe prawnik dr. Klin wobstarac — zamołwi so do noweho towarstwa 37 sobustawow! Smoleř napisa hnydom serbskoněmske powołanje, kotrež chcyše čišćeć dać a wšěm přećelam Serbow rozesać. Běše wšak trjeba k tomu skhwalenje sakskeho ministerstwa dobyć. „Bóh dať, zo by nam Słowjanstwo bylo k pomocy a našu wěc spēchowalo“ Smoleř zahorjeny, ale přeco wěcnje přistaji.

Bě to njezapomnita skhadžowanka, a zda so nam džensa, zo słyšimy někajku idylku, čitamy-li rozprawu wo njej, wot Smolerja samoho napisanu do „Tydžeńskeje Nowiny“ 1845 str. 81—83, 85—87 w nastawku: „Załožeński swedžen Budeškeho Serbskeho Towarstwa“. Haj, běše to idylla wótčinska, w stawiznach poddanych słowjanskich narodow telko króć wožiwjaca a přeco dojimaca!

W samsnym dopisu podawa Smolef Čelakovskemu nimo spomnjenja na swoje pilne słownikařske džěło zajimawu rozprawu wo tak mjenowanych limborskich Słowjanach (lüneburskich Wendach). Zejlerjowy sobudžělaćef a přećel, dolnjowujězdžanski wučer Khr. Kulman, póstla „Tydžeńskej Nowiny“ 1845 č. 31, str. 122 dopis wo swoim pućowanju do Hamburka atd., při kotrymž chcyše tež limborskich Słowjanow wopytać. Njepřińdže k nim, ale dosta někotre rozprawy wo jich existency a skónčnje wo existency jich serbskeje rěče. Jordan přeloži passus (kruch) wo tom do svojich „Slavische Jahrbücher“ 3, 1845, zeš. 6. str. 235 w nastawku: „Die Slaven im Lüneburgschen“. A na to počahuje so „dobra nowina“ Smolerjowa, kotraž je zajimawa dopjelnjeńka a wuswětlenka Kulmanoweho dopisa.

Džensa wězo zwěsta wěmy, zo bě to zmylk. Zmylk, kiž nasta z němskich wotkilkow rěče, załožowacych so na staršim słowjanskim podložku, na rěči lüneburskich Słowjanow, kotraž hižo wokoło lěta 1750 zańdže, runjež słowjanski raz w typje, sydlišćach a w powazy wobydleri skoro hač do džensnišeho dnja wěrnje zakhowany wosta. Za wěrnosciwe a wěste přepytowanje tohole předmjeta mamy so džakować drej. Arnoštej Mucy. Dr. Muka po žadanju Krakowskeje Akademije Wědomosćow lüneburski kraj w l. 1901 přepućowawši wšo kedžbliwje přepyta a rezultaty (wuslědki) swojeho přepytowanja wozjewi w „Materyałach a pracach komisyi jazykowej III.“ we wědomostnym džěle „Szczątki jazyka połabkiego Wendów Lüneburskich“ w Krakowje 1903 kaž tež w dobrej a wuznamnej studiji „Slované ve vojvodství Lüneburském“, wočišćanej w 6. lětniku „Slovanského Přehleda“ 1904 a tež we wosebitej knizy (pola njeho na skladže). Tu je tež na str. 61 w přispomnjenju wočišćany sem słušacy passus (wotrězk) z horjeka spomnjeneho Smolerjoweho dopisa wo lüneburskich Słowjanach.

A hišće jenu zajimawu nowinku piše Smolef Čelakovskemu: Budyšcy (t. j. hornjoserbscy) wučerjo su so zrěćeli, zo w času prózdninow wuhotuja spěwanski koncert, kotrehož čisty wunošk ma so nowemu „Towarstwu Maćicy Serbskeje“ wěnować.

Runjež so Smolef direktnje na přihotach k mjenowanemu spěwanskemu koncertej njewobdžěli, njemóžemy dwělować, zo k njemu wěšće z radu přispě, spomnimy-li wosebje na jeho wopyt Turnowskeje bjesady w Čechach, kotraž jemu hač do staroby w pomjatku wosta. Ale hłowny tworičel a zarjadowař spěwařskich swjedženjow bě młody wučer a komponista Karl August Kocor (1822—1904). Tak čitamy wo Kocoru tež w nastawku w Almanachu 10 skhadž., str. 23—27 wot Jurija Libša a w nekrologu K. A. Fiedlerja Č. M. S. 1905, str. 138—162. Młody Kocor doby basnika Handrija Zejlerja za swój wotpohlad, a tón jemu dawaše texty za hudźbne składy. Dobyći bucbu tež młodži wučerjo spěwarjo a započachu so ze zahorjenjom pruhowanja. Z daloka přikhadžachu k pruhowanjam, wšo pokračowaše hladcy a čile, lubošć k wěcy je pohonješe a posylnješe. Tak móžeše so skónčnje džen koncerta kruće postajić. „Tydžeńska Nowina“ 1845 přinjese na str. 162—163 „Nawješk“: Pjatk, 17. Džen Oktobra Popołdnu budže so Serski spjewanski Swedžen wotdžerzecz, na kotrymž so Serske spjowy, kaž tež Čzjeske, Pólske a Ruske Hłasy z podložonym serskim Tekstom spjewacz budža“ atd. Tola slyšmy rozprawu Smolerja samoho, kajkuž Douchej do Prahi napisa z próstwu, zo by ju we čěskich nowinach wočišćal:

Łazu 26. džen Oktobra 1845.

(Lohsa b. Hoyerswerda i. d. Preussischen Lausitz.)

Mój wjele česceny přečelo!

Wy budžeće prajić, hdyž mje trjebaja, da přikhadžeja, ale hejwak mi žadyn čłowjek z Łužic njepiše. To je prawda, ale předco hišće zamolwna prawda, přetož što dyrbymy svojich přečelow bjez potrjeby z pismami wobčežować!? Wšak woni wjedza, zo jich lubujemy, a my smy přeswědčeni, zo chcedza nas we wšěch nadobnych wěcach spomožec. — To pak njech je džensa, mój lubowany Słowjanski přečelo, moje zamolwjenje teho dla, zo tak dołho pisał njejsym, přichodnje so to husćišo stawać budža. Ja so nadžiju, zo mi moju njerodnosć wodaće, a w mjeni mojich krajanow, kotřiž Wašu dobroćiwu mysl přećiwu Serbam derje znaju, prošu Was nětcohlej luboznje, zo byšće z nastupjaceho po Němsku napisaneho referata tak ruče hač móžno artykulka za Waše „Kwěty“ napisali a w tutych a snadž tež w druhich nowinach wotčišćec dali. Ja mam za wěstosć, zo nam našu wutrobnu próstwu na najlěpje dopjelniće.

Aus der serbischen Lausitz*. Am 17. Oktober wurde auf dem Schießhause zu Budissin ein serbisches Gesangfest abgehalten. In demselben wurden sowohl lausitzisch-serbische Originalkompositionen, als auch böhmische, polnische und russische Melodien mit unterlegtem serbischen Texte vorgetragen. Die Leitung des Gesanges führte Herr Kocor, serbischer Lehrer in Stróža (zu deutsch: Warthe), einem in der sächsischen Oberlausitz unterhalb Budissin gelegenen Dorfe. Ihm, als einem höchst talentvollen jungen Komponisten, hat man es vorzüglich zu verdanken, daß das Gesangfest zu Stande kam, denn er legte die Idee hierzu am Stiftungsfeste des Budissiner serbischen Vereins, welches am 28. April d. J. gefeiert wurde, den versammelten Patrioten dar. Diese nahmen seinen Vorschlag sofort mit Enthusiasmus auf, und übertrugen das Weitere ihm und dem Pastor Seiler. Und da sich die serbische Lehrerschaft sehr willig dazu finden ließ, ein solches patriotisches Werk auf möglichst vollkommene Weise zur Ausführung bringen zu helfen, so ließ sich bereits im August festsetzen, daß das Gesangfest im heurigen Herbste stattfinden könne. Da es das erste seiner Art sein sollte, so waren die Befürchtungen und Hoffnungen um so größer, die man wegen des Mißlingens oder Gelingens desselben im ganzen Serbenlande hegte. Denn die Serben sollten vor sich selbst und noch viel mehr und ganz besonders vor den Deutschen öffentlich beweisen, daß sie auch in den schönen Wissenschaften keinem andern Volke nachzustehen brauchen. Wohl schien das Wagniß groß; sobald man aber den guten Willen der Lehrerschaft voraussetzen konnte, so war bei jetziger Bildung derselben zu erwarten, daß das Unternehmen mit dem schönsten Erfolge gekrönt werden würde. Und die serbischen Lehrer haben bei dieser Gelegenheit gezeigt, daß sie nicht Zeit noch Kosten scheuen, um ihre neuaufliebende Nationalität immer fester zu gründen. Denn viele derselben hatten einen weiten Weg zu machen und die meisten von ihnen mußten in Budissin einen dreitägigen Aufenthalt auf ihre eigenen Kosten nehmen. Dies will aber bei dem kärglichen Einkommen so mancher Schulstelle viel sagen. Und dennoch hatten sich 68 Sänger aus dem serbischen Lehrerstande versammelt.

Die Gesangaufführung begann um 6 Uhr Abends vor einem sehr zahlreichen serbischen und deutschen Publicum und endete gegen 9 Uhr. Von den vorgetragnen 25 Ge-

* Tale rozprawa je z němskimi pismikami (we šwabachu) pisana.

sängen hatten 21 Text von Seiler, 2 von J. E. Smolef, 1 von Wjela und 1 von einem Unbekannten. Hiervon waren 17 Kompositionen von Kocor, 2 von J. E. Smolef, 1 von Seiler, 2 czechische, 1 polnische und 1 russische Melodie, sowie 1 serbische Volksmelodie. — Eröffnet wurde die Aufführung mit einer von Kocor komponierten Overture zu vier Händen, welche von Componisten und dem Lehrer Hatas gespielt wurde. Hierauf wurde der von J. E. Smolef nach dem sogenannten czech. Hussitenliede eingerichtete Gesang „Prawa Serbskosć“ gesungen. Es dürfte vielleicht manchen Leser interessieren, Smolefs Bearbeitung kennen zu lernen, und wir theilen sie daher hier mit. Sie ist:

1.

Njespušćmy nadźiju rjanu,
 Zo so wróća złote časy,
 Hdžež narodnosć wukhowanu
 Mamy w Serbskim kraju zasy.
 Njeh so pěknje Serbski rěči,
 Serbowstwo to njeh so haji (pflegen).
 Z cuzym njeh so cuzy daji,
 My pak serbski.

1. 2.

Lubujmy so, njedajmy so,
 Hladajmy so, wubijmy so,
 Lubujmy, hladajmy so,
 Potom wubijmy so!
 Hameń, daj to miły wótce!
 Njzapomń na nas,
 Na swój serbski lud,
 Knježe Božo w njebiesach!

2.

Serbska ruta nam njezwjadnje,
 Serbskje myslje njekhabłaja;
 Serbska lipa nam njepadnje,
 Serbskje mocy njezapraja (versagen).
 Ničeho so njebojimy,
 Za prawo my prawujemy,
 Za Serbowstwo serbujemy,
 Duž spěwajmy:

Darauf folgten unter immer steigendem Beifalle die übrigen Gesänge von denen No: 3 ebenfalls eine czechische Melodie hatte, nämlich die des bekannten Liedes: Kde

domek můj?!, dem J. E. Smolef folgenden Text nachgebildet hatte:

1.

Hdže statok můj?!
 Woda šuči po dolinach,
 Lěsy šumja po skalinach,
 Kwětki kćěja tu a tam,
 Luboznosć, hdžež pohladam:
 A to je ta rjana zemja,
 Zemja Serbska, statok můj!

2.

Hdže statok můj?!
 Wěš-li w kraju bohumiłym
 Dušje čerstwe w ćěli čilym,
 Myslje jasne, džěławosć,
 Pobóžnosć a wjeselosć:
 To je hódny Serbski narod,
 Bjez Serbami statok můj!

Die polnische Melodie war die des bekannten: Jeszcze Polska niezginęła und die russische die des Volksliedes: Šarafán . . ., zu denen beiden Seiler andere serbische Texte unterlegt hatte. Als Solosänger traten auf die Lehrer: Bekar, Beyer, Frencl, Hatas, Rada, Zwiefel, sowie der Dirigent selbst.

Der Referent, welcher doch bereits so manchem Concerte und so mancher Gesangaufführung an verschiedenen Orten beiwohnte, weiß sich nicht zu erinnern, daß das Publicum jemals so allgemeine Zeichen des Wohlgefallens und der Befriedigung zu erkennen gegeben hätte, wie bei dem serbischen Gesangfeste. Als Krone aller Gesänge wurde die Kocorsche Composition „Serbska Meja“ (serbischer Maientanz), Text von Seiler, erkannt und mußte wiederholt werden, worauf die Versammlung noch dem Componisten einstimmig ein donnerndes Lebehoch ausbrachte. Die übrigen Chor- und Sologesänge wurden fast ohne Ausnahme beklatscht.

Nach beendigtem Gesange, der übrigens durchaus in serbischer Sprache gehalten wurde, trat Herr Dr. Klin, stellvertretender Bürgermeister von Budyssin, aus der Versammlung hervor und sprach in einer kurzen wohlgesetzten Rede im Namen des Publicums dessen Beifall mit der ganzen Aufführung aus und erklärte zum Schlusse, daß gewiß Jeder der Anwesenden einstimmen werde, wenn er in Anerkenntniß der Leistungen der Sänger, Componisten, Textdichter

und Festordner* diesen Allen ein dankbares und wohlverdientes „Bravo“! ausbringe. Dieß geschah und wurde vom Publicum einstimmig dreimal wiederholt.

Bei dem nach der Aufführung gehaltenen Festmahle wurde beschlossen, künftiges Jahr wiederum ein solches Serbisches Gesangfest in Budyssin zu veranstalten und zwar, wo möglich, schon im Monat August, um so Solche, die sich in der Ferne für das Serbenthum interessiren, Gelegenheit zu geben, einen Besuch in der Lausitz in günstiger Jahreszeit abstaten zu können. Von böhmischen Compositionen wird jedenfalls Čzelakowski's „Cikanová pištalka“ gesungen werden und es sollen ausser poln. u. russischen auch einige ilirische Gesänge, an denen es für diesmal mangelte, vorgetragen werden. Das nächste Gesangfest wird übrigens einen Schmuck mehr besitzen, da an demselben auch mehrere serbische Damen singen wollen.

Wy chcyli z tutchhlej slowow, kaž hižom horjekach prošach, artykulk za Waše Čěskje nowiny wudžělać a bórzy wotčišćeć dać. Dale prošu Was luboznje, zo byšće mi te nowinskje čisła, w kotrychž rozprawa wo našim Serbskim swjedženju wotčišćana budže, pósłali; ja budu je we swojim času ze wšim džakom zapłaćić. Ja bych te same teho dla rad měł, dokjelž wěm, zo někotrehožkuliž Serba w jeho Serbowstwí jara mócnje potwjerdža, hdyž jemu pokazać móžu, zo naši wukrajni Slowjanscy bratřa tež přećelniwje na Serbow spominaja a jich lubuja. Ja sym to najlěpje nazhonił, jako běch z Wašeho wubjerneho wudžěłka „O postupu národnosti Serbůw“, za kotryž Wam kóždy horliwy Serb swój najlubozniši džak praji, krótki wučah sčinił a w Tydžeńskjej nowini zjawnosći přepodał. To je pola mnohého mnoho skutkowało. — Ja hewak wjele do Němskich nowinow nje-džeržu; hdy by so pak w „Ost und West“ něšto wo n. s. swjedženju prajić móhło, da móhło to snadž za nas tež něšto wužitka měć. Ja přepodam pak to Wašemu zmyslenju.

K dobremu kóncej prošu Was hišće, zo byšće tak dobry być chcyli a mi adresu Stańka Vraza pósłali. Ja chcu tež do Ilir našeho létušeho a přichodneho spěwanskjeho swjedženja dla pisać a myslu sebi, zo by drje najlěpje bylo, hdy bych swój list tutemu knjezej připósłal. W mojim bližšim přichodnym lisći, kotryž chcu pisać, tak bórzy hač wot Was wotmołwjenje dóstanu, dam Wam wobšěrnú rozprawu wo Maćicy Serbskjej a wo nowych literarskich płodach.

* Zu diesen gehören die Herren: Seiler, Smolef, Wanak, Pfuhl, Mosig-Kłosopolski und Bjar.

Mějće so derje a dopjelněce po Wašej dotalnej přečel-
niwosći wšitke próstwy

Wašeho

najswěrnějšeho
J. E. Smolerja.

Wuspěch koncerta bě njewočakowanje wulki. Smolef w ničim njeprěhna, wopisuje zahorjenje serbskeho kaž něm-
skeho posluchařstwa. Běše woprawdźite. Kocor spomina
dojaty hišće po lětach na tutón lužiski a swój „Prěni serb-
ski spěwanski swjedžen 17. okt. 1845“ we „Lužicy“ 1892,
str. 90—91; spomina z něžnym humorom, kak bě so Zejleř
njewuspěcha bojał, ale kak bě wot bohateho wopyta a wu-
spěcha překwapjeny. Njedźiwamy so, zo duchowny Jakub za-
horjenje spěwaše wo koncerće w „Tydžeńskej Nowinje“
1845, č. 43, str. 171—172 khwalospěw, kotryž tu dla do-
pokazma po słowje podawamy (w nowym prawopisu):

Časo přichodny
W zakčewanju sy.
Naša serbska Łužica
Nowe česće dobywa,
Sama Němčina ju khwali.

Młodzi Serbja tu
W našim měšće su
Měli swjedžen spěwanski,
Wrjany bratrskim towarstwim,
Kiž je wšěm so derje lubi.

W spěwach luboznych,
W hłosach narodnych
Z hudźbu nowej, přihodneje
Spěwachu wot Serbstwa sej
Šije dobre wuspěwane.

Holu ćichownu,
Meju zelenu,
Lužičanski rjany kraj,
Serbow statok, haj o haj!
Cyloh' luda pěkne wašnja:

To wšo khwalachu,
Z tym wšěm dobychu
Wulke bravo-wołanje
A do-rukow-kleskanje,
Samo česćace „Da capo!“

Němcy, Serbja tu
Znowa póznachu
Serbskej' řeče luboznosť,
Serbskoh' luda narodnosť;
Pytajmy ju wuzakhować!

Z Jakobowymi słowami bu koncert tež w hrónčkach
zwečnjeny, to so wě, we naivnych rjadkach, w kotrychž
stej jednorje referat a parafraza spěwaných pěsni podatej a
w kotrychž je wjacy radosće a dobreje wole dyžli wumjeř-
stwa. A skónčnje: mysl wotpowěda rozprawje, kotruž Smolef
Douchej napisa.

Doucha zaso próstwu swojeho serbskeho přečela Smo-
lerja dopjelně a napisa rozprawu „O zpěvní slavnosti Srbů
Lužických“ do „Kwětow“ 1845, str. 522—524 z přispom-
njenjom, zo to piše po dopisu. Wón přeloži tutón dopis po
słowje. Smolef napisa we nim za česku zjawnosť tež swoju
baseň „Prawa Serbskosć“, znatu nam hižo z dopisa Vina-

řickemu, a pěseň „Hdže statok můj?“ předžělanu wot Smolerja po ěeskej narodnej pěsni „Kde domov můj?“ (Smoleř piěe mylnje „domek“ = khěžka, statok, mjez tym zo je „domov“ = wótcny kraj).

Ze spěwom sľowjanskich pěsni so tu teŹ sľowjanske zwědomjenje řerješe. Tu bu teŹ přeni króć spěwana serbska hymna „Trać dyrbi Serbstwo zawostać“ z Kocorowej hudŹbu na Zejlerjowe sľowa. Njeje dŹiwa, zo so wobzamkny hnydom přichodne lěto zaso tajki spěwanski swjedŹeň wuhotować. Pokhwalne rozsudki wo přnim koncertu běchu mnohe. Smoleř sam napisa nowy předžělk swojeho dopisa do „TydŹeňskeje Nowiny“ 1845, 169—171, 173—174. Jordanowe „Slawische Jahrbücher“ přinjesechu teŹ nastawěk „Erstes serbisches Gesangfest in der Lausitz“. Smoleř pósla rozprawu najskerje teŹ Staňkej Vrazej* a druhim svojim přěěelam. Tekst bě wšem přistupny, přetoŹ bu k tomu maľy spěwnik wudaty „Wjenz Sserskich Spjewow: Kranz serbischer Lieder gesungen am 17. Oktober 1845 in Bautzen.“

Āiřěane rozprawy wo přnim „swjedŹenju“ zestaja Smoleř do někajkeho albuma a da je po Łužicomaj koľować. W „TydŹeňskeje Nowinje“ 1846, str. 28 prosy wo khětřiše koľowanje. Swoju Źadosć wospjetuje naleŹnje w ě. 11, 14 a hiřěe 15. TeŹ pjenjeŹny wuspěch bě dobry, kaŹ je wiďeć z pokladneje rozprawy w „TydŹeňskeje Nowinje“ 1846, str. 66 sě. Tu bu zdobom teŹ druhi koncert wothľosowany a na dŹeň 7. aug. 1846 postajeny a to zaso w Budyřinje pod Kocorowym wjednistwom. Zo by so w prawym ěasu zajimanje zbudŹiľo, wupraji hnydom w 1. ěisle „TydŹeňskeje Nowiny“ 1846, str. 6 njepodpisany spisaěel w pojednanju „Z lista jenoho wuěerja“ přeěe, zo bychu so wuěerjo hiřěe bohaěiřo wobdŹěľili, zo bychu teŹ w řulach serbski spěw pěstowali atd. Rola bě potajkim derje přihotowana a wuspěch do přědka wěsty.

Smoleř napisa w tom zmysľu rozprawu teŹ Āelakovskemu w dopisu z Łaza dnja 8. nov. 1845, woěiřěanym w Āasopisu Mać. Serb. 1904, str. 89—90, w kotrymŹ najkróťšo wutřechi wuspěch přnjeho spěwanskeho swjedŹenja: „swjedŹeň je so wubjernje radŹiľ a je nam ěeřě pola Němcow a zahorjenje pola Serbow dobyľ“. Tu teŹ so nam zdŹěľuje, zo bě Smoleř wjele prócy z koncertom měľ a zo w tym ěasu teŹ wjele wo „Maěicy Serbskej“ dŹěľaše, w ěimŹ bě jemu přjedy Āelakovský tohorunja k pomocy byľ.

* Při tutej řkladnosći ěinju ěitarjow kedŹbnych na tutu korrespondencu, wo kotreŹ mam přěěelne zdŹěľenje wot koll. prof. K. Paula z Mľodeje Bolesľawy, kiŹ wo Vrazu dŹěľa.

Ale Smoleř měješe hišce svoje studijne starosće. Džělaše na serbskim słowniku kaž hornolužiskim tak delnolužiskim a trjebaše k tomu pjenježnu podpjeru. Piše wo tom Čelakovskemu do Wrótšlawja takle:

We Łazu, 8. novembra 1875.

Wjelečesceny knježe!

Mój wysokowažený dobročelo!

Wy tu dostawaće list, wo kotrehož přečitanje a spomozowanie Was najluboznišo prošu. Přede wšěm a zawěsće najbóle na Waše poručace pismo běch ja pjenježnu pomoc wot k. ministra Eichhorna dostał, zo bych so mohł pola Was we Wrótšlawju přihotować na wudawanje serbskeho słownika. Kak je so w tym nastupanju ze mnu měło, wo tym rozprawu dach a k njej próstwu připisach, zo by mi k. minister k dopjelnjenju mojeho słowniskeho wotpohlada chcył dopomocy dodać. Ja svoje słownistwo na žane hinaše wašnje k dobremu kóncej dowjesć njemóžu, hač hdyž so z najmjeńša hišce na poł lěta do Delnich Łužic podam. Hižo před tydzenjom tohodla w tamnej krajinje pobych, zo bych sebi tam porjedjenje a wudospolnjenje svojeho delnjoserbskeho słownika na najlěpje wobstarał. Ale nětko tam ani bur ani wučer žnjow dla khwile nima, pola duchownych pak čłowjek ničo hódneho nawědźić njemóže a tuž so bórzy zaso do Łaza wróćich. Moja mysl je nětko tale: Po nowym lěće, hdyž ma wšón lud khwile a we jstwjě syda, z nowa do Delnich Łužic póńdu, najprjedy do Błótow (Spreewald). Tam chcu něhdže dwaj měsacaj wostać, a) zo bych wšitke wurazy serbskeho łódnistwa zezběrał, přetož to je čím wažniše, dokelž Horni Łužičenjo łódnistwa nimaju a b) zo bych z k. wučerjom Komorom w Njabožkojcach, kiž derje serbski rěči, džěl svojego hižo zestajaneho delnjoserbskeho słownika přehladał. Potom póńdu do podholanskeho kraja zezady Picnja, dale chcu někotry čas wyše Khoćebuza a we wokolnosći Drjowka a Hródka přebywać a na kóncu šo do Mužakowskeho wokrjesa podać, zo bych tam hórniske słowa zběrał, přetož jeničcy wokoło Mužakowa maju Serbja kruch hórnistwa. K tomu pak chcyłoj mi Wy a k. minister Eichhorn dopomhać, Wy z tym, zo mojej rozprawje pokhwalenje a potwjerđenje daće a moju próstwu Jeho Excellency poručíte, k. minister pak z tym, zo mi skerje lěpje pjenježnu pomoc (něhdže 100 toleř) wudžěli. Budžće přeswědčeny, zo Was njebych wobčežował, hdyž bych sebi wěc hinak zawjesć mohł a hdyž bych do přědka njewědžał, zo so z Berlina tola prjedy na Was wobroća, hač mi wotmołwja.

Radzi-li so wšitko po mojej mysli, ja bórzy z Delnich Łužic so wróciwši do Wrótsławja přijědu. Hišće přispominam, zo za Berlinskich hižo nětko we Wrótsławju pfebywam.

Hižo kónc zašeho měsaca chcych do Wrótsławja wotjěć, tola njeńdžeše a njeńdze. Najprjedy mějach hlowne džělo w rukomaj ze zarjadowanjom našeho serbskeho spěwanskeho swjedženja, nětko pak je naležnosć Mačicy Serbskeje najbóle na mojej ramjeni položena. Naš serbski swjedzeń běše 17. oktobra, je so wubjernje radžił a je nam česć pola Němcow a zahorjenje pola Serbow dobył. Z woprědka drje mějach strach, tola jón přewynych a ze Zejlerjom a hudźbnym mištrom Kocorom z krutej ruku zapřimowachmy, wjedźechmy a wuwjedźechmy. 69 serbskich wučerjow je spěwalo. Budyšska sala, najwjetša města, bě přepjeljena a mnozy dyrbjachu so wrócić.

Spěwy su so powšitkownje tak derje lubile, zo sami najzabiciši Němcy ničo porokować njewědźachu, khiba zo we wšitkich spěwach jich słowjanski charakter na měsće so njehodžeše spóznać. Teksty přednesenych spěwow z přenjeje skladnosću pósćelu. K létu chcemy koncert hižo w augusće hotować. Z českich spěwow budže so Waša „Cyganowa pišćel“ wěsće spěwać; lětsa dyrbjachmy ju wotložić, dokelž běše spěwař skhorjeł, kotryž ju najlěpje spěwaše.

Wustawki towarstwa Mačicy Serbskeje, z Wašej pomocu zestajane, je wubjerk za dobre wuznał; nětko su wyšnosći zapósłane, zo by je potwjerdziła, je-li potwjerđenja trjeba.

Naše najpokorniše poklony knjeni professorowej!

Najlubozniše strowjenja Ladysławej a džowčičkam!

J. E. Smolef.

* * *

Smolef měješe woprawdže džěla hač nadosć. A tola ničo njezakomdži, štož móžeše dobrej serbskej wěcy k wužitku być. Pisaše tež Šafaříkej 2. jan. 1846 wo založenju Mačicy Serbskeje, přetož wědžeše, zo by Šafařík ze swojim wliwom a wažnosću mohł nowe towarstwo mjez Čechami podpjerować. Šafařík so zkrótka podžakowa z listom hnydom 22. febr. wočišćanym we Łužičanu 1875, str. 100—101:

Wyoce ctěný Pane! — Wzácné psaní Wašnosti ode dne 2. Ledna b. r. pořádně do mých rukan došlo. Děkuji Wam srděčně za ty potěšitelné zprávy z Waší milé Lužice. Jsau mi tím witanější a milejší, čím řídčeji nás z Wašich stran docházejí. Zdař sám Pán Bůh wšelike blahodějně počínání Waše na poli národnosti a literatury. Ze psaní Wašeho podán wýtah we zdejší Wčele, bez jmena: daufáme, že stím

nebudete nespokojen. Wstaupili Waše Matice serbská do žiwota, pošlete nám zpráwu a wyzváni k aučastenstwí: nepochybují, že se i zde aučastníci naleznau.

Přišlé pro Wás knížečky od p. Bodjanského (jest jich nemnoho) jsem již dawno poslal p. Čelakowskému do Wratlawi. Dostanete jich tehdy od něho. Na každé napsáno Waše jmeno od Bodjanského. Zásilku opatřil Dr. Staněk.

Welice mne těší, že s mau staročeskau Mluwnici spokojen jste. Jest to jen nástin a náwrh: doplnění a zdokonalení jiným zůstaweno buď. — Díky Bohu, že Prawopis Waš srbský již jednau na pewnýck zásadach stawen a tím i důležité nárěči Waše ostatnímu Slowanstwu přístupnějším činiti začínáte. Setrwejte zmužile a dokončte šťastně, což tak dobře započato jest.

Naše Matice česká znamenitě roste, knih wždy wětši hojnost vychází. Mnohé důležité spisy se chystaji. Než o těch dowíte se z weřejných iistůw a časopisůw našich.

Lasce Waši úctiwě poručena se čině jsem

W Praze
22. Února 1846

Wašnosti oddaný čtítel
Šafařík.

To je po serbsku:

Wysocy česceny Knježe! — Waše wažene pismo wote dnja 2. januara t. l. je porjadnje do mojich rukow došlo. Džakuju so Wam wutrobnje za te zwjeselace powjesće z Wašeje lubeje Łužicy. Su mi čim witaniše a lubše, čim rědšo k nam z Wašich stron přikhadžeu. Žohnuj sam Bóh Knjez wšo dobrotne spočinanje. Waše na poli narodnosće a literatury. Z Wašeho pisma je wučah do tudomneje „Pčoly“ daty, bjez mjena, nadžijamy so, zo z tym njespokojny njebudžeće. — Stupi-li Waša Maćica Serbska do žiwjenja, pósćelće nam powjesć a napominanje k wobdžělenju: njedwěluju, zo so tudy wobdžělerjo nadeńdu.

Ruske knižki, kiž su za Was wot k. Bodjanskeho přišle, (je jich njewjele) sym hižom k. Čelakowskému do Wrót-slawja pósłał. Dostanjeće je potajkim wot njeho. Na kóždej je Waše mjeno wot Bodjanskeho napisane. Wotpóstanje je Dr. Staněk wobstarał.

Wulcy mje zwjeseluje, zo sće z mojej staročeskej rěčnicu spokojeny. Je to jenož nasćin a naćisk: dopjelnjenje a wudokonjenje budž druhim zawostajene. Džak Bohu, zo je Waš „Serbski Prawopis“ hižom jónu na twjerdych zasadach postajeny a zo z tym tež Wašu wažnu narěč druhemu Slowjanstwu přístupnišu činić počinaće. Wutrajće mužnje a dokonjeće zbožownje, štož je tak derje započate.

Naša „Mačica Česka“ znamjenice rosće, knihow stajnje wjetša mnohosć wukhadža. Mnohe wažne spisy so přihotuja. Ale wo tych zhoniće z našich nowinow a časopisow.

Wašej lubosći počestnje so poručėjo

W Prazy
22. februara 1846.

Waš
podwóltny česćowar
Šafařík.

Šafařík zajimaše so wo Mačicu Serbsku a žadaše wo njej nowe rozprawy; budže-li załožena, njech Smolef póscele namoľwjenja k sobustawstwu. Šafařík njedwěluje, zo so tež w Čechach našu sobustawu. Woznamjenja, zo da w „České Včele“ wučah ze Smolerjoweho dopisá wočišćeć (k wočišćenju najskerje došlo njeje, dokelž w „České Včele“ l. 1846 ničo podobneho njestoji). Wjeseli so, zo je Smolef spokojeny z jeho „Počátkami staročeské mluvnice“, napsanymi lěta 1845 k „Výboru z literatury české“. Šafařík ponižnje přispomnja, zo je to jenož našin a pospyt: woprawdže pak bě jeho kniha přenja systematiska staročeska řečnica, kotraž bu hakle za poľ lěstotka přesčehnjena a wotměnjena wot Gebauerowych džělow.

Ani Šafaříkowe přispomnjenje wo prawopisu njeje bjezwuznamne, hdyž radži Smolerjej k jeho skónčnemu přewjedženju we Łužicy. Měješe džě tež Šafařík wjele prócy z prawopisnymi prašenjemi runje tak kaž druzy wótcincowje. Ani w Čechach njebě prawopisneje přezjenosće. A nimo Jungmanna bě to wosebje Šafařík, kiž so prócowaše wo wažnu reformu českeho prawopisa, kaž je jasne widzeć z jeho „Slova o českém pravopisu“ w Čas. Čes. Musea 1843, str. 3—12. Hanka so wězo tež wo reformu českeho prawopisa staraše, ale činješe tak „ustavičnými epravami a proměnami orthografie a gramatiky česke; nedostatek při tom důmyslu a důvtipu nahražował pilnosti a zefrvačnosti —“ tak kharakterisowaše Fr. Palacký klassicy Hankowe prawopisne prócowanja we svojim Dosłowje k „Radhostu“ l. 1872. Tute dosłowo bu z nowa wočišćane w Prazy 1912 jako „Poslední mé slovo“. Tu čitamy tež na str. 11 sc. jara dobru kharakteristiku cyłego českeho prawopisneho prašenja. Šafařík njehraješe we nim najposlednišu rólú. Čim wažniše su jeho slowa „Setrvejte zmužile a dokončte šťastně, což tak dobře započato jest“ (Hlej tež Jos. Hanuš „Boje o pravopis“ w Literatuře české XIX stol. I 1902, 687—696).

Smolef bě so najskerje tež prašal, kak so Mačicy Českej wjedže. Šafařík wozjewja, zo wubjernje přiběra a mnoho knihow wudawa abo přihotuje. We tom nastupanju

měješe Šafařík prawje. „Matices česká“ bě wurostla ze „Sboru k vědeckému vzdělání řeči a literatury české“ při „Společnosti českého musea“ l. 1829 hlownje ze zaslůžbu Fr. Palackeho. W jeje nakladže wuńdžechu woprawdže wažne spisy kaž Jungmannowy słownik a Šafaříkowe „Slovanské starožitnosti“. Smolef měješe jeje wobraz a skutkowanje we mysli, hdyž w l. 1845 dawaše namjet k založenju „Mačicy Serbskeje“. W času Smolerjoweho dopisa njebě Mačica hišće potwjerđžena; buchu hakle srědky k tomu pytane.

Smolef wotjědže tehdy do Delnjeje Łužicy, zo by na swojim słowniku dale džělał, kaž bě to před hodami l. 1845 Čelakovskemu pisał. Podpjeru 100 tolef bě přez Čelakovskeho dostał, tak zo bě jemu pućowanje zmóžnjene. Rozprahu wo tom poda z Łazu, hdžež, dokelž bě swoje studije hižo l. 1844 skónčił, husćišo doma přebywaše, prof. Purkyněj do Wrótslawja w lišće dnja 22. měrca 1846. List je wočišćany we Łužicy 1896, str. 55—56:

Łazu, 22. dzeń měrca 1846.

Wjele česćeny knježe!

Mój wusocy waženy knjez dobroćelo!

Do najwosebnišich wustawow k wubudžowanju našeje Łužiskoserbskjeje narodnosće liči so ze wšim prawom naš spěwanski swjedžen, kaž jón róčnje swjećić chcemy. Přetož nic jenož, zo so nimalje cyłe naše wučerstwo jeho dla bóle wo Serbstwo starać započina, dha dyrbjaja tež naši Němcy Serbsku rěč wušše wažić, dokjelž kóždy lěto wopokazmo ad aures dostawaja, zo so Serbska rěč tež k wuwobraženju najrjeńšich a najkrasnišich začućow hodži. Lud sam pak, kotremuž so hač dotal ze wšěch stronow předowaše, zo jeho narodnosć ničo hódna njeje, dohladuje so nětko k swojej radosći, zo Serbstwo pola wosebnych ludži dzeń wote dnja wuššu plaćiznu dostawa, a džerži teho dla z čím wjetšej lubosću na swojej narodnosći.

Duž myslu sebi, zo dyrbjaju so wo róčne wospjetowanje spěwanskjeho swjedženja ze wšej pilnosću starać. Lětsa změjemy jón w měsacu Awgusta, a srjedu po jutrach chcemy so w Budyšini zhromadzić, zo bychmy postajili, kotry dzeń a na kajkje wašnje so měć dyrbi. Při tutej skladnosći dyrbjaja so tež hižom te spěwy, kotrež spěwane budža, předpołožić. Po wjetšej ličbi budža to Serbskje, hjewak pak tež hlósy wšitkich druhich Słowjanskich splahow. Češi změja tři spěwy: Čelakowskjeho Cyganowu pišćel, Husytski spěw a za třeci bychmy něšto erotyskjeho wzali. Mi so zda, zo maja Han-kowe: „Modré oči“ khětro pěkny hlós a my bychmy jón

teho dla tež spěwali, wosebje dokjelž je tón tekst hižo do Serbskjeje reče přeloženy. Pola Was sym ja hudźbu k tejhlej pěsni widžał, a prošu Was luboznje, Wy chcyli tak dobry być a mi pomjenuwanu hudźbu k Hankowej pěsni: „Modré oči“ dobrowólnje požčić. Kn. stud. Symank chce tu samu ke mni wobstarać a ja Wam ju, hdyž so naši studenci po jutrach do Wrótšlawja wróca, z najwjetšim a najluboznišim džakom naspjet pósćelu. Při tym dóstanjeće tež přeni zešiwk Jórdanowych Čěskich stawiznow a delnjoserbsku bibliju, kotrejž knizy hišće z Wašeje knihownje w rukomaj mam.

Wot přenjeho dnja přichodneho měsaca chcú z někotrymi wot mojich krajanow Čěskje: „Kwěty“ čitać a smy teho dla hižom předpłaćili; přetož ja widžu, zo njeje bjez wužitka, hdyž wukrajne Slowjanskje nowiny, wosebje pak Čěskje, čitam, dokjelž dla našeho prócowanja wjele rozwučowanja podawaja. Zo bych pak wot teho časa, hdžež Wrótšlaw wopušćich, njewostał, skhróblu so, Was najluboznišo wo to prosyć, Wy chcyli mi „Kwěty 1845“ wot čisła 120, a wot lětušeho lěta wšitko, štož je wujšło, přečelniwje k přečitanju požčić. Kn. Symank budže te same kje mni a po jutrach zaso njewobškodžene k Wam wobstarać.

Ja strowju wutrobnje Manuela a Karla, postrowće tež kn. Čelakowskjeho a jeho cyłu swójbu z najluboznišim postrowjenjom wote mnje. Mi so druhdy, hdyž dyrbyju njedzelu popołdnju tak sam sedžeć, njemóžnje po Wrótšlawskich bjesadach styšće; ja pak so nadžiju, zo budže tola kusk lěpje, hdyž budu přichodnje w tym samym času „Kwěty“ čitać móć.

Kn. Šafarik piše mi, zo je přez kn. Dra. Staňka někotre knižki, kiž běše kn. Bodjanski pósłał, za mnje do Wrótšlawja wobstarał. Su-li tute snano pola kn. Čelakowskjeho wotedane, da njech mi je přez kn. Symanka připósće. — Pola kn. Staňka budu so w swojim času podžakować. — Chcył mi kn. Čelakowski tež „Čěsku wčelu“, štož je jeje lětsa wujšło abo wulećało, k přečitanju požčić, da by mi to jara lubo bylo a ja ju hnyd po jutrach z najwutrobnjšim džakom naspjet pósćelu.

Ja so stajnje bohu džakuju, zo je so mje z Wami a z kn. Čelakowskim zeznać dał; přetož, hdy by so to nje-stało, da z našim Serbstwom nihdy tak pospěchowało njeby, kaž sebi to nětko khwalić móžemy. Teho dla dyrbyju so wuznać: Našu mudrosć mamy z Čech a najwubjerniša pomoc so nam wot Čechow dóstawa. — Najnowše šwědčenje wo tym je, hdyž praju, zo zaso najbóle na kn. Čelakowskjeho poručenje wondano wot ministerstwa 100 toler dóstach. —

Před někotrym časom khwilu Delnych Łužicach přebywach, zo bych to a wono za swój słownik nahromadził. Wo tym pak a wo wudokonjenju našeje Mačicy budu kn. Čelakowskjemu wobšěrnišo pisać.

Štož Linebórskich Słowjanow nastupa, da zda so po nowišich listach, zo drje su tola cylje zahinuli. — Čim krućišo pak so Łužiskje Słowjanstwo založuje.

Bydźće w bože mje! Mějće so wšitcy derje!! To stajnje přeje

Waš

najswěrnější služownik
Jan E. Smolef.

Sr. Wohlgeboren

Herrn Professor der Physiologie Purkyně
Ritter des rothen Adlerordens etc.
in Breslau.

* * *

Hakle w tutym dopisu spomina Smolef na Budyški spěwanski swjedžen; ale jenož z krótka, dokelž wědžeše, zo ma Purkyně wo nim rozsprawu kaž wot Čelakowskeho tak z nowin. Raduje so nad postupom serbskeje narodnosće a njezapomina znowa so džakownje wuprajíc wo Purkynjowej a Čelakowskeho zaslužbjje při serbskim wozrodženju: „Našu mudrosć mamy z Čech a najwubjerniša pomoc so nam z Čechow dóstawa.“ Smolef lubi hišće wjacy — wosebje nowinach čitać, zo by noweho powučjenja nabył — wosebje prosy wo „Českou včelu“ a wo „Květy“. Rozprawja wo přihotowanym druhim serbskim spěwanskim swjedženju, na kotrymž budže tež Čelakowskeho „Cikánova pišfalka“ spěwana a prosy wo melodiju k Hankowej znarodnjenej pěsni „Modré oči“. Wróća Purkynjej požčene knihi a lubi, zo napiše Čelakowskemu wobšěrnišo rozprawu wo svojim delnjolužiskim wopyće. Njerady přispomnja, zo su Limborscy (Lüneburscy) Słowjenjo tola wuzemrěli; zwotkel to wědžeše, njeprispomnja. Ale to jeho čim bóle pohonja, zo by Łužiske Słowjanstwo (!) hišće krućišo založene bylo; wón praji: „Čim krućišo pak so Łužiske Słowjanstwo založuje.“ Wo to so wězo najbóle staraše a ze wšěmi mocami prócowaše Smolef sam.

A rjady nowych džělaćeri rosćechu. Nadobny Smolejowy příklad bě jim najlěpši nastork. Tež Delnja Łužica so pomału zběhaše, hačrunjež wšak přeco jara khromješe za swojej sotru Hornjej Łužicu, kaž poprawym hišće džensa khromi. Ale Smolejowy příklad a jeho wosobne počahi

tež tu wjele zamochu. Horjekach mjenowany bohóstowc Delnjołužičan Markus a pastor Mato Nowka, wot l. 1848 wudawaŕ „Bramborskeho Serbskeho Casnika“, prócowaštaj so hižo wo zawjedženje delnjołužišćiny do šulow a staraštaj so wo posylnjenje cyle zanjerodženeho narodneho ducha. Smolef pisaše wo tym wróciwši so z Delnjeje Łužicy we „Tydž. Now.“ 1846, str. 46—48, w dopisu „Z Holje“. J. G. Zwahr (Swora) zestaja tehdy delnjołužiski słownik, kotryž wšak bě jara njedospołny. Zwahrowy syn, kandidat theologie, jón l. 1847 w čišću wuda a žadaše za njón wo podpjeru pola pruskeho ministerstwa, kotrež jón k přehladanju Čelakovskemu do Wrótławja pošla. Čelakovský prašeše so hnydom Smolerja w dopisu z dnja 30. meje (najskerje mylnje město 30. hapryla abo měrca, dokelž Smolef piše jasnje 8. meje 1846. List je džensa zhubjeny, ale regista k njemu su zakhowane a budža wočišćane w Korrespondency Čelakovského III. 419. [Wudawaŕ Korr. Čel. knježeřstwowy rada insp. Fr. Bilý mi je přečelnje zdžěli, za což so jemu wutrobnje džakuju.] Smolerjej jenož: „wozewjwa, zo je wot ministerstwa připis dostał, zo by swoje dobrozdaće podał wo słowniku kand. Zwahra, kiž prosy wo podpjeru k jeho wudaću. — Njezda so jemu, zo je wjele hódny. Tež ma so Čelakovskemu wuprajić wo wědomostnej hódności tuteho džěła džiwajo na swój (Smolerjowy) serbski słownik, kotryž Čelakovský z rukopisa znaje, wo času, hdy snadž budže z nim hotowy, kak daloko je jeko (Smolerjowe) džěło dospěło.“ — Smolef dyrbješe potajkim khwatać. — Dale jemu Čelakovský zdžěluje, zo „da 300 exemplarow překlada ‚Wothlósna pěsni ruskich‘ čišćeć a zo je Fr. Doucha korekturu přewzał. — Posyła jemu pokazku z njeje. Ma-li Smolef što za njeho, měł jemu to ze Symankom poštać.“

Smolef z Łaza hnydom wotmołwi (Č. M. S. 1904, 90—91):

We Łazu, 8. meje 1846.

Wjelečesćeny knježe!

Mój wysocywaženy knjez dobroćelo a přećelo!

Hdyž džensa dopođnja domoj přińdžech z Budyšina, hdžež běch Mačićnych naležnosćow dla pobyl, Waš list namakach a po Wašim žadanju hnydom wotmołwjam.

Štož Zwahrowy słownik nastupa, tón, kaž prawje sudziće, wulkeje hódnosće nima, přetož čěrpi na wosebnym njedostatku, t. j. na tym, zo so při jeho spisowanju njeje nałožowało žanoho druheho słowjanskeho dialektá. Kand. Zwahr žaneje druheje słowjanskeje řeče njeznaje, štož jeno delnjoserbsku. Z toho wukhadža a) zo piše w hubjenej

njesłowjanskej orthografiji, b) zo etymologisuje jako tamón, kiž praji, zo so „lucus a non lucendo“ wotwodźuje, c) zo ma sem tam němske konstrukcije, d) zo njewě, kak so konsonanty přeměnjeju. Hižo z toho so wuswětluje, zo je Zwahrowy słownik jenož njekritiska zběrka słowow, a hdyž jón z tym přirunam, kotryž chcu přichodnje sam wudać, budže rozdźěl mjez woběmaj něhdže tajkile:

a) Zwahrowy słownik je spisany bjeze wšeho dziwanja na druhe słowjanstwo.

Mój słownik so z počahowanjom na wšitke słowjanske narěče spisuje.

b) Zwahrowy słownik nima žane phrases.

Mój změje ke kóždemu słowu wuswětlace hrono.

c) Zwahrowy słownik jeno korjeńske słowa dawa a staja pod nje hnydom jich wotwodźowanja w njedospołnym čisle.

Mój budže korjeńske a wotwodźowane słowa wosebje a we wšej dospołności podawać.

d) Zwahrowy słownik je w njeznatej orthografiji pisany.

Mój so w zrozumliwym prawopisu rjaduje.

Hdyž pak bych směl z Wašim dowolenjom što radzić, bych prajił, zo byšće Zwahrowy słownik poručil ministerstwu jako wobkedźbowanja hódnu zběrku delnjoserbskich słowow, kotrejež by kritiski słownikaf we swojim času wužić a ju šěršemu literariskemu publikej přistupnu sčinić mohl. Přede wšěm pak bych k někajkemu podpěranju Zwahroweho džěła toho dla radził, dokelž je we Zwahru škrička narodneje horliwosće, kotraž by so snadź z tym do płomješka rozhorila a tak w Delnich Łužicach wjacu dušow za Serbstwo zahoriła.

Wóndano běch khwilu w Delnich Łužicach a tam nazonich, zo so tola na swoju serbskosć trochu dopominać počinaju.

Mój słownik na žane wašnje hač do hód 1847 dokonjeć njemóžu. „Wothlós“ je jara rjany a mi wulke wjesele čini.

Wašej cyłej swójbje moje najpokorniše pokłony. Mějće so derje.

J. E. Smolef.

* * *

Smolerjowy list njetrjeba wułožka. Jeho rozsudženje wo Zwahrowym słowniku je k spodźiwanju jasne a kritiske. Napisa je potom tež po wuńdženju słownika do „Slav. Jahrbücher“ 1847, 246—249. Nimo wšeho toho radži z lubosću k serbskej wěcy Čelakovskemu k jeho doporučenju a podpjerje, zo by so „škrička narodneje horliwosće

we Zwahru do płomješka rozhorila a tak w Delnich Łužicach wjacy dušow za Serbstwo so zahoriło“. Sam pak ze svojim słownikom njebudže hotowy ani do lěta 1847. Kaž wěmy, spuści Smolef tuto džěło pozdžišo docyła; druhe starosće jeho wot wěcy dospołnje wotwjedžechu — wosebje w lěće 1848. Wobšěrnišeje rozprawy wo Delnjej Łužicy njepoda — spokoji so ze svojim nastawčkom „Z Holje“ w „Tydź. Nowinje“. Pokazuje radosć nad čišćom „Wot hłosa pěsni ruskich“ pod Douchowym wjedženjom. Přeložk bě pěkny a zaslužene bě připóznaće, kotrež so jemu sta w Jordanowych „Slav. Jahrbücher“ 1847, 164—166. Smolef so njekomdžeše Douchej swój džak wuprajić w dopisu z dnja 11. julija samsneho lěta 1846, při čimž zdobom přizamkny wózwjewjenje drugeho spěwanskeho swjedženja:

We Łazu, 11. dzeń julija 1846.

Mój wusocy waženy přećelo,
Dostojny knježje!

Přeswědčeny, zo mi moje dołhe mjelčenje za njedzakomnosć dla Wašeje stajneje hotowosće přećiwu mi njewuložujuće, sym teje kruteje nadźije, Wy budžeće mój džensniši list z Wašej znatej dobroćiwosću přijec. Ja pišu pak džensa, zo bych Wam něšto wo našim lětušim serbskim spěwanskim swjedženju (Gesangfest) k dalšemu dobowolnemu wozjewjenju w čěskich nowinach rozprawil.

Po postawjenju zhromadźizny wótcincow, kiž běchu so na přeprošenje wubjerka Mačicy serbskeje srjedu po jutrach w Budyšinje zejšli, změje so lětuši serbski spěwanski swjedzeń 7. dzeń Awgusta a to w Budyšinje. Wjacy hač 100 serbskich spěwarjow a spěwařkow chce na tutym dnju pod wjedženjom k. Kocora rjad serbskich originalnych komposicyjow, kaž tež čěskje, słowakskje, pólskje a ruskje hłasy z podložonym serbskim tekstom spěwać. Wšitkje spěwy su do třoch džělbow zezrjadowane. Přenja džělba wopřija „wótcinskje“ (patriotiske), druha pak „lyriskje (a elegiskje)“ a třeća „wjesele a žortne“. Najwjacy tychhlej spěwow je wot hižom pomnjeneho K. Kocora komponowanych; z ruskich hłosow pak budže so spěwać: Sołowjej, mój sołowjej etc., z pólskich „Jeszeze Pólska etc.“ a hišće jedyn druhi, ze słowakskich: Nitra, miła Nitra etc., a z čěskich: Husytski spěw a Cyganowa piščel. Z Ilir njemóžachmy žadyn hłós dostać, hač runje tam dwaj króc pisachmy; štož jara wobžarujemy. Spěwanje změje so w Budyskim hosćincu „we 3 lipach“ a to popołdnju wot 5. hodžiny. Po spěwanju budže wulka hosćina, na kotrež chce juž nětko nimalje

300 wosobow džěl wzać, hotowana, a po hosćinje změjemy přěni serbski narodny bal.

To by bylo, štož bych dalšeho dobrowolneho rozprajenja dla wo našim lětušim spěwanskim swjedženju připowjesć měł. Bórzy po tym samym dóstanjeće dlěžšu sprawu, kak je wšitko wupanyło.

Mějće najlubozniši džak, zo sće loni mój referat nic jenož wotćišćeć dali, ale mi tež hnydom jedyn eksemplar tuteho wotćišća připóšali.

Wustawki (Statuten) maćicy so ćišća a tak bórzy, hač budže to dokonjane, wustupi wona do poľneho žiwjenja.

Kaž z Wrótstawja zhonich, da starace so tež we tym nastupanju wo Serbstwo, zo Serbskje přeloženje Čelakowsk jeho wothłosa pěsni ruskich korigujeće. Džak Wam, najrjeńši džak, zo sće tu prócu na so wzali, přetož hdyž mamy tajk jeho korektora, da tež wěsće korektnu knižku dóstanjemy. Ticinus daše 1679 swoje „principia linguae wendicae“ w Prazy ćišćeć a wot teho časa so drje žane serbskje knihi w Prazy ćišćale njesu.

Je-li k. Hawliček, redaktor pražskich nowin, tón samy Hawliček, kiž běše khwilu w Móskwje, da chcyli jeho najpřecelnišo wote mnje postrowić. Duch jeho nowinow so mi jara spodoba, jenož škoda, zo tak ředko něšto dostawam.

Mějće so derje!

Waš swěrný a wěrný
Smolef.

Sr. Hochwürden Herrn Franz Doucha,

Weltpriester in Gräfllich v. Pachta'schen Hause

Nikolandergasse
franco.

in Prag.

Powěsć wo serbskim spěwanskim swjedženju pósła Smolef Douchej zaso jenož z tym wotpohladom, zo by so tež w českich nowinach wozjewila. Wospjetuje z tym poprawym „Nawěšk“ z „Tydž. Nowiny“ 1846 č. 29, str. 116 z dnja 19. pražnika (znowa pak na str. 120, 123—124 tež z programom, po słowje. Doucha napisa swědomiče rozprawu po Smolerjowym lišće do Havličkowych „Pražských Nowin“ č. 57, 1846 z dnja 26. julija na str. 241.

Zajimuje nas tu tež rozprawa wo tom, kak Maćične naležnosće pokročowachu — Smolef woznamjenja, zo so wustawki Maćicy hižo ćišća, zo potom „wustupi wona do poľneho žiwjenja“.

W samsnym dopisu spomina so znowa na Havlička, tehdy redaktora „Pražskich Nowin“, kotrehož Smolef wutrobnje postrowja, přispominajo, zo so jemu duch jeho no-

win jara spodob a wobžaruje, zo jenož tak zředka je do rukow dostawa. Kajki bě duch tutech „Pražských Novin“, zo so Smolerjej tak lubješe? „Pražské Noviny“ z přílohu „Česká Včela“, kotrychž redaktor bě wot 1. jan. 1846 Havliček, běchu jeničke česke wulke politiske łopjeno we času absolutisma. Jich duch bě liberalismus a wótčinstwo, kruta wěra do přichodnosće Čechow, wojowanje přečiwo njepräčelam českeho naroda, wojowanje přečiwo absolutismej a birokratismej atd. (Hlej Zd. V. Tobolka „O Karlu Havličku a w jeho Pražských Novinach“ w literatuře české XIX. stol. III. 1. na str. 583—596.) Smolerjej so tajki duch lubješe, přetož wón začuwaše mnoho podobneho w serbskim žiwjenju a Havliček wěsće Smolerjowe myslički wupraješe. Je to žadny dopokaz Smolerjowych zasadow, kotrež móžeše tež wón potom w léce 1848 wužić. — —

Lědma bě druhi spěwanski swjedžen 7. augusta wotměty, napisa Smolef hnydom Douchej wo nim wobšěrnišu rozprawu tohole wobsaha:

We Łazu, 15. dzeń Awgusta 1846.

Mój luby präčelo!

Přeswědčeny, zo chceće na naš lětuši spěwanski swjedžen w českich nowinach spomnić, sčelů Wam krótku rozprawu wo tym samym a to teho dla, zo by so to aby wono wopačnje njerozemiło, předco hišće w cuzej řeči.

Das zweite lausitzisch-serbische Gesangfest.

Schon nach Beendigung der vorjährigen serbischen Gesangaufführung (vgl. Kwěty 1846) wurde von dem Budissiner Rathsherren und stellvertretenden Bürgermeister Hr. Dr. Klin öffentlich der Wunsch ausgesprochen, daß dieselbe auch bald wiederholt werden möge. Hierzu kam nun noch der allgemeine Wunsch aller eifrigen Serben, sowie des gesangliebenden Publikums, und es wurde daher, sobald man sich der Einwilligung des serbischen Lehrerstandes versichert hatte, Mittwoch nach Ostern festgesetzt, daß das heurige serbische Gesangfest am 7. August abgehalten werden solle.

Es war im Vergleich zu dem vorjährigen weit umfanglicher und zerfiel in drei Teile, nämlich 1) in die Gesangaufführung, 2) in das Festmahl und 3) in den Ball.

Was nun die Gesangaufführung als den wichtigsten Theil des ganzen betrifft, so fand dieselbe unter Leitung des Herrn Kocor im Saale des Gasthofes zu den drei Linden in Budissin statt und dauerte Nachmittags von 6—¹/₂9 Uhr. Hierzu hatten sich 104 serbische Lehrer als mitwirkende

Sänger eingefunden und außerdem gereichte es dem Feste zur besonderen Zierde, daß auch 17 serbische junge Damen am Gesänge thätig theilnahmen. Die Gesänge waren in drei Abtheilungen geordnet. Die erste Abtheilung, welche hauptsächlich patriotische Lieder umfaßte, wurde mit dem, bereits voriges Jahr gesungenem, nach dem böhmischen sogenannten „Hussitenliede“ verfaßten Gesänge eröffnet. Sowohl das Solo, vorgetragen von Herrn Lehrer Hatas, als auch der Männer- und Frauenchor wurden vortrefflich ausgeführt. Hierauf folgten mit Ausnahme eines Liedes mit polnischer Melodie durchgängig von Kocor komponirte Gesänge. Die zweite Abteilung brachte elegische und die dritte heitere Lieder. Am Meisten gefiel ein von Seiler gedichtetes und von Kocor komponirtes Jagdlied (Honjefski spěw), sowie die bereits am vorjährigen Feste verherrlichte „Serbska Meja“ (der serbische Maien- tanz), welche beide wiederholt werden mußten. Im ganzen wurden 23 Lieder vorgetragen. Hievon waren 16 Kocorsche Kompositionen, außerdem kam 1 polnische, 2 böhmische, 1 slowakische (Nitra, mila Nitra), 1 rußische (Sołowjej, mój sołowjej) und 2 lausitzische (Volks)melodien zum Vortrag. Zu 19 derselben hatte Seiler den Text geliefert, zu 2 Smolef, zu 1 Domaška, zu 1 Wjela und damit die deutschen Zuhörer doch auch wußten, was gesungen würde, so waren sämtliche Gesänge auch in deutscher Übersetzung zu haben. Unter den böhmischen Gesängen befand sich auch Čelakowskýs Zigeunerpfeife, welche Smolef in folgender serbischen Uebersetzung dargebracht hatte:

Cyganowa pišćel.

Ach tón naš nan njeboćički
 Wjele móžeše,
 A nam wbohim cyganjatom
 Wšo zamjelčeše;
 Móht je pić, móht je hrać,
 Mjehcy džětać, twjerdźje spać, [wać.
 Za pjeć porstow pěkne wěcy kupo-
 Ach tón naš nan njeboćički
 Nas njehladaše,
 Měješe wón dziwnu pišćel,
 Nam ju njedaše.
 Hdžež ho rad česćachu,
 Derje jemu plaćachu, [dźachu.
 Bórzy podźiwny tam dziw tež wi-

Z kapsy wučahny wón pišćel,
 Wohjeń zadźěta,
 Hdyž zapiska, wšitkje šwoby
 Z doma wuwoła.
 Šwoby won dyrbjachu,
 Prěki, podlu běžachu,
 Potom kabat čerwjenojty dóstachu.
 Hdyž wón zapiska na pišćel
 Po wsy, po měšće,
 Čěrjachu wšě němskje myšje
 Za nim na měšće.
 Dyrbjachu wandrować,
 Podla njeho drypotać,
 Na posledku do hata pak skakotać.

Ach ty nano njeboćički,
 Hdže sy rozom dať?
 Hdy bydžiše ty tu pišćel
 Nam wšak wotkazať!
 Tu smy nětk w žalosćach,
 Móhli pak być w radosćach
 W našich hornych a tež delnych Łužicach.

Als Solosängerinnen traten mit allgemeinem Beifalle auf: Fräulein Emilia Pfuhl (E. Pfuhlowa), Christiana Kocor (Khrystla Kocorowa) und Lydia Jakubowa und als solche Solo- und Quartettsänger, welchen Seiten des Publikums besondere Anerkennung zu Theil wurde, sind zu nennen: Bajef, Běrnich, Bräuer, Cybla, Hatas, Kocor, Kulman, Linke, Lólk, Pjekař, Rada, Ryceř I. u. II., Rychtař, J. E. Smoleř, Šolta und Vogel usw.

Nicht nur die städtischen, sondern auch die höchsten königlichen und geistlichen in Budissin stationirten Behörden hatten die Einladung zu der Gesangsaufführung geneigtest angenommen und wohnten auf einer für Sie bestimmten Tribune derselben mit sichtbarem Wohlgefallen bei. Auch das übrige Publikum war durchweg zufrieden und es erreichte nur zum Bedauern, daß der Platz, obgleich man den größten Saal in Budissin ausgewählt hatte, nicht vollkommen ausreichte.

Nach beendigtem Gesange setzten sich sämtliche Sänger und Sängerinnen, sowie auch eine große Anzahl Serben und Serbenfreunde zur Tafel, welcher Herr Klin präsidirte. Dieser brachte zur geeigneten Zeit und ausgehend von der Freundschaft, welche der sächsische und preußische Regent zu einander hegen, und hiebei gedenkend an das sächsische und preußische Volk, welches, wie der gegenwärtige Augenblick zeige, solch hohem Beispiele nach-eifere, Sr. Majestät dem Könige von Sachsen, sowie dem von Preußen einen Toast aus, dem ein allgemeines, stürmisches Slawa folgte. Hierauf sprach Herr Pastor Jakub darüber, wie sowohl die preußischen, als auch die sächsischen Behörden eine gegen die Tydžeńska Nowina und auch gegen dieses Fest gerichtete Denunciation zurückgewiesen hätten und brachte daher der preußischen Regierung zu Lignitz, sowie der sächsischen Kreisdirection und dem Stadtrathe zu Budissin ein von der Versammlung höchst beifällig aufgenommenes Hoch! aus. Von den nachfolgenden sehr zahlreichen Toasts wäre etwa noch zu erwähnen, daß ein solcher ausgebracht würde von Pastor Seiler den Sängern, von Pastor Bróska und Jakub dem Componisten Kocor, welcher auch einen Lorbeerkranz aufgesetzt erhielt, von Smoleř den serbischen Lehrern katholischer Konfession, von Pfuhl dem Dr. Klin, von Jakub den anwesenden Deutschen und von Stöckhardt auf das serbische Volk. Letzterer erklärte, daß er als Deutscher nun auch zu der Ueberzeugung gekommen wäre, daß die Serben nicht nur im Ackerbau, sondern überhaupt in allen Künsten den

Deutschen gleich stehen könnten und daher der gesetzlichen Freiheit ebenso würdig wären, wie diese. Daher wolle man ihnen den Fortschritt auf der Bahn zur gesetzlichen Freiheit stets offen lassen etc.

Nach dem Mahle, an dem über 300 Personen Theil genommen hatten, war Ball, bei welchem die Tänzerinnen zur Auszeichnung lausitzischsfarbige Rosetten trugen.

Wie schon beim vorigen Feste die serbischen Lehrer zeigten, daß sie als solche den deutschen in keiner Weise nachstehen und hierdurch ihrer Nationalität eine höhere Wertschätzung bei den Deutschen erwerben, so haben diese auch in Folge des Festmahls und Balles anerkennen müssen, daß die Serben auch in rein gesellschaftlicher Beziehung den Deutschen die Wage zu halten wissen und daß die serbische Sprache zur Conversation recht wohl geeignet sei.

To by z krótka było, štož bych wot druhjeho serbskjejho spěwanskjeho swjedženja k prajenju měł. Nałožće to samo po swojim zdaću. Wo to pak Was luboznje prošu, zo byšće mi 1 eksemplar teho nowinskjeho čisła, w kotrymž tuta sprawa wotčišćana budže, do Łaza skjerje lěpje připósłać chcyli.

Druhi króc pišu wo druhich wěcach.

Mějće so derje!

Waš swěrnj
Smolef.

Doucha přeloži Smolerjowu rozprawu po słowje — po přečelskim dopisu, kaž přispomnja — do „Kwětow“ 1846 str. 423—424. A Smolef pósła z dobom rozprawu do „Tydžeńskeje Nowiny“ 1846, 129 sc. z přispomnjenjom, zo je zaso mały spěwnik wušoł „Druhi wjenc serskich spjewow, spjewanych 7. augusta 1846 w Budyšinu“. Zo by so dalše zajimowanje zbudžiło, pósła najskerje zaso Smolef Douchowy nastawk wo 2. koncerće z džěla z citatami do „Tydžeńskeje Nowiny“ 1846, 155 sc. „Rozprawa wo rozprawach“, nimo druhich nowinafskich wothłosow. Druhi spěwanski swjedžen bě so tak derje poradził, zo běchu dalše zawěscene. Skónčnje buštaj hišće samsneho lěta 1846 wobaj (1. a 2.) Budyšinskaj koncertaj we wubjerku 7. oktobra we Wojerecach pod Kocorowym wjednistwom wospjětowanaj, kaž čitamy w „Tydž. Nowinje“ 151 sc. a 171 sc.: „Tseczi spjewanski swedžen“.

Wo třećim (Wojerjowskim) spěwanskim swjedženju hižo Doucha žaneje rozprawy njedosta a tež žaneje njenapisa. Ale napisá dlějšu rozprawu wo Smolerjowym-Warkowym přeložku Čelakowskeho „Wothłosa pěsni ruskich“ a wo

„Wjencu Serskich spjewow“ z Budyšskeho spěwańskeho swjedženja 1845—46 w „Kwětach“ 1846, 246 a 342. W tutym nastawku žada znova dobry serbski słownik. W tym času wězo hišće podarmo. Wo „Wothłosu“ z pokazkami přeložka pisaše potom znova krótko w „České Včele“ 1846, str. 232 a wobšěrnišo w „Čas. Česk. Museja“ 21, 1847, zwj. 2, 65—77.

Smolef njepisaše wjacy rozprawow wo spěwanskich swjedženjach, dokelž běchu so derje zakorjenile a dalšich doporučenjow njetrjebachu. Štwórty bu wotměty 8. okt. 1847 w Budyšinje; wo nim piše rozprawnik w „Tydź. Now.“ 6, 1847, 166—168 a pódlu toho tež Doucha w „Kwětach“ 1847, 531—532. Lěta 1848 běštaj dwaj atd., kaž je to wobšěrnje K. A. Fiedler wopisał w nastawku „Serbske spěwanske swjedženje wot lěta 1845 hač do lěta 1851“ w Čas. Mać. Serb. 13, 1860, 91—119. Nimo toho měješe Smolef doś dźělać z Maćicu Serbskej, na kotrejž jemu a wšěm serbskim-wótčincam předewšěm zaležeše. Dopokazowacu rozprawu wo tutym jednanju napisa Čelakovskemu w dopisu ze Zhorjelca 28. februara 1847, wočišćanym w Čas. Maćicy Serbskeje 1904, 92—94:

W Zhorjelcu, 28. febr. 1847.

Wjelečesćeny knjez professoro!

Mój wosebny knjez dobroćelo!

Čas běži a wěc, kotrejež dla so dljach z pisanjom do Wrótsławja, so přeco hišće dokonjała njeje. Ja pak měnju to, zo hišće nimamy dospołnje do rjada zestajanu našu Maćicu. Po jutrach dvě hižom budžetej léče, hdyž ju založichmy; ale hdyž tež wšuzkuli prócu nałożowach, zo by skerje lépje plody dawała, toho tola hišće docpěl njejsym.

Cyła wěc měješe pak so hač dotal takle: Něhdze po swj. Janu zašleho lěta běch ja w mjenje Maćičneho wubjerka přeprošenje přecelow serbskeje literatury k zastupjenju do Maćicy spisał. Tuto přeprošenje, podobne na něhduše česke, mjez druhim tež Maćične zamysly wobšěrnje wułożowaše a pokazowaše, na kajke wašnje chcemy je wuwjesć. Hdyž běch tute swoje pismo k wotčišćenju do čišćernje dał, mje khwilu po tym k. dr. Klin prošeše, zo bych jeho tola wopytał. Hdyž běch sebi k njemu dóšoł, mi wón praješe, zo je jemu jako kral. censorej spomnjene přeprošenje do rukow přišlo, a přistaji, zo so jemu wěc lubi a zo chcył tež do Maćicy přistupić. Potom sebi Maćične wustawki wuprosny, a postajichmoj sebi, zo ma so z wozjewjenjom přeprošenja hišće khwilku wočaknyć. Někotre njedzele po tym k. Klina zaso wopytach, a wón mi rjekny, zo chce so za

wobswědčenje swojeho dobreho zmyslenja tež hnydom za Maćicu džělawy wopokazać. Tuta džělawosć pak by byla, zo by jemu so dowoliło, wustawki hišće jónkróć přehladać a snadź sem a tam polěpšić, hewak chcyl wón tež, je-li so mi to dobre zezdanje, list napisać, z kotrymž bych so wustawki wyšnosći předpožili.

To přeniše žadanje mějach za dobre a z toho, zo by so to druhe dopjelnilo, so tež wužitka za našu wěc nadźijach. Tohodla k. Klina prošach, zo by wustawki přehladał a list napisał, mi pak to, hdyž změje wšo hotowe, wědžeć dał. To khětro dołho traješe. Hakle srjedź novembra mi wón prajić da, zo je slubjene džěło dokonjał. Podach so z k. duch. Zejlerjom, z k. duch. Jakubom a z budyškim měščanskim wučerjom k. Imišom, kotrehož běchmy jako horliwego a pilneho wótčinca za knihownika Maćicy wuzwolili, do Klinoweho bydła. Knjez Klin běše we wustawkach sem a tam słowa přeměnil, paragrafy hinak zřadował a ličbu wubjerkownikow pomjeňšił.

Wšitko to za dobre póznachmy. Potom čitaše nam pismo, kotrež dyrbyeše so z wustawkami wyšnosći, to je budyšskej krajnej direkciji přepodać. Ze přitomnymi knjezami a z k. Klinom sebi na to wučinichmy, zo maju so jenož sakscy poddanjo, ewangelscy a katholcy Serbja ze wšěch wučenych stawow, na tute pismo podpisać. Najpřěnej so podpisaštaj k. Klin a k. Jakub (wobaj budyšskej cenzoraj!!), a potom nawabi k. Imiš dweju duchowneju, z kotrejuž jedyn swojeje wosebnosće dla a druhim swojeje pobožnosće dla pola ludži a wyšnosće wjele plaći, swojeju wujow, zo taj tež podpisaštaj. Tohorunja sčiništaj hišće dwaj evang. duchownaj a dwaj kandidataj a dwaj evang. wučerjej, hdyž běchmy jeju k tomu wuzwolili. Z katholskeho duchownstwa běše hižo na druhim puću k. kanonikus Smoła dobyty, Tón podpisa a tohorunja tež k. kanonikus senior Haška, najwyššej kath. duchownaj po biskopu. Na to hišće štyrjo kath. duchowni podpisachu a direktor tachantskeje šule, tak zo móžachmy pismo ze 7 podpismami kath. a z 8 podpismami evang. Serbow krajnej direkciji přepodać.

To so sta někotre dny do hód. Při spočatku februara krajna direkcija wozjewi, zo ničo nima přećiwo našemu skutku, ale zo so ji wón wjele bóle jara lubi a zo je naše pismo z pohwalenjom do Drježdžan na ministerstwo pósłała, zo by nam tuto dało dowolenje k wudanju Maćičneho časopisa. Na ministerstwje nětko hišće wšitko leži a my drje tež prjedy wotmołwenja a dowolnosće njedóstanjemy, dóniž njebudže sejm skónčeny. Tak dołho pak tola z pisa-

njom čakać nochcych, přetož je-li što, maće Wy pódla knjeza prof. Purkynje zaslůžby wo mnje a wo našu wěc a tohodla tež najwyšše prawo, z časami wobšěrne rozprawy wo wšitkich tajkich naležnosćach dóstawać.

Hdyž wotmołwjenje dóstanjemy z Drježdźan, Wam to napišu a rozložu, kajki chcemy puć při wudawanju Mačićnych knihow nastupić. Hdyž nic přjedy, wokoło swj. Jana k Wam přijědu, zo bychmój ze rta do rta dale radu składowałoj. Ja sebi myslu, zo by najpřjedy knižka wušła, kotraž ma naš analogiski prawopis wopřijeć a zo skerje lěpje časopis Maćicy Serbskeje wudawać počnjemy.

Wšě eksemplary „Wothłosa“, kotrež mějachu so po Wašej poručnosći rozdawać, rozdawach a wjele džaka za Was bjerjech.

Štož słownik nastupa a wšě druge wěcy, we přichodnym lisće, zo by so wot Wašeje sćerpliwošće tón króć nježadało přez měru.

Moje najpřećelniše pokłony Wašej knjeni mandželskej a cyłej swójbje, tohorunja tež k. prof. Purkyni a jeho Manuelej a Karli. Mějće so wšitcy na najlěpje!

J. E. Smolef.

Z wobsaha dopisa je widjeć, zo so dr. A. Klin sam zajmowaše wo nowe „Towarstwo Maćicy Serbskeje“, zo so něhdže po swj. Janu 1. 1846 sam wot sebjě za sobustawa Maćicy zamołwi a cyłu wěc tak horliwje na so wza, zo bě w času Smolerjoweho lista Čelakovskemu pisaneho naležnosć hižo pola ministerstwa w Drježdźanach, samo wot Budyšskeho krajskeho hejtmanstwa doporučena, zo by so za dobrou spóznała. Dr. Klin wustawki derje přehlada a wuporjedža a napisa tež přenjoťny list.

Smolef pisaše swój list poprawym hižo w času, hdyž bě Maćica Serbska dowolena z připisom z dnja 26. februara 1847; přebywajo w Zhorjelcu njeměješe wón wo tom ani zdaća. Tak ruče hač pak wo tom rozprawy dósta, wotjědže do Budyšina, zo by so wobdžělił na přenjeť dozałoženkejskej skhadžowancy, kotraž so w Budyšinje džeň 12. hapyła 1847 wotmě. Wo tutej skhadžowancy napisa potom hnydom rozprawy do „Tydžeňskeje Nowiny“ str. 60—63, 65—67 we nastawku „Dozałoženje Towarstwa Maćicy Serbskeje“. A wobšěrniše pojednanje póstla do Jordanowych „Slawische Jahrbücher“ samsneho lěta 129—132, w kotrymž tež cyłu historiju nastaća Maćicy Serbskeje narysowa. Tu je tež spomnjene, zo bu za přenjeťeho předsydu dr. Klin wuzwoleny a za redaktora „Časopisa Maćicy Serbskeje“ Smolef. Skónč-

nje njezaby rozpravu wo tom tež Čelakovskemu napisać, kiž bě posrědnje sobuskutkował při založenju Maćicy, a potom Douchej — woběmaj z připołożenymi wozjewjenjemi noweho towarstwa, z namołwjenjom k sobustawstwje a z próstwu, zo bychu so prócowanja Maćicy po móžnosći podpjerale.

Čelakovskemu pisaše (dopis bu wočišćany w Časopisu Maćicy Serbskeje 1904, 94—95):

W Budyšinje, 29. hapryla 1847.

Mój wjelečesćeny knježe!

Wysokowaženy knjez professoro!

Z Tydženskeje Nowiny drje sće hižo zhonił, zo je so naše towarstwo Maćicy Serbskeje wóndano dozałožilo. Wy a k. prof. Purkynje so jara wo našu narodnosć starataj, tuž smy so zwažili, Was a k. Purkynju luboznje přeprosyc do Maćicy zastupić. Kak so z tutej změje, to hižo pak wěsće, pak ze připołożenoho přeprošenja dowidziće. Tutoho pře-prošenja tohodla wjacy eksemplarow do Wrótsławja sćelu, dokelž so nadźijam, zo změjeće składnosć, nam přećelow za Maćicu nadobywać.

Pjenježny přinošk je přeměnjeny; 10 hr. so zhroma-dziznje přematy pjenjez być zdaše, tuž so postaji, kaž je we přeprošenju wustajene. A dokelž dale za wobćežnu wěc póznachmy, hdy by tón, kotryž z daloka Łužicy bydli, swoje pjenjezy slać dyrbjał kóžde léto, so dale postaji, zo smědža tajcy hnydom na pječ lět zaplaćić. Tež chce wubjerk přichodnje wustajić, zo tón, kiž 30 toleř na dobo abo w 5 lětach zaplaćić, potom ničo swoje žiwe dny plaćić njezměje. To by nimale tak bylo, kaž pola českeje Maćicy. Z Čech móžemy so tu něšto pomocy nadžeć, a kralowske sakske ministerstwo chce tež, hdyž je najprjedy někotre plody widžalo, summu pjenjez darić. Ale hdyž bychu sebi ludžo přeni čas jeno přez měru wjele nježadali, potom wěc poběhnje; honorarow plaćić njetřebamy, dokelž wšitcy darmo džělamy. Trjeba pak je, zo bórzy něšto wudamy a tuž prosymy a namołwjamy zo bychu bohaće přistupowali do Maćicy.

Čohož so najbóle bojachmy, t. j. zadžěwkow ze strony wyšnosće a přećiwjenja přećiwu nowemu prawopisu ze strony luda, to je so woboje najlěpje činiło, přetož wyšnosć je naš zamysł na najbóle pokhwaliła a nowy prawopis sebi kóždy žada. Wubjerk pak tola chce knižki, kotrež maju so wšěd-nemu luděj do rukow dawać, z woprědka we starym prawopisu čišćeć.

„Wothłosa“ je so wjacj eksemplarow předało, hač běch sebi myslil.

Přichodnu njedzelu do Lipska pojedu. Knjez Jordan najskerje do Prahi póndže a chce, zo bych w Lipsku na jeho město stupil a „Slavische Jahrbücher“ redigował. Ja to lohko dosć na so wozmu, přetož hdyž sym w Lipsku, sym tež nimalě we Łužicach, za 5 hodžin mjenujcy móžu z Lipska do Budyšina dojeć a to za džen tři króc.

Skónčnje pak jara prošu, zo byšće so chcył z k. prof. Purkynju po móžnosći za našu Maćicu starać.

Moje najponižniše poklony Wašej knjeni mandželskej a k. prof. Purkyni, Wašej a jeho swójbje.

Moja wutroba so jara za tym žedži, zo bych mohł Was wšitkich wohladać a z najmjeńša při jenej Wrótsławskej bjesadze pobyć.

Mějće so wšitcy najlěpje!

J. E. Smolef.

Podobnje napisa Douchej džen na to list z próstwu, zo by „Wozjewjenje Maćicy Serbskeje“ rozšěril a rozprawu do českich nowin napisał a na wšě móžne wašnje wo dobro Maćicy Serbskeje mjez Čechami so starał. Pisaše tón króc jenož serbski:

W Budyšinje 1. džen Meje 1847.

Najslawniši knježje!

Přede wšitkim praju swój najlubozniši džak za wšě napominace a přecelniwe słowa Wašeho wusoko waženeho łonšeho lista. Z tamneho časa hač dotal je so we Łužicach wjele k lepšemu stało, hač runje postup w našich naležnosćach někotremužkuliž so mały zdać móže. A wopravdžje, njebych-li na to spominał, kak hubjeny a strašny běše staw lužisko-serbskeje narodnosće při započatku mojich narodnych prócowanjow, njebych-li so nětko dopomnjał, kak běše hišće před někotrymi lětami Serbstwo nimalje beze wšeje nadžije přichodneho byća, dha njebych w tutym času wo postupje rěčeć móhl. Ale njeje to postup, hdyž so město wzdaća kruta nadžija pokazuje? — njeje to postup, hdyž so nětko narodneho mjena khwala, hdyž so jeho prjedy hańbowachu? — njeje to postup, hdyž dyrbi wušnosť nětko narodnu mysl zjawnje pokhwaleć, hdžež ju prjedy přescehachu a hanjachu? — njeje to postup, hdyž nětko nic jenož horjacu młodosc, ale tež rozmyslacu starobu wšudže za narodnosť dželać widžimy? — a njeje tež to postup, hdyž nětko někotryžkuliž našeje literatury dla na raz telko pjenjez přinješe, kelko za swoje žiwe dny hišće na nju njewužoowaše?!

Tuto poslenje so pak stawać počina, dokjelž smy nětko hižom před časom založene towařstwo mačicy serbskjeje z dowolnosću kralowskjeje sakskeje ministerstwa doza-ložili a dla dopjelnjowanja mačičnych wotpohladow pje-njezy zhromadžować počeli.

Hač runje wěmy, zo budža naši krajenjo kóždy po móž-nosći do mačicy dawać a přez to serbsku literaturu a z njeje serbsku narodnosć po potrebjce spomóžować, dha pak tola tež wěmy, zo změje wšitka naša próca jenož špatne a maličkje plody, jeli zo tež druzy Słowjenjo k pomocy njebudža. Teho dla wobročamy so, kaž w druhich wěcach, tak tež we tutym nastupanju k našim českim pobratram, zo bychu nas w tutej za přichod našeho naroda najwažnišej naležnosći dobrowólnje a přečelnje podpjerali a po tej měrje, kaž ju „přečelam lužiskoserbskjeje rěčje a literatury“ poswjećene a tudy w 50 eksemplach připožezene přeprošenje dale wu-ložuje, so pomocni wopokazowali, a nadžijamy so, zo chcedža našu najluboznišu a najwutrobnišu próstwu bratrowscy do-pjelnjować.

Po prawym je naša mačica po českej založena, jenož z tyni jeničkim wuměnjenjom, zo smědža ći, kiž w Serbach bydla, swój přinošk na jene léto plaćić, druzy pak to na 5 lét činić dyrbyja; přetož to by za kóždeho jara wobćežne bylo, hdy by nam kóžde léto tajki mały pjenjz z dalokosće słać měł. Lěpšeho pospěcha dla chce pak wubjerk na po-wšitkomnej zhromadžiznje přichodneho léta postajić, zo dyrbi kóždy staw mačicy serbskjeje pak z cyła 30 toleř w 5 lětach, pak kóžde léto swojeho cyłego žiwjenja 1 tlr. 10 nsl. = 2 zł. sl. zaplaćić. Štóž létsa, dokjelž je tak po-stajene, 6 tlr. 20 nsl. = 10 zł. sl. zaplaćić, temu budža so na přichodnosć při wospjetowanym plaćenju 20 nsl. k lepšemu zličbować. — Na tajkje wašnje by ta wěc tak kaž w Čechach byla a hjewak by tym, kiž na raz wjacj pje-njz darić njemóža, tež puć k přistupej wotewrjeny był.

Naš wubjerk chcyše wo tutej naležnosći, kaž sym ju we tymhlej pismje předpoložil, najródcy k samemu musejnemu wubjerkkej pisać, ale njewjedžo, hač by to spodobne bylo, je so to za najlěpše zdało, Wam, kiž džě so tež rad wo naš mały narod staraće, přeze mnje list připósłać a Was najluboznišo prosyć, Wy chcyli našu wěc dobrowolnje před wubjerkom českeho museum wjesć a přede wšitkimi Čechami, kiž wo nas a wo našu literaturu rodža, za nas rěčeć.

Najsławnišemu wubjerkkej českeho museum a Wam najlubozniše postrowjenja wot cyłego wubjerkka mačicy serbskjeje přez

Wašeho najpokornišeho služomnika
J. E. Smolerja.

Ze Smolerjoweho dopisa blyšči so čicha radosć nad docpětými wuspěchami. Jeho stupnjowanje, wuprajene z dobom w kontrastowacych sadach: „njeje to postup, hdyž —“ swědči wo Smolerjowym radostnym zahorjenju nad dopjelnjenjom sona jeho žiwjenja, nad založenjom Mačicy Serbskeje. To bě woprawdže wulkotny postup a wuspěch, hdyž so poradži, srjedzizniske narodne zjednoćenstwo založić, kotrehož nadawk bě skónčne postajenje serbskeho prawopisa, wudawanje dobrych serbskich hnihow a wědomostneho „Časopisa“, kotrehož nadawk bě wšostronske pěstowanje narodneho žiwjenja a jeho posylnjenje. Hladamy-li džensa wróco k tutym počatkam lužiskoserbskeje Mačicy, widzimy, zo njebě prócowanje Smolerjowe a jeho přečelow podarmo, zo so nadžije, stajane na tuto nowe towařstwo, bohaće dopjelnichu. Adolf Černý je historiju wuwica Mačicy Serbskeje pěknje rysował we swojim „Łopješku ze stawiznow serbskeho wozrođenja: Maticе Srbská v Budyšině“ we „Slovanskim Sborniku“ 4, 1885, 198—204, 243—253 (Hlej tež „Entstehung und bišherige Tätigkeit der Mačica Serbska“ w „Neues Laus. Magazin“ zwj. 39).

Smolef připožiči do Douchoweho dopisa tohorunja jene čišćane přeprašenje Mačicy Serbskeje „Přečelam lužiskoserbskeje řečje a literatury“, zakhowane hač do džensnišeho dnja w Čěskim Museju pod sign. 93 ct' 20 ze Smolerjowym přispomnjenjom:

„Přispomnjenje: W lisćje pomnjene 50 eks. přeprašenja najskerje na nowy tydžeň přez Crednerowu knihařnju dostanjeće.“ —

Doucha dopjelni kaž hewak tež tón króc zwólniwje próstwu. Po dopisu napisa krótku rozprawu wo „Lužické Matiči“ do „Květow“ 1847, 275—276. Wobšěrnišo jednaše wo Mačicy Serbskeje, wo spěwanskich swjedženjach a wo druhich serbskich narodnych naležnosćach we „Zprávě ze Srbské Lužice“ w Čas. Čes. Mus. 21, 1847, zwj. 1, str. 675 hač 683, hdžež wukhadža wot swogeho nastawka w „Musejniku“ z l. 1845. Spomina tu tež na přihotowany Časopis Mačicy Serbskeje, kotrehož přeni zešiwk pak hakle lěta 1848 wuńdže. Tehdy napisa wo nim hnydom rozprawu do „Květow“ 1848, 126—127.

Dyrbimy tu sprawnje wuznać, zo so w Čechach za Mačicu Serbsku hnydom telko zajimanja njenamaka, kaž so Smolef nadžiješe. Póznawamy to z dopisa Čelakovskeho Staňkej (Čas. Čes. Mus. 1872, str. 317) z dnja 20. dec. 1847, w kotrymž so Čelakovský džiwa, zo „w Čechách tak málo na Matici lužickou pamatowáno, ano kromě 3 neb 4 (Hanka,

Marko, Doucha) jiného jména neviděti**.

Z časom so to wězo polěpši.

Spomnić so ma, zo bě na založenju Maćicy Serbskeje zdžěla tež wulki čěski historik František Palacký (1798 hač 1876) wobdžěleny, hłowny organisator a založer Maticy České. Tež Palacký znaješe Łužiskich Serbow, wobkhadžowaše džěn hižo w meji l. 1827 w Lipsku ze Zejlerjom, kaž w jeho dženiku čitamy (Hlej wudaće: V. J. Nováček „Palackého korrespondence a zápisky“ Praha 1898, str. 184—185); tu měješe wulki wliw na Zejlerja pódla Serba Simy Milutinovića, kiž bě tehdy wučer južnoserbskeje řeče pola Němca Gerharda (Hlej mój nastawk: „Z dějin Luž. Srbů v Lipsku“ we Slov. Přehl. 12, 1910; wosebity wočišć str. 9). Palacký přebywaše potom tež w Budyšinje swojich historiskich studijow dla skónc junija l. 1843 (Korr. a zápisky str. 232; Tydžeńska Nowina 1843, č. 38 a 41). Tehdy runje poda někotre namjety k založenju Maćicy Serbskeje. Palacký je snadž tež sobudžělaćef při spisaniu pomjatneje serbskeje peticije (hlej wo njej w mojej knižcy „Łužice“ 1919 str. 39). w l. 1848, dokelž bě jeho Smolef wo to prosyl z listom z Lipska dnja 4. 5. 1848. (Dopis, hač dotal nječišćany, je wukhowany w listowanju Palackého w Čěskim Museju w Prahy.) Ze Smolerjom zetka so Palacký při swojim druhim wopyće w juniju 1862, kaž čitamy we Łužičanu 3, 1862, 95. (Tu je tež w 4. lětn. 1863, str. 7—10 žiwjenjopis Palackého wot Hórnik.) Smolef sebi Palackého jara wažeše a dojědže samo w l. 1876 do Prahi, hdžež bě 23. hapryla na Žofinje swjeden wosławjacy dokončenje „Dějin národa Českého“, spisanych wot Františka Palackého. A hdyž samsneho lěta něhdže měsac na to 26. meje Palacký wumrě, napisa Jakub Bart, pozdžišo Čišinski, tehdy sobustaw Pražskeje „Serbowki“: „Sonetowy wěnčk na Palackého mary“, wočišćany w 17. lětniku Łužičana 1876, 93—95 (znowa we Łužicy 1898, 87 w nastawku Ad. Černého „Palacký a lužiscy Serbja“, přeloženym wot Andrickeho z „Národnich Listů“ 1898, č. 166). Tam bě tež přizamknjeny „Žiwjenjopis Dr. Fr. Palackeho“ na str. 125—128.

* * *

Ze založenjom Maćicy Serbskeje wuwjedže Jan Arnošt Smolef wulkotny skutk swojeho žiwjenja. Kaž bě ze swojimi „Pjesničkami“ l. 1843 kruty zakład dał k wobnowjenju serbskeje literatury, tak da ze založenjom Maćicy Serbskeje

* Zo so w Čechach tak mało na Maćicu Serbsku kedžbuje, hdyž nimo 3 abo 4 (Hanki, Marka, Douchi) drugeho mjena njeje widjeć.

I. 1847 kruty zaklad cyłemu serbskemu narodnemu žiwjenju. Džěło wo Maćicu skónči runje zahe dosć, zo by so druhim nadawkam, runje tak wažnym a wobćežnym, wěnować mohli. Ale w tych lětach 1846—1847 zbywa wěsta potajnosć we Smolerjowym žiwjenju, kotraž budže so wujasnić dyrbjeć. Smolef piše mjenujcy we swojim samsnym žiwjenjopisu (Slov. Přehled 12, 1910, str. 66—67), zo so lěta 1846 do Lipska přesydlí, hdžež redakciju Jordanowych „Slawische Jahrbücher“ přewza, hdžež pak na płuca čezko skhorje, tak zo njemóžeše ani rěčeć, zo pak tam njedźiwajcy na to „Slovanský spolek“ založi, w kotrymž so Lipsčanscy serbscy, čěscy a južnosłowjanscy studenća skhadžowachu. Po Smolerju wospjetuje tuto wuprajenje K. A. Jenč w nastawku w Časopisu Maćicy Serbskeje 1888, str. 177 a druzy Smolerjowi žiwjenjopisaćeljo. Ale kak sebi to zjednočimy z dopisami Smolerja samoho, tu wočišćanymi z lět 1846—1847, z kotrychž njeje ani jedyn z Lipska datowany: lěta 1846 piše z Łaza Purkynjej 28. měrca, Čelakowskemu 8. meje, Douchej 11. julija a 15. augusta; l. 1847 piše Čelakowskemu 28. februara ze Zhorjelca a 29. hapryla z Budyšina, Douchej tohorunja z Budyšina dnja 1. meje.

W tutych dopisach njeje ani spomnjenja wo Smolerjowym přebywanju w Lipsku, kaž tu tež njeje spomnjenja wo tom, zo by skhorjel. A zawěsće by był wo tom pisał runje tak, kaž pisaše Čelakowskemu wo swojej khorosći 27. meje 1845. Nawopak — z jeho dopisow w tym času je jasno, zo bě dospołnje strowy, zo jara horliwje na swojim słowniku, na spěwańskich swjedenjach, na Maćicy Serbskej a na druhich serbskich naležnosćach džěłaše. Měnju tohodla cyle wěsće, zo je so tu Smolef zaso we swojim pomnjeću zmylił, kaž w lěće swogeho dojezda do Prahi z Čelakowskim, napisawši lěto 1842 město praweho 1843 a kaž so podobnje myli tež při mjenowanju pojutrowneje skhadžowanki serbskich wótčincow, mjenujo město lěta 1845 mylnje lěto 1843! Tak ma so tež tu rjec, zo so Smolef hakle lěta 1847 do Lipska přesydlí a to započatk meje. Wo tom mje wosebje přeswědčeja słowa Smolerja samoho w dopisu Čelakowskemu z dnja 29. hapryla 1847, hdžež piše: „Přichodnu njedželu do Lipska pojedu. Knjěz Jordan najskerje do Prahi póndže a chce, zo bych w Lipsku na jeho město stupił a „Slawische Jahrbücher“ redigował. Ja to lohko dosć na so wozmu . . atd.“ A Smolef pomhaše woprawdže hakle l. 1847 při redigowanju Jordanowych „Slawische Jahrbücher“, kotraž docyła hakle wot 9. čísla lěta 1848 přewza. Do Lipska přišedši da bórzy nastork

k založenju „Slovanskeho spolku“, wo kotrymž čitamy powěsć w „Tydžeńskiej Nowinje“ 6. 1847, 79—80 w čisle z dnja 14. róžownika w Cyžowym nastawčku: „Słowjanske towařstwo w Lipsku“. (Hlej tež mój hižo mjenowany nastawk „Z dějin Luž. Srbů w Lipsku“ str. 10, woseb. wud.) Tohodla so Smolef tež z Čelakowskim njezeňdze, kiž srjedź augusta do Prahi jědžeše a so w Budyšinje zastaji, kaž w „Tydžeńskiej Nowinje“ 6, 1847, čo. 34, str. 136 z dnja 21. žnjeńca čitamy. Rozprawnik mjenuje tu Serbow, kotřiž z Čelakowskim rěčachu. Smolef mjez nimi njebě.

Je derje móžno, zo bě Smolef tehdy w Lipsku hižo khory, ale wěstych powěsćow wo tom nimam. Snadž Smolerjowy biograf wšo dokładnje wuslědzi, dokelž su tute lěta za Smolerja wosebje wažne. Přikhadžeše džě čas lěta 1848 — čas poľny přewróćenjow a revolucionarneho hibanja.

* * *

Smolerjowy „Slovanský spolek“ w Lipsku je přenje znamjo politiskeho hibanja we Łužicy. Narodnostnje bě so Łužica, kaž smy widželi, hižo před lětom 1848 wozrodžila; hesla, kotrež so po Europje počachu wozjewjeć, polětowachu tež po Łužicy, ale politiske wozrodženje měješe hakle nastać. To čas sobu přinjese. Do tutoho časa běchu jenož wótcínske towařstwa, drobne literarne džělo, ale wšo stawaše so jenož z čícha, po puču miłosće. Nadobo wozjewichu so móčne hesla: Swoboda! Jenajkosć! Bratrowstwo! Wudyri francowska revolucija w měrcu lěta 1848, kotraž francowske kralestwo wotstroni, w Němskej přiňdze tohorunja k žiwemu politiskemu hibanju, w Rakuskej hotowaše so słowjanski zjězd, kiž žadaše zlépšenje poměrow słowjanskich narodow w Rakuskej a tež wo Serbow so zajimowaše. Tohodla khwataše Jordan do Prahi, dokelž to so jeho powazy hodžeše, tu móžeše radikalnje džělać Serbam k wuspěchej. Tu daše čišćeć swoje „Přeprošenje Serbow k słowjanskemu kongresej w Prazy“, wot Maćicy Serbskeje wězo wotpokazane ze strachom před porokami panslawisma, tu wobkhadžowaše z Havličkom, džělaše nowinafscy, wobdžěleše so na jednanjach słowjanskeho zjězda atd. (Hlej Ad. Černý wo nim w „Zlaté Praze“ 8, 1891, 415 sc.)

Smolef bě mjez tym wot 9. čísla 1848 Jordanowe „Slavische Jahrbücher“ docyła přewzał, je do Budyšina přenjesl, hdžež so tež na přeco přesydli, přida k nim přiľohu „Slavische Rundschau“ wot 12. hapryla 1848. We Lipsku zažiwi hišće přenju revolucijnu zymnicu, wo kotrež

we svojim žiwjenjopisu str. 67 z něžnym humorom powěda, ale potom přimny so kruće džěła. Bě muž skutka a pytaše z wulkeho časa znajmjeńša něšto za swojich Serbow wuwikować. Džěła měješe dosć a nadosć: pódla „Slawische Jahrbücher“ přewza wot Zejlerja „Tydžeńske Nowiny“ a přemjeni je do dobrego politiskeho tydženika, z dobom wuda přeni zwjazk „Časopisa Mačicy Serbskeje“, do kotrehož přispě ze swojimaj džěłomaj „Serbski Abejcej“ a „Powostanki ze starodawneho nabóžnistwa w serbskich Łužicach“, samsneho lěta napisa wažny spis „Serbski lud a kraj“ do Jakuboweho-Kučankoweho džěła „Serbske horne Łužicy“ atd.

Smolef lěta 1848 přestapja nas ze svojim wjelestronskim a rozważnym skutkowanjom: rediguje swoje časopisy a zdobom piše do nich rozprawy, wěnuje so wědomostnemu literarnemu džělu a zdobom je wjednik politiskeho hibanja, stara so wo wudawanje serbskich knihow a zdobom zarjaduje serbske towarštwa na wsach. Smolef měješe lěta wuknjenja a pućowanjow zady sebje, stoji před nami jako zrały muž. Dosaha, zo bychmy sebi „Slawische Jahrbücher“ a „Tydžeńske Nowiny“ přečitali, zo bychmy sebi někak wo tym předstajenje sčinić móhli. Smolef lěta 1848 — to džě je spis sam za sebje! Dosaha, čitamy-li nastawk we „Slawische Jahrbücher“ 6, 1848, 8—11: „Was thun und was wollen wir in der Lausitz“, dale nastawčk: „Lausitzer Serben“, tež tam na str. 171—172; dosaha, čitamy-li drobne powěsće w „Tydžeńskich Nowinach“ tutoho lěta, podawane wot Smolerja ze wšěch stronow, z Łužicy a z wukraja, wosebje pak kedžbliwje sčěhowane Pražske podawki wot radostnych přihtow k słowjanskemu zjězdej hač k jeho wotewrjenju a — rozehnaću —, kajke tu hobrske napinanje mysli!

Nimam wšak tu mysle, tute podawki, džensa přederje znate, wospjetować, wo kotrychž tež Smolef sam we svojim žiwjenjopisu powěda a wo kotrychž přehladnje Ad. Černý piše, naposledy w swojej knižcy „Lužice a Lužičti Srbové“, 1912, str. 76—77. Zajima nas tu jenož postawa pućowaceho revolucionara Rusa Michala Bakunina, kiž so w tym času wšudze zjewi, hdžež móžeše so revolucija rozhorit, a kiž tež k Smolerjej přińdže, zo by jeho za serbsku revoluciju dobył. Bakunin (wo jeho Pražskim přebywanju sym, wučěpawši wšu přislušnu literaturu, pisał do „Časa“ w konfiskowanym feuilletone) so přez Wrótsławskich Polakow z Čelakowskim zezna, kiž dawaše wšěm Słowjanam doporučenja k słowjanskemu zjězdej do Prahi. Čelakovský woprawdže tak jednaše. Widźimy to z jeho dopisow Staňkej

(hlej na př. Čas. Čěsk. Museja 1872, 329) a z woprawdže poručowaceho lista, kiž je so připadnje zakhował. Poradzi so mi (za což sym knjeni Evje Klatovskej džakowny) tutón dotal njeznaty list Čelakovskeho dóstač, w kotrymž zarjadowarjej Pražskeho słowjanskeho zjězda K. VI. Zapej Polaka Bialeckeho doporuča. Dla zajimawosće a dopokazmosće tutón list tu po słowje wozjewjam:

Milý Pane a Příteli!

Pan Bialecki zeměnin z knížectví Poznaňského odeběra se ku sněmu našemu slovanskému do Prahy, a žádám jménem jeho i svým uctivě, byste se mu v čem by toho potřeba byla a co by mu ku pohodlí sloužití mohlo co jednatel laskavě propůjčiti ráčil. Lituji, že na ten čas Prahu navštívití nemohu, což teprv se státi moci bude v příštích feriích. Buďte zdrav.

Vaš

Ve Vratislavi, 27. máje 1848.

Fr. L. Čelakovský.

To je po serbsku:

Kněz Bialecki, zemjan z Póznjanskeho wjeřchowstwa, podawa so k našemu słowjanskemu zjězdej do Prahi, a prošu w jeho a mojím mjenje, zo byšće jemu, w čimž by to trjeba bylo a štož by k jeho derjeměću služić mohło, přecelnje srjedzićeř być chcył. Wobžaruju, zo tón čas Prahu wopytač njemóžu, štož budže so hakle w přichodnych prózdninach stač móc.

Budźće strowy.

Vaš

We Wrótławju, 27. meje 1848.

Fr. L. Čelakovský.

A na tym dopisu je zajimawe pólske přispomnjenje: „Bakunin jest w Pradze już, przymiejcie tych Panów dobrze.“ To znamjenja, zo měješe Bialecki k Zapej hromadže z Bakuninom hić. Po njeporadzenym Pražskim zběžku wotjědže Bakunin do Budyšina a chcyše z pomocu Smolerja mjez Serbami revoluciju rozhorić. Ale Smoleř jeho raznje wotpokaza. Nadžiješe so, zo tež bjez revolucije něšto dopěje. Serbja pósłachu tež próstwu do Drježdžan, jenajke prawo serbšćiny w cyrkwi, w šuli a před sudnistwom žadajcy, ale wěc wusny. Njedziwajcy na to mějachu Serbja nadžiju k swojej sprawnej wěcy a skónčnje při Drježdžanskim mejskim zběžku wobkhowa jenički serbski wojeřski połk swěru a zakita krala. Tu hakle pu 28. augusta próstwa Serbow, wězo jara přitřihana a zmjeňšena na najmjeńšu měru dopjelnjena, ale někotre swobodnosće buchu tola serbskej řeči a serbskej narodnosći přizwolene.

Tu můžeme znajmjeńša spomnjeńku sčinić wo Smolerjowym dopisu, poslanym z Lipska dnja 4. meje 1848 českemu wjednikej Fr. Palackemu. Dopis je zakhowany w „Českim Museju“ w Praze w korrespondency Palackeho a dotal njewočišćany. Dokelž je jeho wočišćenje Českej Akademiji wuměnjene we zhromadnej korrespondency Palackeho, podawam tu znajmjeńša wobsah tutoho lista we wučahu. Smolef piše němski, zo njeby žanoho njedorozumjenja nastalo. Spomina na powšitkowe wuswobodžeńske zmyslenje a wobkruća serbske prócowanje wo zesańostatnjenje. Je sej toho wědomy, zo so serbski hlós pominja snadź bjez wothłosa, tola je to za Serbow nimo měry wažne, zo bychu so do kruteho rjada zestupali a swoje zmyslenje wozjewili. Chcedža tak činić z peticiju k saksckemu ministerstwu, w kotrejž sej žadaju rune prawa za serbsčinu z Němcami w šuli, w cyrkwi a před sudom. Smolef prosy Palackeho, zo by jemu po možnosti rychle posłał kruće wobmjezowany naćisk tajkeje peticije a kónči ze serbscy pisany dosłowom, w kotrymž spomina na to, zo chce so do Budyšina přesydlić, hdžež budže nuznje trěbny. K wobswědčenju swojeho lista powoła so na swojich pražskich znatych: Douchu, Staňka a druhich.

Što a kak je Palacký wotmołwił, njeje mi hač dotal znate, ale Smolerjowy dopis je z dokumentarnym swědčenjom za to, zo bě tež tu Smolef z wodźacym skutkowarjom.

Tak miny so lěto 1848, lěto najwjetšich nadźijow słowjanskich narodow a lěto najwjetšich jich zmyslenjow, lěto, na kotrež mějachu tež Serbja wulke nadźije; miny so čas wichorjacych zběžkow a čichich sonow a nasta zaso porjadne žiwjenje. Ale Serbam přinjese tola někajki wuspěch. Dokelž so na zběžku njeběchu wobdžělili, nawopak kralowski ród swěrnje škitali, posła tehdyši sakscki kral August krónprync Albert do Budyšina, zo by nic jenož w budyšskej posadcy přebywał, ale zdobom tež serbski wuknył. Smolef bě jeho wučer. Skutk knježerstwa zwubudži njewšědne zahorjenje mjez Serbami a zbudži wjele liwkich Serbow. Serbscy wótcincowje buchu z tym jara posylnjeni a jich nadźije na dalše zakhowanie serbskeho naroda wobkrućene. Serbja móžachu w powšitkowej reakciji měrnje we swojim džěle dale pokračować.

A džělachu woprawdže. Smolef, wučer krónprync Albert, wobzobom wučer serbsčiny jako pódlanskeho předmjeta na gymnasiju, tehdy hižo sakscki poddan a Budyški měšćan, wostaji drje wudawanje časopisa „Slavische Jahrbücher“ hnydom z l. 1849, ale „Tydžeńsku Nowinu“ wjedžeše dale

a wudospolnješe ju. „Tydžeńsku Nowinu“ přemjeni do „Tydžeńskich Nowinow“, přewza je wot l. 1850 do swojeho naklada a mjenowaše je wot l. 1854 „Serbske Nowiny“, kaž hač dotal rěkaju. Tež „Časopis Mačicy Serbskeje“ wukhadžeše, hdyž tež trochu zmjeńšeny a nic dosć porjadnje; Smoleř wuda hač do lěta 1852 džesać małych zešiwkow, potom přepoda redakciju J. Bukej. Při tom Smoleř sam stajnje tež wědomostnje dźělaše a pódla swojich serbskich hodžinow a redigowanja namaka hišće časa, tež wosebite dźěla spisać. W l. 1850 wuda w čišću dotal wuznamnu hornjołužisku rěčnicu „Mała serbska rěčnica“ (1852² a 1861³), poča l. 1850 tež praktisku pomocnu knihu wudawać „Přiručna kniha k lóhkemu nawuknjenju serbskeje rěče za najwšelakše poměry čłowskeho žiwjenja“, ale dźěło njedokónči. Měješe mjenujcy w tym času zaso druhe wotmyslenja. Z tym, zo „Tydžeńske Nowiny“ do swojeho naklada přewza, nastachu jemu nowe starosće. Zo by sebi a druhim pomhał, založi wosebite knihikupstwo, kotrež měješe so wo rozšěrjenje serbskich knihow a časopisow starać. Bě to nadawk runje tak wuznamny kaž njesadny a wažny, dokelž so jednaše wo pospyt doma, kiž móžeše so jenož na swoju samsnu pomoc a někotrych wótčincow spušćeć. Ale Smolerjej so dosć derje wjedžeše a jeho „Nowiny“ nakhadzachu přeco wjacy a wjacy čitarjow. A hdyž so l. 1863 J. B. Pjech z nim zjednoći k rozšěrjenju wobkhoda, bě za trajacy wuspěch serbskeho knihikupstwa rukowane.

Z toho časa nimamy žanych Smolerjowych dopisow z Čechami zakhowaných. Čehodla Smoleř njepisaše, wo tom so njehodži lohko sudzić. Snadž běše přejara zadžěwany ze swojimi dźělami, kotrychž bě wěsće hač nadosć, snadž so boješe, zo by so jemu wot wyšnošćow panslawistiske zmyslenje porokowało, hdy by sebi z českej-revolucionarnej a słowjanskej Prahu dopisował. Štó to wě. Je móžno, zo so z časom hišće někotre dopisy nańdu, ale — dwěluju, zo so tak stanje.

Mjez tym bě so pola Smolerjowych českich přecelow něštožkuli přemjenilo. Wobaj Wrótsławskej přećelej Purkyně a Čelakovský woteńdžeštaj l. 1849 na Pražsku universitu. Ale Čelakovský přińdže do Prahi hižo do cyle hinašeho powětra a to do dospolnišeho, mjez tym zo bě we Wrótsławju we swojim filologiskim romantismje přeco tón samy wostał. Wobkedžbowaše to sam a čuješe, zo so hižo do Prahi njehodži. Wobžarowaše skónčnje, zo bě z Pruskeje wotešoł. Dźěło so jemu wjacy njeporadži, jenož hoborsku zběrku słowjanskich přisłowow dokónči a zestaja w knize „Mudro-

slovi národa slovanského v příslovích“, w kotrejž tež wjele serbskeho materiala wuži. Na wšěch stronach začuwaše so wobšudzeny a „ot dalnějšich razočarowanii osvobodila ego smerť, poslédowavšaja 5. aug. 1852“ — tak přispomnja Jagić jara něžnje we swojej „Istorii slawjanskoj filologii“ na str. 724.

Runje nawopak činješe Purkyně dalše postupy a skutkowaše na Pražskej universiće k wuspěchej swojeje wědomosće a českeho naroda hišće cyłych dwaceći lět hač do lěta 1869. Jeho lužiske počahi z toho časa, běchu-li žane, njesu dotal wujasnjene.

Z druhich Smolerjowych českich znatych bě zdobom z Čelakovskim l. 1852 wulki słowjanofil Jan Kollár na prawdu Božu wotešoł, kotrehož l. 1856 tež Ludevit Štúr scěhowaše. Staněk mějo dosć drugeho džěła — wosebje z českej lékařskej terminologiju — zaby na štyrinjedzelnny wopyt serbskeho studenta, wosebje hdyž so wón sam jemu njeprěpominaje. Tež z Vinařickim, kiž bě tehdy hižo dekan w Týně nad Vltawou a tón čas runje Vergilijowu „Aeneidu“ přeložowaše, wusnychu wšě dalše počahi. Zdaše so, jako by Smolef docyła na svojich českich přecelow zabył.

Ale njezaby. Lědma bě wěc z „Tydžeńskimi Nowinami“ někak zradował a nahladnu ličbu woteběrarjow dobył, přewostaji redakciju „Čas. Mać. Serbskeje“ J. Bukej a poča znowa prjedawše Jordanowe wažne a wuznamne „Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft; Neue Folge“ wudawać, kotrež hač do lěta 1856 zdđerža, pónawajo wažnosć dobrych rozprawow wo słowjanskich wěcach za němsku a njesłowjansku zjawnosć. Trjebaše k tomu wězo sobudžělaćerjow, kotrychž na wšěch stronach we słowjanskich krajach pytaše. A tehdy so najprjedy zaso dospomni na swojeho zwólniweho přecela a woporniweho duchowneho Františka Douchu, woprawdže woporniweho, dokelž Doucha, hačrunjež měješe so z pjenježnym njedóstatkom bėdzić, tola přeco, nic jenož česke, ale tež serbske naležnosće podpjerowaše, mjez přěnimi Słowjanami so za sobustawa Maćicy Serbskeje zamołwi a nowemu towarštwu knihi dari. Rozprawował „Tydž. Nowinow 6, 1847 str. 184 wo Douše piše, zo „je tež tón prjeni našich wukrajnych Słowjanow, kiž je do knihownje našeje „Serbskeje Maćicy“ knihi pošlał a darił“.

Njedziwamy so tohodla, zo Smolef hnydom Douchej napisa, zo by jemu nowe wudawanje „Slav. Jahrbücher“ wozjewił a zdobom jeho wo sobudžělaćerstwo abo znajmjeńša wo dobyće sobudžělaćerjow poprosył. Piše:

W Budyšinje, 17. meje 1852.

Wysocydostojny knježje!

Ja hotuju so k temu, zo bych wot 1. julija t. l. zaso „Slav. Jahrbücher“ wudawał. Te same maja w měsacnych zešiwkach wukhadžeć a přede wšitkim kritiku słowjanskich knihi wopřijeć. Maće-li Wy snano hišće khwilje, so z recenzijami českich knihi zanošeć, dha by mi jara lubo było, hdy byšće tajkje džěła za moje „Jahrbücher“ wobstarać chcyli. Za čišćane listno (Bogen) płaću 8 Rthl., tak bórzy hač je zešiwk wujšoł. Přenje kusy potrjebuju k započatkej měsaca junija.

Njemóhli Wy mi w tutej naležnosći k pomocy być, dha chcyli mi to bórzy wjedzić dać a mi mužow předstawić, na kotrychž bych so w tajkim nastupanju wobroćić móhl.

Z najwjětšim počesćowanjom

Waš

najpodwolniši

J. E. Smoleř, knihikupc.

Sr. Hochwürden

Herrn Geistlicher F. Doucha.

* * *

Njewěmy, što je Doucha na Smolerjowy list wotmołwił, ale zawěsće je jeho próstwu dopjelnił. Přinoški wšak nje-pósła. Nječuješe so najskerje powołany ke kriticy českich spisow a wyše toho měješe dosć druheho džěła. Z tym skónči so tuta zajimawa a dotal njeznata Smolerjowa korespondenca, kotraž přispě k wujasnjenju někotrychžkuli strownow Smolerjoweho žiwjenja a džěła, korespondenca, kotraž je sama wo sebi hižo najrjeńši nastork k pěstowanju českoserbskich počahow.

Korespondenca wobeju mužow so drje skónči, ale Douchowe zajimanje njewoslabny. W lěće 1860 čitamy wot njeho zaso „Ukázku z umělého básnictví Srbův Lužických“ w Čas. Česk. Mus. 34, str. 321—325, w kotrejž wočišćuje přeložki šěsći hornjołužiskich basni wot Zejlerja, Herty Wićazec, Jana Wjele a Hórniky, lěta 1870 zetkawamy so z nim zaso w „Květach“ str. 6 sc. z přeložkami z Radyserba a Hórniky, l. 1874 wozjewja wón w „Světozoru“ str. 363 „Ukázky z básnictví lužickoserbského“, w scěhowacym lětniku 1875, str. 379 sc. pokazki z delnjołužiskeje poezije (Bałcař, Broniš, Nyčka, Rocha) atd. Najradźeniše z tych přeložkow wočišća potom Fr. Vymazal w druhim džěle swojeje „Slovanské poezije“ (Brno 1878) na str. 405—427.

Wo Douchowych přeložkach pisaše so we Łužičanu 1874, 101—109.

Douchowe nastawki wo Łužiskich Serbach a jeho přeložki serbskeje narodneje a wumjelskeje poezije z budźiču trajacu kedźbliwosc českich čitarjow. Wšitcy Douchowi biografowje spominaju z připóznačom na jeho zajimanje a džěło k spomoženju najmjeńšeho słowjanskeho naroda, Łužiskich Serbow. Hižo w Riegrowym „Slovniku Naučném“ 2, 1862, 266 su jeho přeložki serbskich narodnych pěsni z Čas. Česk. Mus. 1846 mjenowane, podobnje na nje spomina Ferdinand Schulz (a nic Václ. Zelený, kaž K. Hikl we spomnjenej rozprawje „Douchovi Jungmanowci“ str. 10 praji) w jubilejnej pomnjeńcy k sydomdžesatnym narodninam Douchowym w „Osvěčč“ 10, 1880, 749—752, kaž tež Ot. Mokřý w „Květach“ 2 samsneho léta na str. 351—353, kiž wo nich praji, zo „su plód něžneho přikhilenja Douchoweho k wosudam skhnyjaceje haložki słowjanskeje w susodnym Saksku; bě džěn Doucha we swojim času najpřerňiši jeje pěstowař, hdyž so ta po dothim času poča zaso zelenić. — —.“ A tak zloža našu kedźbnosc na Douchowe serbske počahi tež Fr. Bílý we „Světozoru“ 1880 (z nowa wo nich piše w Ottowym Slovniku Naučném 7, 1893, 886 hač 887), hdžež piše, zo so we nim za Serbow namaka „horlivý hlasatel“, kiž bě do tutoho časa „předním reprezentantem vzájemnosti českołužické“ (Světozor 414). Tež Jakub Malý je w dotal najwobšěrnišim nastawku wo Douše w „Osvěčč“ 15, 1885, 209—216 podobnje pisał. Najlěpje je wo Douchowych serbskich počahach poslednje pisał K. Hikl w hižo spomnjenej rozprawje „František Doucha, Jungmanovec“ 1913 na str. 10—12. Wote mnje tu wudate dopisy wšak rozpřestrěwaju na cyłe Douchowe zajimowanje a skutkowanje hakle dospoľnje jasne swěttlo. Doucha by docyła podrobnu biografiju trjebał, zo by cyłe jeho skutkowanje dospoľnje so přepřetalo. Běše wulkotne a nic bjezwuznamne. Pokazuju tu na jeho zawostajene spisy w Čěskim Museju, w kotrychž je bohate žórto za to. A Doucha by sebi to z poľnym prawom zaslužil.

Serbja běchu Douchej za jeho woporniwe a přecelne zajimowanje přecy džakowni. Mnozy znajachu jeho wosobnje z pražskeho serbskeho seminara, hdžež Doucha z Hanku rad přikhadžeše (hlej Šewčik w „Stawiznach serbskeho studentstwa“ we „Łužicy“ 1892, str. 33—34 a před nim J. Bart w „Lipje Serbskej“ 1881, w čěskim „Ruchu“ a druhdže). A hdyž Doucha swój poľstalětny měšniski jubilej dnja 6. hapřyla 1884 swjечеše, přińdže tež „deputace ven-

dického semináře v Praze s presesem P. Lužčanským v čele“ jemu zbožo přeč. A hdyž Doucha dnja 3. nov. 1889 zemře, zbudzi mjez druhimi wěncami kedžbnosć rjany lawrjen-cowy wěnc ze slowjanskej trikoloru a napismom: „Swojemu swěrnemu přečelej — želacy a džakni — Łužiscy Serbowje.“ Čěski „Světozor“ měješe prawje, zo začuwachu Serbj a wěrn u želnosć. Mikławš Žur napisa potom nastawk do Łužicy 4, 1885, str. 6—7, hdžež podawa krótki žiwjenjopis muža, kotremuž „maja so tež Serbj a wjele džakować. Přetož wón je swojich lubowaných Čechow přeco zaso a zaso na lužiskich Serbow kedžbliwych činił.“ Žur rěči wo Douchowym literarnym skutkowanju a jeho nastawki wo Łužicy kladu jemu tele słowa do pjera:

„Doucha bě we swój čas jedyn z najprěńšich Čechow, kiž so ze Serbami zezna a swojich krajanow na nich a jich prócowanja kedžbných činjese. Tehodla přeložowaše wón serbske ludowe a wumětske pěsnje a basnje do čěšćiny a pisaše mnohe nastawki wo postupach serbskeho pismowstwa. Wón wopytowaše we swojich mlódsch lětach tež často serbske hodžiny Pražskeje Serbowki, zahorjejo ze swojim příkladom studentow k lubosći wótčiny a ke kubtanju ma-ćečneje rěče. Při tajkim swojim skutkowanju spřeceli so Doucha z wjacorymi serbskimi wótčincami, předewšěm z Jórdanom, Smolerjom, Hórnikom a Bukom.“

Doucha wosta a wostanje přeco kručě zapisany do pomnjeća wšěch dobrych Serbow a w stawiznach česko-serbskeje wzajomnosće, wo kotruž sebi woprawdže z wuspěchom zaslužby doby. Spodziwny bě wosud, zo we samym léce 1884 wumře tež Smolef bywajo wo šěsć lět mlódsi hač jeho Pražski přečel, kiž jeho přežiwi skoro wo pjeć mėsacow. Smolef njemóžeše hižo „Njezapomnički“ na Douchowy row napisać, kaž bě to l. 1861 na Hankowy row činił — druzy hižo jemu „Njezapomnički“ spěwachu. — — — Tola — wróćmy so hišće k Smolerjej léta 1852.

* * *

Smolef poča potajkim znowa swoju korespondencu do Čech z listom Douchej z dnja 17. meje. Ale tuta korespondenca nima hižo teho wobsaha kaž před lětom 1848, we času wuknjenja a wuwijanja Smolerjoweho. Smolerjowa korespondenca po léce 1850 je jenož scin listow z předkhadžacych lět a ma jenož wuznam za žiwjenjopisne data Smolerja.

Samsneho dnja, hdyž pisaše Douchej, džakowaše so tež Hankej za wočišćenje přeložka „Kralodvorského rukopisu“, zarjadowaneho do „Polyglotty“ a 8. augusta wobročil

so na Hanku z tej samej próstwu wo sobudžělačefstwo do „Slav. Jahrbücher“. Wobaj listaj staj wočiščanej w „Hankově Korrespondenci“, wudatej wot Franceva, na str. 929:

W Budyšinje, 17. meje 1852.

Najslawniši knježe!

Mi dobroćiwje připóslane wotčišće kralodwórskeho rukopisa sym w swojim času dostał, a praju za nje swój najwutrobniši džak. Dokjelž dolhje časy wo swojim přeloženju ničo słyšał njeběch, myslach sebi skoro, zo je so zhubiło, čím bólje buch pak zwjeseleny, jako je čiščane do ruki dostach. Mějće Wy najlubozniši džak, zo sće moje džěło na swětło wupóslali a tak znajomnstwo lužiskoserbskeje rěčje po słowjanskim swjěčje rozšěrić pomhali.

Dališu rozprawu wo tutej naležności Wam přichodnje připósćetu, džensa jenož tu próstwu wuprajam, Wy chcyli tak dobry być a mi na bližši čas 50 eksemplarow spomjehneho přeloženja sem pósłać, zo bych je za Was předawał. Tak bórzy hač su rozpredate, Wam pjenjezy pósćetu a sebi wjac eksemplarow wuprošu.

Waš najpowolniši

Smolef.

Najslawnišemu knjezej a ryčerjej Wjacysławej Hancy, musejskemu knihownikej w Prazy.

* * *

W Budyšinje, 8. augusta 1852.

W někotrych čěskich nowinach je so we swojim času na to spomniło, zo budža wote mnje „Slawische Jahrbücher“ z nowa wudawane. Temu je tak. Alje ja chcu je lěpje wudawać, dyžli so to w prjedawšim času stać móžeše, a teho dla mam za tym honić, zo bych we wšitkich słowjanskich narodach stajnych społudžělačerjow měł. Wšudžom sym hižo derje dosć wobstarany, alje w Čechach a w Rusach nimam hišće nikoho, kiž by mi chcył stajnje za spomnjene nowiny džěłać. To je za mnje přewulka škoda, a dokjelž sam do Čěch jěć njemóžu, dha dowolam sebi so w tutej nuzy na Was wobroćić a Was prosyć.

Wy chcyli tak dobroćiwu być a mi tych wukazać, kotrychž bych w Čechach a w Rusach wo jich społudžělawosć na mojich nowinach prosyć mohł.

Za čiščany arch korpusoweho pisma dawam 8 toleř = 12 zlot. slěbora honorara a to hnydom po wotčišćenju kóždoh artikula, kiž je mi připóslany.

Nimo teho bych rad bórzy wzał dlějši referat wo Šafařikowym pismje: „Izbor jugoslavjanských dostopamiatnosti“, a wo Cankowej „Bulgarskěj grammaticy“. Móhl ja tutej wěcy w krótkim času wot někoho dostać, to by mi jara lubo było.

Zo byšće lěpje wjedźeli, kak so z „Jahrbücherami“ změje, sym na pódlansku stronu tehohej lističika programm tych samych přepisał.

Najwutrobnišo wo zamolwjenje prošo, zo Was z tajkimi wěcami wobčežuju, a so Wašeho dobročiweho pomocneho skutkowanja sylnje nadžijo, sym a wostanu

Waš najpodwolniši

Smolef.

P. S. Wo spěšne wotedaće připołożenych listkow prosy S.

Programm.

Die Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft erscheinen in 1½ monatlicher Frist und in 5—7 Bogen. Ihren Inhalt bilden:

1. Kritiken slavischer Schriften,
2. Referate über die Tätigkeit slavischer Künstler und über Kunstwerke in slavischen Ländern,
3. Historische, geographische, statistische, ethnographische und philologische Artikel hinsichtlich der slavischen Gebiete und der slavischen Mundarten,
4. Revue der slavischen Literatur oder einzelner Zweige derselben,
5. Berichte über slavische Gelehrte und literarische Gesellschaften,
6. Beurteilungen nichtslavischer Schriften, welche die unter 2—5 angeführten Gegenstände behandeln, und
7. Slavische Bibliographie.

* * *

Potom so Smolef na Hanku zaso w léce 1853 wobroći z cyle techniskej naležnosću, t. j. poprosy jeho, zo by we Prahy serbske zbožopřeće ke kwasej sakskeho prynca Alberta ze šwedskej pryncesnu Karolu čišćeć dał. Na to počahuje so w cyłku šěsć dopisow, wočišćanych w Hankowej korrespondency 931—934:

W Budyšinje, 2. junija 1853.

Wysokočesceny knježe!

W naležnosći, za naš narod tu khwilu jara wažnej, njewěm sebi žaneje hinašeje rady, dyžli so dowěrnje na

Was wobročić a Was najnaležnišo wo dobroćiwu pomoc prosyć.

Serbjo su sebi mjenujcy wotmyslili, Jeho Kralowskej Wysokosci pryncej Albertej krasnje wupyšene zbožopřeće k swatbje z J. W. pryncesynu Karolu Wasownu přeподаć, a wuwjedjenje tuteje wěcy je mi přeporučene. Ja sym so teho dla za wčerawšim do Draždžan podať a wot tam tež z kralowskeho dwora potrjebnu dowolnosć domoj přinjesť. Ale w Serbach so ta naležnosć wuwjesć njehodži, přetož my nimamy w našich knihičišćeřnjach požadanych pismikow, ani bjez našimi knihiwजारjemi dostojnych wumjełcow a duž nam ničo njezawostawa, hač zo so do wučeka wšeho Słowjanstwa, do Prahi, a tam zaso na Was wobročamy, kiž Wy wšo najlěpje rozemiće, štož je w napohladu na našu wěc nuzne a trěbne.

Z přiłohi tuteho lista Wy widziće, kajkje něhdže naše serbskje zbožopřeće budže. Štož jeho čišć nastupa, dha je naše žadanje, zo by so tak krasnje sćiniť, hač so to při pjenjzach, kotrež smy k temu nahromadžili, wuwjesć hodži. Tu khwilu mam hižom něšto přez 40 toleť. A zwjazk ma po móžnosći krasny być a tajki, kiž je hódny so do kralowskeje ruki položiť.

Kak ma so to wšitko sćinić, k tomu chcyli Wy w Prazy poručnosć dać.

To je moja najnaležniša próstwa a ja dawam Wam z tutym wšu poľnomóc. W Draždžanach měnjachu, zo snadź budžetaj so herbaj nawoženje a njewjesty při wupyšenju trjebać móc a duž su mi džensa njewjesćiny herb pósłali, kiž sym za Was připoľožil. Jenož to hišće přispominam, zo je škit módry a krony žolte. Sakski herb Wy sami derje znajeće.

Duž budžće nam z Wašej radu a ruku k pomocy, hjewak bychmy wopušćeni byli. To pak by wulka škoda za Serbstwo bylo, přetož my dyrbimy kóždnu skladnosć naľožić, za bychmy je do jasneho swětla stajili.

Duž budžće nam pomocny!

Jara lubo by mi bylo, hdy bych hač do 7. t. m., hdžež chcu Wam cyľy tekst pósłać, wot Was krótkje wotmolwjene na moju próstwu dóstať.

Z najwjetšim počesćowanjom Waš najpodwolniši

J. E. Smoleť.

* * *

W Budyšinje, 7. junija 1853.

Wysokočesčeny knježe!

Z wulkej radosću staj mje Wašej, mi wčera do ruki přepodataj listaj napjelnitaj, a ja praju Wam swój najwutrobniji džak za Wašu dobroćiwu hotowosć za serbski lud zbožopřeće k kwasej pryńca Alberta wobstarać.

Ja sebi myslach, zo budu džensa wšitko póstlać, štož je trjeba, ale wšitke podpisy hišće přište njesu, — duž je hakhlej jutře wotpósćeću. Bjez tym pak khwatam Wam wozjewić, zo sym ze wšitkim nanajbóle spokojny, štož sće Wy zarjadowali, a prošu, Wy chcyli wšě dališe přihoty činić, zo by potom, hdyž posleni rukopis přińdže, wšitko spěšnje k dokonjenju khwatało.

Pjenjez sym dotal summa summarum jenož 51 tolef hromadu znjesl a prošu teho dla, zo bych wudawki za tu cyłu wěc spomnjenu summu daloko njeprékročili.

Pryńcowy eksemplar a 16 eksemplarow za wysokich hosći njech je najkrasišo přihotowaných, ale za druhe 300 eksemplary móže so špatniša papjera wzać.

Wospět swój najwutrobniji džak prajo a wobkrućo, zo jutře wšitko wotpósćeću, wostanu

Waš najpodwolniši

J. E. Smolef.

N. B. Za připóslanje č. hexametrow džakuju so najnaležnišo.

K tutemu dopisej je zbožopřejaca baseń, składba Smolerjowa, čišćana w Prazy pola Haasy, připołożena. Podawam ju tohorunja; Francew ju wuwostaji.

Jeho

Kralowskej Wysokosci

Pryńcej Albertej

Wójwodže Sakschemu

a

Jeje

Kralowskej Wysokosci

Pryńcesynje Karoli Šwedowskej

džeń 18. junija 1853

k swjedženjej lubosće a swěry

swěrnji Serbja

najpokornišo zbožo přeja.

Sakskim krajam zeskhadža dzeń jasný,
 Zaswěći jim slónco wjesela,
 Zabłyšći so swjedzeń pyšny krasny,
 Po wšej zemi radosć knjejestwo ma,
 Połne hosći je džens město kralowske,
 Přetož kralowske tam swjeća wjesele.

Albert, prync naš ryčěfski a sławny,
 Stupi do božeje swjatnicy,
 Wobtwjerdzić swój lubosćje slub zjawny
 Wysokeho rodu lubej potomcy:
 Karola pak, luboznych najkrasniša,
 Swojej wutroby zwjazk džens z Nim poswjeća.

Ze wšěch stronow syły přikhadžeja,
 Dary, zbožopřeća přinoša,
 Wjac pak wěsće žane njenjeseja,
 Hač štož Serbja Jimaj sćeleja;
 Zbožo Albertej a Karoli wšak tu
 Cyłe Serbstwo přeje z dušu swěrneju.

Na to slěduja někotre podpiski z lužiskich městow, we kotrychž Serbja bydla, potom podpiski gmejnskich předstějicěrjow wšitkich (263) serbskich wsow a na posledku podpiski někotrych w cuzbje přebywacych Serbow.

* * *

*
 W Budyšinje, 8. junija 1853.

Wysocywaženy knježe!

Skónčnje wam tu připodla wšo sćełu, štož je trjeba a poručam to Wam k najlěpšemu přetrjebanju.

Štož přenju stronu nastupa, dha ma so po poručnosći z Draždžan dostatej Šwedowskej do Wasownje přemjenić; w nastupanju podpiskow zawostajam wšo Wašej rozhladnosći a myslu, zo budže snadź móžno, wšitko na jene listno (arch) přinjesć a by so snadź teho dla mało pismo brać dyrbjało. Tola činće, kaž so Wam dobro zda, a kaž za přihódne dzeržiće. Abo snadź přiwdamy jenož k wotčišcej, za prynca postajenemu, podpisma? je-li so hinak nječini!

Cyła wěc je z našeje strony trochu zapozdžena, ale ja so nadžiju, zo Wy to přez swoju mudrosć wšo zarunaće. Za někotre dny dostanjeće zaso list wote mnje a hnydom tež pjenjezy, tola by mi jara lubo było, hdy byšće mi po dostaću džensnišeje posylki krótke pismičko posłali a to na doswědčenje, zo sće wšo do ruki dostali.

Z najwjetšim počescowanjom Waš najdžakomniši

J. E. Smolef.

N. B. g. p. = gmejnski prjódkstejer
 g. s. = gmejnski starši
 r. = rychtař.

* * *

W Budyšinje, 9. jun. 1853.

Wysokočesceny knježe!

Přindželi tuto pismičko pozdžje, dha wjele nješkodži, je-li pak hišće času dosć, dha budže mi jara lubo, hdyž so nastupace podpisy hišće wotčišća:

Brón. Jakub Winař, g. p. Boranecy. Wićaz, g. p. Kamjenej Horna. Jakub Handrik, g. p. Dubrawka Lupjanska. Jan Nikuš, r. Łupoj. Jan Parjeńc, r. Lutowč. Michał Jěrcha, g. p. Měrkow. Jurij Rječka, g. p. Stróžišćo. Mikł. Cyž, g. p.

To je zle, hdyž ma jedyn z pomaľumyslacy mi ludźimi činić, kotřiž jenemu přez njedomasanje wěc zapozdža. Tak su pomjenowane wsy swój přinošk přjedy dałe a džensa wječor přindže hakhlej pósoł, kiž mjena předstajenych njese z tej próstwu, zo bychy so wotčišćalo. Ja je teho dla wotpósćalam, hač runje so wulcy jara boju, zo Was snadž z tajkim pozdnym připósłanjom wulcy rozmjrzam. Wy chcyli mi pak to lubosćiwje wodać, přetož böh wě, zo šo lěpje činić njehodži, hač sym činił a zo wina na mni nje-wotpočuje. To pak su wěšće poslenje podpisy, kotrež sćeľu, žane wjacy na žane wašnje njeprijmu.

Z najwjetšim počescowanjom Waš najpodwólňiši

Smoleř.

W Budyšinje, 9. junija 1853.

Wysokočesceny knježe!

Dokelž sym džensa hišće něšto podpisow dostał, khwattam Wam je připósłać, snadž móžeće te same hišće wotčišćeć dać. Mjenujcy wjele gmejnskich prjódkstejerjow je jenož „Widžał a přinošk pjenježny“ napisało, ale swoje mjena pozdžišo pósłało. Po tajkim móže so, je-li hišće k temu čas, město „Njemjemjenowany g. p.“ stajić:

Ralbicy. Michał Nuk, g. p. Kónjecy. Michał Bórnač, g. p. Šunow. Jakub Rehor, g. p. Łazk. Michał Kumer, g. p. Róžant. Michał Jurk, g. p. Sernjany. Michał Bjeńš, g. p. Smjerdžaca. Krawc, g. p. Kamjenej Delna. J. K. Čech, g. p. Trupin. Jan Šolta, g. p.

Z Draždžan su mi tež wulku mnohosć podpisow póstali, a by mi jara lubo było, hdy bychy so tute tež hišće wotčišćeć hodžiće, přetož my dyrbimy tež našu serbsku na-

rodnosć w cuzbje na wšo móžno pěstować. Njeh so, je-li městna pobrachuje, w petitnym pismje přistaja.

Dražďžany.

Handrij Libuša, póstski zastojnik. Jurij Hejduška. F. A. Bjerš. Handrij Pannach. Jan Ledźbor. Jakub Wićaz, wučef. Mikławš Buša. Jakub Bórnać. Pětr Čornak. Jakub Šwaba. A. Renč. J. Renč. J. Mjerwa. A. Strohbach. Michał Słodeńk. Jakub Hanuš. Jurij Čemjera. J. K. Žur. Michał Hodan. Mikławš Pjetř. Jan Křižank. Měrcin Lenic. Handrij Ackermann. Handrij Měrcin. Awgust Šafa. Awgust Šona. Jurij Křižank. Michał Renč. Michał Róbel pom. Hurban. Jakub Renč. Michał Nowak. Jakub Jur a mandźelska. Hana Nowakowa. Michał Wóllmann. Jakub Rjelka. J. Rostok. J. Glawš. Jan Kóžnik. Jan Wawrik. Jurij Słódeńk. Jakub Krawc. J. Bohuwěr Keller. T. Winkler.

Mój wčerawši list maće wěsće hižom w rukomaj a sće na titulnej stronje „Šwedowskej“ do „Wasownje“ přeměnić dali.

Hdyž sym wot Was lisćik dostał, Wam na měsće pjenjezy pósćelu.

Bjez tym prošu najnaležnišo, Wy chcyli tu wulku wobčežnosć, kiž sym Wam z tutej cyłej wěcu napołožił, našeje narodnosće dla lubosćiwje sebi lubić dać.

Z wutrobnym postrowjenjom Waš najpodwolniši

Smolef.

* * *

W Dražďžanach, 19. junija 1853.

Mój wjelečesceny knježe!

Nětko runje $\frac{1}{2}$ popođnju sym wot Jeho K. W. prynca Alberta a Jeho K. mandźelskeje z audiency přišoł a khwaťam wam najpodwolnišo k nawjedženju dać, zo je so wšitko jara krasnje radžiło. W bližšich dnjach dowolu sebi Wam wobšěrnju rozprawu dać.

Z najwjětšim počescowanjom Waš najdžakomniši

Smolef.

* * *

Hanka potajkim Smolerjowe přeće swěrnje dopjelni. Hać pak tež Smolef swój slub dopjelni a Hankej wobšěrnju rozprawu póstla, wo tom dokładow njeje. Znajmjeńša žadyn tajki list w Hankowej korrespondency zakhowany njeje.

A z tym bu Smolerjowa korrespondenca skónčena. Smolef, zaryty do swojich „Jahrbücher“, zadžěwany ze „Serb-

skimi Nowinami“ a z cyla ze svojim wobkodom, njeměješe ani časa dopisować. Hakle z lěta 1855 je zaso lisćik dokhowany, w kotrymž Smolef Hankej Serba dr. Sommera doporuča, najskerje, zo by jemu někajke studium w Prazy móžne sćinił.

Lisćik rěka (Hankova Korr. 934):

W Budyšinje, 19. junija 1855.

Wysokočesceny knježe!

Knjez dr. filos. a kandidat ev. duchomnstwa Sommer, lužiski Serb a tu khwilu wučer w tudomnej měščanskej wučerňi, je mje prosył, zo bych jeho Wam poručil, štož sebi z tutym z najwjetšej podwólnošću činić dowolam.

Z najwosebnišim počescowanjom Waš najpodwólniši

J. E. Smolef.

Najslawnišemu knjezej, knjezej Wjacławej Hancy, ryčej atd. atd. w Prazy.

* * *

Posledni króć wozjewi so Smolef Hankej w lěće 1860. Tón króć z Pětrohroda. Tu pak dyrbi so najprjedy přispomnić, zo Smolef šěsćdzesatych lět w prašenju pismo nastupace wurjadne stejnišćo zajima. Mjez tym, zo so Smolef štyrcetich lět prócowaše wo reformu serbskeho prawopisa, serbske lačonske pismo porjedžeše a je, hdžež móžno, do serbskich knihow a časopisow zawjesć pytaše, wotstorkuje je nadobo na kóncu pjedčdesatych lět, nahradža je z kyrilicu a chce na wšě móžne wašnje město lačonskeho pisma rusku azbuku zawjesć. Smolef drje wudawa dale swoje „Serbske Nowiny“, piše wědomostne nastawki wo serbsćinje do Časopisa Maćicy Serbskeje (1855, 58—64, 104—109; 82—85; 1856—1857, 29—31; 1859, 7—14! 1860, 119—124; atd), chce l. 1854 „Wučerňsku knihu lužisko-serbskeje ryče“ wudać, kotruž njedokónči, piše samsneho lěta zawod k wudaću delnjołužiskeho přeložka „Faedrusowych basnickow“ atd.; ale zaso zrawi we nim wotpohlad, nowu reformu do serbskeje rěče zawjesć, to je město lačonskeho pisma kyrilicu.

Smolef měješe tón čas wěsće počahi z Ruskej, dokelž přeložowaše spisy ruskeho Słowjanofila A. Th. Hilferdinga (1831—1872), znateho spisowacela wo južnych a polobskich Słowjanach, stawiznarja husitisma, kiž so tež wo Serbow zajimowaše, spisawši nastawk „Narodnoe wozroždenie Serbow Lužičan w Saksonii“ do „Rus. Besědy“ 1856 I, 1—35. — A tu je nam hnydom jasno, zwotkel Smolef swoju mysličku serb-

skeje kyrilicy město lačonskeho pisma wza. Bě džěn Hilferding jedyn z najhorliwišich propagatorow nic jenož ruskeje rěče, ale tež kyrilskeho pisma pola wšěch Słowjanow, hłownje pola Polakow, hdžež njeby so był ani mocowaneho zawjedženja hańbował. (Jagić, Istorija slav. filologii 772.)

Hilferding doby za swoju myšličku dosć přečeli doma a za hranicami. Mjez nimi chcyše ju wosebje praktiscy přewjesć Čech František Jezbera (1829—1901) docent słowjanskich rěčow we Wařawje, kiž da česke słowa na kyriske pismo přepisane čišćeć a wšo swoje prócowanje jenož tomu wěnowaše. (Wo Jezberje piše Fr. Pastrnek w čěskim Ottowym Slovníku Naučném“ 13, 1898, 308—309.) A tutón Jezbera přebywaše započatk septembra l. 1858 w Budyšinje, hdžež tež ze Smolerjom wobkhadžowaše. Tu wułožowaše najskerje Smolerjej swoje nahlady wo kyrilicy, kotraž by hłowne znamjo słowjanskeje jednoty być měła, tu rěčeše ze zahorjenjom wo svojich wotmyslenjach (planach) a džěłach. Při tom njezapominaše na šěrjenje słowjanskeho zwědomjenja, kaž najlěpje widžimy z jeho basnje, napisaneje „Serbam w Hornych a Delnych Łužicach k dopomnjenju“ po svojim wotjězdze z Budyšina dnja 15. septembra 1858, kotrejež hłowna myšlička je „Božo, zakhowaj wšěm dobrym Serbam słowjansku tu wutrobu.“

Njeh měješe Smolef swoju ideju zawjedženja kyrilicy město lačanskeho pisma pola Serbow wot Jezbory abo wot Hilferdinga (jeho Istoriju Serbow i Bolgar wuda Smolef w němskim přeložku, 1. zwjazk 1856, „Pamjatniki narěčija zalabskich Drevljan i Glinjan“ w lěće 1857, samsneho lěta tež „Bosnu“; dopokazy wo Smolerjowej korrespondency z Hilferdingom 1855 mamy w Korrespondency Hankowej str. 204—205, 206—207), wěste je, zo bě za nju zahorjeny a hnydom k přewjedženju tutoho zajimaweho zmylka swojeho žiwjenja kročeše, zmylka, kiž na zbožo ani najmjeńšeho wot-hłosa njenamaka. Wotmysli sebi, zo budže „Slavische Revue“ wudawać, w kotrejž by za tu ideju wustupował, skaza hnydom kyrilske typy pismikow, prošeše Jezboru, zo by jemu na wšě móžne wašnje k přewjedženju serbskeje kyrilicy dopomhał. Praju tu z wotpohladom „serbskeje“, dokeľž Smolef do ruskeje kyrilicy někotre nowe pismiki zawjedže, kaž je najlěpje z jeho dopisow widžeć. Smolef chcyše swoju ideju hnydom praktiscy přewjesć — we svojich dopisach. W korrespondency z Jezboru wotraža so Smolerjowe tehdyše zmyslenje. Skhowane dopisy buchu wočišćane we Čas. Mać. Serb. 57, 1904, 100—106. My je dla wjetšiny našich čitarjow podawamy přepisane we lačanskim pismje;

štóž by je chcył w kyrilicy widzieć a čitać, njech tamny lětnik Čas. M. S. do rukow wozmjé.

Hnydom po Jezberowym wotjědženju z Budyšina dnja 11. oktobra 1858 napisa jemu Smolef do Prahi přeni* list (hl. Čas. M. S. 1904, str. 100).

W Budyšinje, 11. oktobra 1858.

Najlubši přečelo a knježe!

Po Wašim požadanju sčelu Wam při tutym lišće „Přehlad serbskeho pismowstwa wot lěta 1855—1857“ kaž je tón samón knjez Jenč spisał. Wažnych knihi je w tutym času mało wujšlo, tak zo mamy we Serbach hišće wjele njedopjelnych potřebnosćow.

Wopisanje serbskeho kwasa k. Wawrich hišće dokonjał njeje, ale chce to w Prazy samiej sčinić; přetož wón so we tutej dnjach do Prahi wróci.

W nadźiji, zo so Wam poradzi potřebne pjenjezy wot Wašich přečelow w prawym času dóstać, započnu w druhej połojcy měsaca přeni zešiwk „Slavische Revue“ čišćeć. Najpřeniši artikel budže: Bosnien zu Anfang des Jahres 1858. Wot A. Hilferdinga. Druhi budže „Geschichte der niederlausitzisch-serbischen Literatur in ihren Anfängen bis jetzt. Von K. A. Jenč. Třeći budže Waš nastawk „wo zawjedženju kyrilšćiny do powšitkowneho wužiwanja“ a prošu, zo byšće mi tute džěło hižo w srjedz novembra pósłali. Ja myslu sebi, zo budže přeni zešiwk tež hewak pěknje wuhotowany, tak zo budže so lubić.

Zajimaweho materiala změjemy stajnje dosć, wosebje dokelž chcu wšitke słowjanske časopisy sobu dźeržeć.

Wóndanjo sym Wam 40. čisło Serbskich Nowin pósłal, hdžež bě pěseň, kotruž bě wěsty Pětr Młynk, wobsedźel małeje žiwnosće we wsy Džiwoćicach, Wam k česći zesta-
wjał a we Serbskich Nowinach wočišćeć dał. Waše mjeno je nětko derje znate we wšitkich hornich a delnich Łužicach a ze wšěch stronow so prašeja, što Wy dobrego činiće.

We swojim poslednim lišće Wy pisašće, zo snadź je list z Wašej adresu do Budyšina přišoł a so wot hosćen-
carja Pfennigwerta njewotedał. Ja sym po dóstaću Wašeho lista hnydom pola Pfennigwerta, kaž tež na pósće za tajkim listom so naprašował, ale wšudžom mi prawjachu, zo na Was žadyn list přišoł njeje.

Knjez Hórnik, kiž w tu khwilu w Šerachowje wikarěruje, dawa Was luboznje postrowić, najluboznišo pak Was

* Abo druhi list. Přetož w 2. lišće tu wozjewjenym rěči Smolef počahujo so po zdaću na tónle list wo lišće č. 2.

postrowja moja mandželska a džěci: Ludmila, Wladimir, Olga a Marko.

Bóh daj, zo byšće stajnje strowy a čerstwy byli! Zwjeselće bórzy zaso z listom Wašeho

najswěrnějšeho

J. E. Smolerja.

Z tohole dopisa je widžeć, zo Jezbera někajki spisak wo Serbach přihotowaše. Slubi jón najskerje wosobnje swojim serbskim přećelam, ale njewuda jón ženje. Znajmjeńša sym podarmo za nim slědźił. Smolef pòsta jemu jako přinošk Jenčowy „Přehlad serbskeho pismowstwa wot l. 1855 hač 1857“, wočišćany w Čas. M. S. 1858, 63—69. Sem hotowaše wudawanje časopisa „Slavische Revue“, w kotrymž by Hilferdingowe-Jezberowe zasady rozšěrjał. Žada wot Jezberu nastawk wo „zawedení kyrilice do obecného užívání“. Lišći so k Jezberowej samolubosći z tym, zo jemu 40. čisło „Serbskich Nowin“ posyła, do kotrychž bě samowuk Pětr Mlýnk z Džiwoćic baseń na Jezberu napisał. Jezberowe mjeno je po woběmaj Łužicomaj znate. Smolef postrowja jeho wot Hórnik a wot swojeje cyleje swójb (Marko je nětčiši wobsedźer Smolerjec čišćeńje a knihikupstwa w Budyšinje.)

Ale Jezbera njewotpowě. Smolef měnjó, zo list njeje dóšoł, pisaše znova 25. novembra 1858 (hl. Čas. M. S. 1904, str. 101 sl.). Jako dodawk napisa Smolef hnydom 6. decembra 1858 třeći list (hl. Čas. M. S. 1904, str. 103).

W Budyšinje, 25. novembra 1858.

Wysokočesćeny knježe a přećelo!

Dokelž je snadž móžno, zo mój list č. 2 do Wašeje ruki njepřišoł, dha pišu Wam prjedy hač sym wot Was wotmołwenje dostał.

Štož najprjedy wudawanje našeho časopisa „Slavische Revue“ nastupa, dha je so w knihičisćerńi w tych dnjach přeni artikul sadžeć započal a budže do noweho lěta přeni zešiwk hotowy, jeli mi Wy swój nastawk wo kyrilšćinje we prawym času pósceleće. Wyše toho je pak tež trjeba, zo so žadana kaucija pola ministerstwa we swojim času zloža a nadžijam so, zo tute pjenjezy hišće do noweho lěta na tym puću wudobudžeće, kaž smoj to w Budyšinje zrěćaloj. Ja myslu sebi, zo tajke pjenjezy lohko njepřińdu, ale zo pak je přecy dóstanjemy, hdyž Wy zaso a znova zaso wo nje prosyće. Tohodla dam ja w Božim mjenje hižom Slav. Revue čišćeć. Ale pósćelće mi bórzy Waš artikel.

Tež trjeba mój knihičiščeŭ hišče něšto ruskeho pisma. Duž budźće tak dobročiwy, a dźiće do pismikillijeŭnje Synow Bogumiła Haase a njech Wam tam wočišče ruskeho pisma pokazaja. Wot toho, kotrež so Wam najlěpje spodoba, pósćelce mi, je-li móžno, někajku čiščanu pokazku, a k tej tež přispomńće, što centnar tajkeho pisma plaći. Tola prošu ja, zo byšće z tym doľho nječakali.

Kritiku Wašeho spisa „Kyrill atd.“ w Musejniku wočiščanu, sym čitał. Zo was ta strona, kotraž Kyrila za glagolitu wudawa, khwalić njebudže, to móže sebi kóždy myslić, a zo z hordym wobličom na Was — na tajkeho noweho čłowjeka hlada, to tež žadyn dźiw njeje. Ale z hordym hladanjom so prawda wotstronić njeda a z wumjetowanjom naiwnosće so wěrnosć powalić njemóže.

Styl spisa móže być naiwny, ale prawda a wěrnosć spisa samoho přeco twjerda. Tohodla njedajće so wot tajkeje, hdyž ju při swětle wobhladamy, ze wšěm slabeje, do wěcy sameje njesahaceje kritiki na žane wašnje zatrašić, ale pomysliće sebi: „Hdžež je wójna, tam su puki, a: hdžež so ruba, tam třěski padaja.“ Štož za prawdu wojuje, dyrbi wjele přecěrpjeć, prjedy hač dobudže.

A štož k. Nebeský rěči přečiwo zawjedženju kyrilicy pola laćanskopisacych Słowjanow, to su słowa, hižom tysac króć slyšane. Wone móža jenož na słabych a nizekowiedzacych ludži něšto skutkować, — za Słowjana pak, kotryž so dale stara, dyžli jenož za jedyn džeň, za Słowjana, kotryž sebi rozkwět wšeho swojeho naroda žada, je to hižom wučinjenja wěc, zo Słowjanstwo prjedy k poľnej mocy njeprjindže, hač budža jeho wzdžělancy z posrědnistwom kyrilicy zjednoćeni. Duž dyrbimy so ze wšěj mocu wo to starać, zo so skěrje, lěpje wospjet a zaso wospjet zjawnje za zawjedjenje kyrilicy jako powšitkowneho słowjanskeho pisma prócuje. Ale w Rakusach so časopis, za kyrilicu wojowacy, wudawać njemóže, a w Rusowskej tež nic: ja pak směm a móžu wudawać, štož chcu a mam tež přiležnosć, wšě tajke po swěće rozšěrić. Tak čińće, zo skoro časopis do swěta pósćelemy, w kotrymž móže so znajmjeńša kóždy měsac něšto za kyrilicu powjedać.

Nimo Wašeho artikula, na kotryž čakam, chcu ja hnydom w přěnim čisle našeje Sl. Revue tež něšto wo tym prajić, kak k. Nebeský Wašu zaslůžbu wo zawjedjenje kyrilšćiny jako powšitkowneho słowjanskeho pisma zanićić pyta, hdyž wón wukładuje, zo Waš „navrh ovšem důležitý avšak ne nový“. Kóždy čłowjek jemu to lubjerad wěri, — ale to je Waša najmjeńša zaslůžba, hdyž je wot Was tajki „navrh“

sčinjeny, — wona — Waša wosobna najsamsniša zaslůžba leži w tym, zo sće Wy najprěni mysličku wo powšitkownym słowjanskim pismje do praktiskeho žiwjenja přesadzili a tak nastork dali k doľho žádanemu zjednoćenju Słowjanstwa. To je Waša zaslůžba a tu Wam nchtón wzac njemóže: ale my dyrbimy nětko tež ze wšej prócu za to džělać, zo by při samym nastorku njewostało. Duž hladajće ze wšej swěrnosću, zo Revue skoro wukhadžeć zamóže.

Tola ja sebi myslim, zo wo tym dale žanych slow činić njetrjebam, dokelž budžeće w tej naležnosći sam wšo móžne činić. Ja sym, džakowano Bohu, strowy a wša moja swójba wužiwa dobreje strowosće. Moja mandželska, kaž tež Ludmila a Vladimir Was wutrobnje strowja. Zmij a kočik staj derje skhowanaj a we wulkej česći a spomina so jara často na Was wot mlódsich a staršich.

Kak daleko sće ze swojim spisom wo łužiskich Serbach? Jeli móžu Wam w tym hišće někak wužitny być, dha to radlubje sčinju. Dajće mi jenož wědžeć, što mam činić. Zapis literatury 1848—1857 tola dóstašće?

Z najwutrobnjšim přecom,
zo byšće strowy byli a so stajnje najlěpje měli,
sym a wostanu Waš
najsweřniši J. E. Smolef.

Jako dodawk napisa Smolef hnydom 6. decembra 1858 hišće nowy list:

W Budyšinje, 6. decembra 1858.

Wysokočesćeny knježe a přecelo!

Po wotpóslanju swojeho lista č. 3 je mi hišće do mysle přišlo, zo budžich Wam dyrbjał w nastupanju potřebnych kaudijskich pjenjez někotre wokolnosće rozpomnić.

Dokelž je summa (1000 tolef) wulka, kotruž za kauciju potrebujemy, dha budže drje tež najskěrje próca wulka, prjedy hač tajku summu dóstanjemy. Duž budže dobre, hdyž tym samym, kotřiž bychy snadž tajku summu chcyli dać, najspodobniše wumjenjenja (Bedingungen) postawjamy; toho-dla móžeće dobročelam tajke „navrhi“ činić:

a) zo móže so summa, nam požčena, na moju knižnu ławku ingrossować (ingrossiren, hypothekarisch eintragen), abo

b) zo móže so ta summa na dom mojeje přichodneje maćerje, 3000 tolef hódny, ingrossować.

c) zo ma so ta summa lětnje 5% danić,

d) a zo ma so ta summa kóždolětnje z wotpláćenjom 200 tolef amortisirować.

To by bylo, štož bych spomnić měl. Ale nětko dawajće sebi tež wšu prócu, zo te pjenjezy dóstaniemy.

Prěnje listno našeje Revue je hižom čítane, a sadza so nětko druhe. Ja prošu, zo byšće mi swój artikel bórzy pósłali; je-li njemóžeće, dołhi artikel napisać, dha pósčelce znajmjeńša krótki, zo bych wo kyrilicy tola něšto hižom w přenim zešiwku měl.

Z najwutrobnjšim postrowjenjom
Waš najswěrnjši Smolef.

Z tuteju listow je widžeć, zo bě so Smolef z Jezberu w Budyšinje wo wudawanju někajkeje „Slawische Revue“ zrěčať, w kotrejž byštaj ideju zawjedženja kyrilicy město lačanskeho pisma rozšěrjať. Bě to zhromadny pospyť, dokelž Smolef piše „naša“ Sl. Revue: Smolef měješe ju čišćeć, Jezbera pjenjezy hromadzić. Woboje džěše špatnje. Nimo toho so zda, zo Jezbera w Prazy na swoje Budyšske fantasije zaby a Smolerjej docyła njewotmołwi. Podarmo jeho potajkim Smolef wo napisanje pohonjowaceho nastawka wo zawjedženju kyrilicy pominaše, Jezbera jako by womjel-knyť. A tola so w Prazy hibaše. Bě mjenujcy mały spis „Kyril a Methud, swať apoštolové slovanských národů, nep-sali nikdy hlaholsky než cyrilsky“ wudať, kotryž V. B. Nebe-ský z połnym prawom w Časopisu Českého Musea 1858, 459—463 wotpokaza. Njeje woprawdže dwělomnišeho a slabšeho spisa w cyłej hobsrkej cyrilomethodejskej literaturje. Ale Jezbera njedaše so zatrašić — Smolef jeho skónčnje ze swojim dopisom posylnješe — a napisa „Obranu“ — runje tak hubjenu a slabu kaž spis sam. Jezbera pokazuje so powšitkownje w cyłym swojim skutkowanju w jara spodziw-nym swětle: njerozymju, kak móžeše so Smolef wot tajkeho dilettanty zawjesć dać, a je mi žel khwile, w kotrejž so tu-taj mužej zeńdžeštaj. Što snadž jemu Jezbera narěča wo rozšěrjenju kyrilicy město lačanskeho pisma? Z čim poradži so jemu strózbu mysl Smolerjowu tak zamučić, zo chcyše čězcy wuwojowane lačanske pismo za cyrilicu wumjenić?! — — Snadž by tu Smolerjowa ruska korrespondenca swětło rozšěrila. Bych sebi woprawdže přať, zo by so wupytała a wočišćała kaž zcyła wšě Smolerjowe dopisy do słowjan-skich krajow!

Kajke běchu Jezberowe wědomosće? Podawam tu je-nož jedyn připad: faraf Kordina piše Jezberje 12. januara 1859 (Čas. Mać. Serb. 1905), započina serbscy, ale pokračuje čěski, dokelž by jemu Jezbera pječa njerozymiľ. Kak móžeše Jezbera cyrilscy pisanu serbšćinu rozzymić?! Abo: Hanka namjetowaše Hilferdingej za přeložowarja jeho spisow do

němčiny Jezberu. Hilferding však bórzy Jezberje mzdu zastaji, dokelž so jeho přeložka stróži. Piše mjenujcy Hankej (Korr. Hankova 207) dnja 9./21. januara 1856, zo „pervod G. Jezbery nevěrojatno duren“ — — „on ruzskago jazyka ne ponimaet — —“ atd. Jezbera zastupowaše kyrilicu a njemóžeše ruscy! A přeco dosta po létach za svoje zaslužby ruski zaslužbny kříž — — —! Tola — dosć wo tom. Džensa su Jezberowe zbytné brošurki a brošurčički, jeho naivne basnički, z tačanskimi pismikami, ze šwabachom a z kyrilicu čiščane, zabyte, zabyte je tež jeho mjeno, mjez tym zo so Smolerjowe skutkowanie a Smolerjowe mjeno budže přeco blyščić mjez Serbami a všěmi Słowjanami.

Skónčnje Jezbera slubjeny nastawk docyla njepósta ani njewotmołwi. Z tej „Slavische Revue“ njebu ničo. Smolef mješe druhe wotpohlady: mysleše na powjetšenje swojeho knihikupstwa a to w zmyslu słowjanskeko kommissionarstwa. Chcyše tež znova svoje „Jahrbücher“ z dokładnej słowjanskej bibliografiju wudawač. Wěmy wo tom z Haukoweho dopisa 18./30. oktobra 1859 (Korr. Hank. 615) V. J. Laman-skemu, hdžež Hanka praji: „pora by byla, čtob javilsja čelověk, kotoryj by zaňalsja torgovleju slav. knig, daj Bog, čtob eto udalos' g-nu Smoljaru!“* Smolef so rozsudzí svoje knihikupstwo powjetšić, k čemuž trjebaše pjeněz a woteběrarjow. Wotmysli sebi je w Ruskej pytač. K tomu poskići so jemu witana skladnosť, hdyž kazaňski literarny stawiznař Nikolaj Nikitič Bulič (1824—1892) Budyšin wopyta, kiž bě so ze Smolerjom w léce 1857 zeznał. Čitamy wo tom w Hórnikowej korespondency z Hanku (Hankova Korr. str. 244, 247) a tu tež z lista 13. julija 1859 zhonimy, zo Bulič Smolerja do Barlina přeprasy a wottam do Ruskeje. Bě jemu pječa hižo z Pětrohroda pisał, zo potom do Moskwy wotjědže. Hórnik wjedžeše za njeho mjez tym redakciju „Serbskich Nowin“.

A tak přiňdže Smolef přeni króc do Ruskeje, za kotrejž tak žedžeše. Wotjědže tam započatk julija a wosta tam něhdže tři štwórcé léta, nawjazuju literarne a překupske počahi. W Pětrohrodže bě hósć Sreznevskeho. A bě zahorjeny. Kak njeby so zahorił přislušnik najmjeńšeho słowjanskeho naroda, kiž doma před wyšnosťmi ani Serb być njesmědžeše, hdyž so tu njezadžěwany pohibowaše we słowjanofilskim srjedžišču, wo kotrymž bě dotal jenož slyšał.

*hižo by na času było, zo by so čłowjek namakał, kiž by so z překupstwom słowjanskich knihow zaběrał, Bóh dał, zo by so knj. Smolerjej poradžilo!“

Napisa wo tom zahorjenu rozprawu Musejnemu knihowni-
kej Hankej z Pětrohroda dnja 1. februara 1860. List, toho-
runja ze Smolerjowej „serbskej“ cyrilicu pisany, bu wudaty
wot Franceva w Hankowej Korrespondency 934—935:

Wysokowaženy knježe, luby přečelo!

Waš najwutrobniši počesćować a mój najdobroćiwši
prečel, knjez akademik J. J. Sreznevski, přizwoli mi, so směm
zdom z nim někotre słowa k Wam pisać.

Ja hižom, kaž to wěsće, nimale sydom měsacow mjez
ruskimi słowjanami přebywam, zo bych předawanje ruskich
knihi do zapadneje Europy a rozpřestrěwanje zapadosłowjan-
skeje literatury do ruskich zemi po možnosći zřadował.
Moje džěło je tudy nětko zwjetša dokonjane a mam ja
w Pětrohrodze jenož hišće dostaće někajkeje, mi slubjenjeje
podpjery wočakać, zo bych potom do Moskwy dojeł a tam
za moje wotpohladanje zdžěłał, štož je trjeba. Ja nadžijam
so, zo moje džěło, z kotrymž budže tež porjadne wudawanje
słowjanskeje bibliografije atd. zjednočene, za powšitkomne
słowjanstwo bjez wužitka njebudže.

Mi so mjez tudomnymi słowjanami jara spodoba, ale
najwjetšu přečelniwosć sym pola knjeza Sreznevskeho a jeho
česćeneje swójby namakał.

Knjez Sreznevski mi wosebje k temu pomhaše, zo bórzy
wjele ruskich wučenych zeznach. Wón je lěpši wšosłowjan,
hač sam wěri, a ja budu jemu wšě swoje žiwe dny naj-
wjetši džak winojty. Wot njeho a jeho swójby spomina so
jara často na Was, a z cyla je Waše mjeno to, kotrež w Ru-
siji ze zapadneho słowjanstwa najlěpje znaja. Ja husto
wobžarowach, zo sebi žanych poručenskich listow wot Was
wuprosyl njebych, přetož tute budžichu mi, wosebje w za-
počatku tudy wjele pomhali.

Druhdy je mi kaž basnička, hdyž wopomnju, zo sym
w kraju žiwy, kžez smě so słowjan swojeje słowjanskosće
bjeze wšeho zadžěwanja wuznawać, a zo w zemi přebywam,
po kotrež wjele lět požadanje we wutrobje nošach.

Wšitko podrobniše Wam wupowědam, hdyž w bližšim
času do Prahi přińdu.

Budžće strowy!
W S. Pětrohrodze,
1. februarja 1860.

Waš najpodwolniši
Smolef.

Po poručnosći a z přizwolenjom naju wysokowaženeho
Izmaila Ivanoviča přiwdam ja hišće někotre słowa wo dispu-
taciji W. I. Lamanskeho. Wona spodobaše so mi hižom te-
hodla, dokelž wo powšitkowym słowjanstwje jednaše, nic

z cyľa, ale tola po wulkej džělbje, — a wona lubješe so mi, dokelž bě widzeć, zo bě posluchafstwo tak mnohočísłate a tak wosobne runje dla słowjanskich wěcow, wo kotrychž měješe so rěčeć. Zo su ruscy poslucharjo z disputom a z předmetom disputa spokojeni byli, to je Wam Izmail Ivanovič najpěknjšo rězestajał, a mi ničo wyše njewostanje, hač přispomnić, zo je mje zapadneho słowjana wšo jara, jara spokojiło, štož sym džensa (njedželu, 11. februarja/31. januarja) w Pětrohrodskim universitetu słyšał a widžał.

* * *

Smolef bě woprawdže zahorjeny, hačrunjež njezapomni na swoje pósylstwo w Ruskej t. j. na předawanje ruskich knihow w nawječornej Europje a nawopak, kaž tež na přihotowanu słowjansku bibliografiju. Piše wo přecelnym přijecu pola Sreznevskeho a jeho swójby, spomina na jeho — słowjanske zmyslenje. Smolef „budže jemu wšě swoje žiwe dny najwjetši džak winojty“. Samo wot sebje spominamy tu na słowa Sreznevskeho Hankej před 20 lětami wo Smolerju napisane: „Tomu mužej wostanu wěčnje dołžnik . . .“ (hlej str. 51) Sreznevskij swój doh rjenje zaruna, hdyž móžeše Smolef po 20 lětach skoro to same wo nim napisać. Njedžiwamy so, zo so jemu wšitko zdaše jako w bajcy. Za Słowjana-romantika bě to wěsće bajka.

W připsu spomina Smolef hišće na disputaciju młodeho slawisty V. J. Lamanskeho na Pětrohrodскеj universice: „O slawjanach w Maloj Azii, Afrikě i Ispanii“, při kotrejž so jako posluchař wobdžěli. Lubješe so jemu wułožk Lamanskeho wo zańdženosci a přichodže Słowjanow, wo kotrymž zdobom Sreznevskij Hankej pisaše (Korr. 1105); Lamanskij, zahorjeny słowjanofil, bu potom wot l. 1865 z professorom pětrohródskeje university, wukonjawsji prjedy w l. 1862—1864 pućowanje po słowjanskich krajach. Wosebje w Čechach bě derje znaty. (Hlej „Květy“ 1868, 406 a w poslednim času hlownje nastawki prof. Polívky w Čes. Čas. Hist. 22, 1916, 98—116 a w Arch. f. sl. Phil. 36, 1916, 609—621.)

Wróciwši so z Ruskeje wot pućowanja posylnjeny pušći so Smolef horliwje do džěta. Jeho „Serbskim Nowinam“ so derje wjedžeše, tak zo móžeše wot l. 1858 z pomocu a pod redakciju Hórniku belletristisku přiłohu „Měsačny Přidawk“ wudawać, z kotrehož so lěta 1860 samostatny literarny časopis „Łužičan“, wuwi, wuznamny nic jenož ze swojimi originalnymi nastawkami, ale tež ze swojimi přeložkami, na př. z češćiny, a wosebje ze swojej słowjanskej rubriku. Smolef wjedžeše wot lěta 1864 hač do 1865 re-

dakciju sam, potom ju na wósom lét Fiedlerjej přepoda, a wot léta 1874 ju zasy sam přewza. Hórnik wudawaše w tym času hižo wot léta 1861 nabožniski časopis za katolikow „Katolski Posol“. Nastachu tež nowe časopisy, nowe towarstwa buchu založene, narodne žiwjenje so wudospolnješe. Smolef so nadžiješe, zo jeho wobnowjene „Jahrbücher“ pod napismom „Zeitschrift für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft“, wudate w léće 1862, tež doma někotrych wotbërarjow nańdu.

Zawěsće rozpósła powěsće wo nowym pospyće do słwjanskeho swěta, ale z listow do Čech pòslanych njebu dotal ničo namakane. Wróciwši so z Ruskeje ani Hankej nje-pisaše a njewěmy, dojdě-li do Prahi woprawdže tak bórzy, kaž bě to Hankej lubiř. Dopis z Pětrohroda bě Smolerjowy posledni Hankej pòslany list. Z tym skónči so dotal znata Smolerjowa korrespondenca z Hanku. Bě bóle informowaceho a administrativneho dyžli powučneho abo wobobinskeho raza. A w času wudača Smolerjoweje „Zeitschrift“ bě Hanka hižo njebohi. Hdyž Hanka 12. januara 1861 wumrě, debjeny z mnohimi rjadami a wuznamjenjenjemi — „poterju velikago slawjanina oplakivali v osobennosti v Rossii, iměja v vidu skorěe ljubeznago čelověka, do pristrastija predannago Rossii, čěm velikago učenago“ * (Jagić w Istorii slavj. fil. 260).

Haj, pře Hanku plākachu wosebje Rusowje. Ale tež Serbja běchu zrudzeni. Pisachmy hižo horjekach wo jeho wopytach serbskeho seminara (Hanka bě tu předkhadnik basnika K. J. Erbena, kotrehož serbske počahi maju so tohorunja hakle wopisać; hlej: Hórnik we Łužičanu 1870, 172—174) a njedžiwamy so, zo běchu jemu Serbja džakowni. „Łužičan“ (lětn. 2, 1861, 24—28) přinjese hnydom wopisanje jeho žiwjenja a džělawosće kaž tež připóznaće jeho serbskeho zajimanja. A zawěsće bě to Smolef sam, kiž napisa basniku „Njezapomničku na row wysokočescěneho knjeza Wjacława Hanki“ do januarskeho čisła „Serbskich Nowin“ 1861, str. 17. A k tomu „Hankowo jměno zůstane Łužičanům, dokud budou žiti, v památce nejvděčnější“, ** napisa Jakub Bart-Čišinski we swojim nastawku w „Ruchu“ 120, pod napisom: „O národních snahách studentstva lužickoserbského“.

* „smjerc wulkeho Słowjana wosebje w Ruskej wobzarowachu, při čimž wjacy na lubozneho čłowjeka, ze zahorjenjom Ruskej podaného, dyžli na wulkeho wučenca hladachu.“

** „Hankowe mjeno wostanje Serbam, doniž budža žiwi, w najdžaknišim wopomnjeću“.

Njenapisa-li Smolef Hankej, wón tola zawěšće někajku powěšć da pučerubarjej cyrilicy mjez słowjanami Fr. Jezberje. Tež Jezbera pytaše pomału swoje wotpohlady přewješć a poča w zmyslu svojich zasadow wot l. 1862 w Prazy časopis „Slověnin“, wudawać, kiž bě česki pisany, ale ruscy čišćany. Smolef jón we swojej „Zeitschrift“ doporučeše. Tež Smolef wosta při svojich zasadach a w předřeči k swojej „Zeitschrift“ 1862, napisa, zo přichod pokaže, kotre pismo změje tu česć, zo by bylo zhromadny abecej wšěch Słowjanow, hačrunjež dyrbi kóždy njebroniski čłowjek wuznać, zo je cyrilica, t. j. ruska azbuka, nad lačanskim pismom. (Přirunaj tež Věstnik jugozapad. i. zap. Rossii 1862, 10. 4, 92—93). Zo by praktiski dokład dał, přizamkny ke kóždemu zwjazkej „Sbornika“, w kotrymž wotčišćowaše z lačanskim pismom słowjanske basnje we Smolerjowej transkripciji. Čítamy tam mjez nimi tež Douchowu skladbu „Na trosce“ 1864, 1. 73—80. A tež bibliografiju wudawaše Smolef swědomiče najprjedy w „Zeitschrift“ potom z přemjenjenym titulom w „Centralblätter für slav. Literatur und Bibliographie“ wot l. 1865—1868 k woprawdžitemu wužitkej wšeho Słowjanstwa. Smolerjowe mjeno rosćeše a jeho přikihlnosć k cyrilicy a jeho počahi sčinihu jeho znateho mjez ruskimi zdžělanymi. W léće 1862 — při 1000-lětnym jubileju založenja ruskeho kejšorstwa — dosta wot cara Alexandra II. za swoje zaslužby wo słowjanske rěče rjad swjateje Hany. Na Jezberu pak njezaby. Z dopokazom za to je dopis (hl. Čas. Mać. Serb. 1904, 104), w kotrymž Smolef wo swoim zetkanju z ruskej wječchowku O. F. Košelowu z Moskwy (hl. wo njej w Hankowej Korrespondency str. 8, 53, 141) Jezberje 14. sept. 1862 do Prahi takle piše (hl. Čas. Mać. Serb. 1904, 104):

W Budyšinje, 14. septembra 1862.

Mój luby přećelo!

Wčera běch w Drježdžanach, zo bych tam knjeni Olgu Feodorownu Košelowu wopytał. We wšelakich rěčach spomnich tež na Was a na Waš „Slověnin“ a khwalach jón, kaž je wón teho hódny; wobžalowach pak při tym jara, zo budže Wam čezko, jón wudawać, dokelž njezmějeće k tomu dosć pjenjez. Wona njebě hišće Waš „Slověnin“ widžala a rjekny, zo je Wam za njón hižo něšto pjenjez posłała. Duž rjeknych ja, zo chcu jej někotre čisła 1. Sl. poslać a zo dyrbi wona za Was abonentow zhromadžować. Z tym bě spokojena, ale po khwili rjekny, zo by snadž tola najlěpje bylo, hdy by Wam hnydom něšto pjenjez posłała, tola kak? Na to ja wotmolwich, zo Wam ja pjenjez „sej čas“ pósćelu,

a wona da mi za Was 100 toleř, kotrež z tutym listom dóstanjeće. Budźće tak dobry a dajće mi hnydom k wědženju, hač sće tute pjenjezy dostali, a chceće-li Olge Feodorownje džakny listik pósłać, dha připoložće jón, zo bych jón ruče k njej wobstarał.

W lužiskich Serbach znajetaj tu khwilu jenož dwaj čłowjekaj słowjanske narěče tak, zo móžetaj Waš „Slověnin“ čitać, to staj Hórnik a ja. Po tajkim budže namaj jenož 1 eksemplar Sl. přichodnje trjeba. — Eksemplary 1. čisła, kotrež Olge Feodorownje njepósłach, pósčelu Wam z našimi studentami naspjet.

Hewak móžeće mi wěrić, zo je Waš Slověnin cyle po mojich myslach pisany a ja přeju jemu ze wšej wutrobu jara, jara wjele abonntow.

Pisajće hnydom

Wašemu najswěrnjšemu
Smolerjej.

Ale kaž hižo prjedy, dyrbješe Smoleř tež tón króc Jezberu pominać. Pisaše jemu 20. oktobra 1862 (hl. Čas. M. S. 1904, str. 105):

Knjezej F. I. Jezberje w Prazy.

Budyšin, 9. oktobra 1862.

Mój luby přečelo!

Po poručnosći Olgi Feodorowny K. pósłach Wam 14. septembra 100 toleř z tej próstwu, zo byšće mi hnydom pisali, hač a zo tute pjenjezy dostašće. Do džensnišeho dnja njewěm pak, kak so z tym ma a prošu Was tehodla wospjet, mi w tajkim nastupanju na měsće wotmołwić.

Njedostanu-li do 20. oktobra list wot Was, budu myslić dyrbjeć, zo pjenjezy njedostašće, a změju potom na pósće reklamować.

Waš časopis „Slověnin“ sym w 3. zešiwku mojeho časopisa „Zeitschrift“ Słowjanam najnaležnišo poručil.

Ze starej lubosću

Waš
swěrnj Smoleř.

Hač je Jezbera na tutón dopis wotmołwił, njewěm. Zda so, zo wulkeje korrespondency njelubowaše. Smoleř jemu zaso pisaše a to hakle w lěće 1876 do Wařawy.

W tym času mješe Smoleř wjele džěła za sobu. Poradzi so jemu nowe pućowanje do Ruskeje hromadže z drom. P. Dučmanom w lěće 1867 na narodopisnu wustajeńcu a słowjanski zjězd w Moskwje. Tehdy bu samemu carej Alexandrej II. předstajeny. Ale jeho zajězd do Ruskeje přinjese

jemu wjele njeluboznosćow, dokaž mješe jeho němske časopismowstwo za panslawistu, agitatora a přeradnika. (Wo tom piše tež Imiš w brošurje „Der Panslawismus unter den sächsischen Wenden“). Ale Smolef so njezastroži. Runjež jemu gymnasiaľne wučerstwo w Moskwy l. 1860, potom l. 1861 professuru na Charkowskej a l. 1868 na Wařawskej universiće poskićachu, wotpokaza wšitke poskićenja a wosta radšo we swojej Łužicy. Mješe mjenujcy posledni najwjetši nadawk svojeho žiwjenja před sobu: založenje „Serbskeho Domu“. Hižo l. 1856 da namjet k jeho natwarjenju, ale hake w l. 1873 kupi na swoju ruku městnosć, hdžež l. 1875 swoju knihičišćefnju zaměsći. Wostajam popisowanje tutech podawkow, kotraž su ze Smolerjoweho žiwjenjopisa samoho doś znate, podawkow polnych mjerzanja a hubjenstwa za hižo zestarjeneho Smolerja. Smolef dyrbyeše we swojej pjenježnej nuzy pola druhich Słowjanow pomocy pytać a wosebje nadžižeše so na podpjeru ruskich „Slavjanskich Blagotvoritelnych komitetow“. Mješe tehdy mlodostneho Rusu Sergěja Pogodina při sebi, kotrehož na dompuć do Moskwy přez Wařawu přihotowaše a při tutej składnosći napisa Jezberje ruski list do Wařawy, kiž ma so do laćanskeho pisma přepisany takle:

Budyšin 9./21. meje 1876.

Milostivij gosudař

Feodor Ivanovič!

Sergěj Pogodin, do sich por u menja žiwuščij, dolžen vorotifsja v Moskvu. Tak kak on pojedet čerez Warszawu, Was pokornejše prošu, jeho tam na stanciji wěn-ko-wařawskoj železnoj dorogi ožidať i potom na wařawsko-moskovskuju želežnuju dorogu provodiť. Ja Vas v svoje wremja uwědomlju, v kotoryj deň i čas on v Wařawu přidef, Polagaju, čo to budet okolo 13./31. maja.

Ego babuška prikazala, čtoby on v tretem klassě ěchal a to prjamo v Moskvu. Po etomu požalujsta mně skorče pisaf, skolkow rublej bilet 3. klassa iz Wařawy do Moskwy stoiť, i prošu Was, čtob Vy etot bilet kupili i potom Sergěju wručili.

Dalše Vas najpokornějše prošu mně napisaf, kdo teper predsědajem Slavjanskago Blagotvoritelnago Komiteta v Wařawě, Rievě i Odessě. V S. Peterburgě est, kažetsja, knjaz Vasilčikow novym predsědajem, no ne znaju, kak ego zovut, i po etomu izvolte mně i ego polnoe imja napisaf. I eželi Vam vozmožno uznať, živet li v Odessě knjaz Anatol . . . ič Gagarin ili ego syn, to budu očen rad, eželi mně ego polnyj adress přišlite.

Prežde vsego napišite mně Vaš adres! O drugih děljach Vam drugoj raz napišu.

Měždu těm iměju česť byt s istinnym uvaženiem i predannostiju Vašim iskrenno oddanym
J. Smoljarem.

To rěka serbski takle:

W Budyšinje, 9./21. meje 1876.

Wjeweženy knježe Feodor Iwanowičo!

Sergiej Pogodin, dotal pola mje přebywacy, dyrbi so do Moskwy wrócić. Hdyž přez Wařawu pojedže, prošu Was najponižnišo, zo byšće jeho na stanicy widžeńsko-wařawskieje železnicy wočakał a potom jeho na wařawskomoskowsku železnicu přewodžał. W prawy čas Wam napišu, kotry džeń a kotru hodzinu do Wařawy přijědže. Myslu, zo budže to něhdže 19./31. meje.

Jeho wowka je poručila, zo by wón w třećej rjadowni a to runy směr do Moskwy jěl. Tohodla budžće tak dobry a napisajće mi tak bórzy kaž móžno, kelko rublow bilet 3. rjad. z Wařawy do Moskwy plaći, a prošu Was, zo byšće Wy tutón bilet kupit a potom jón Sergějeje dodał.

Dale Was najponižnišo prošu, zo byšće mi napisał, što je nětko předsyda Słowj. Blagotworitelneho Komiteta w Wařawje, w Kijewje a w Odessy. W Pětrohrodze je, po mojim zdaću, wjěch Wasilčikow nowy předsyda, ale njewěm, kak jeho mjenuja, a tohodla mi prošu jeho cyłe mjeno napišće. A budže-li Wam móžno wuslědžić, je-li w Odessy wjěch Anatol . . . ič Gagarin abo jeho syn, zwjeseli mje jara, hdyž mi tež jeho cyłu adresu pósceleće.

Předewšěm napišće mi Swoju adresu! Wo druhich naležnosćach Wam druhi raz napišu.

Mjez tym mam česć z woprawdžitym česćowanjom byt
Waš Wam wutrobnje poddany
J. Smoljar.

Mjez rjadjkami dopisa čitamy, zo Smolef za adressami wšelakich slowjanofilow a spěchowarjow slědžeše — wězo k wuspěchej naležnosće Maćičneho Domu. Tohodla chcyše adressy předsydow jenotliwych komitetow wědžeć, nastatych w l. 1858 z přěnim Moskowskim towařstwom, ke kotremuž so po džesaćich lětach Pětrohrodski komitet přidruži (jeho předsyda bě A. Th. Hilferding); lěto pozdžišo Kijewske a l. 1870 Odesske wotdžělenje nasta (Hlej Rus. enciklop. slowař 30, 1900, 333—335). Tohodla žadaše sebi adresu ruskeho publicisty a ekonoma wjěcha Alex. Jlarionoviča Wasilčikowa w Pětrohrodze, wjěcha Anatola Evgeniewiča

Gagarina w Odessy a druhich. Dosta-li Jezbera tute listy a rozesla-li je woprawdže, kaž Smolef žadaše, je jara dwělomne. Njepósła džě ani swojeje adressy! Tohorunja je dwělomne, staraše-li so wo młodeho Pogodina, do Moskwy so wróćaceho.

Ale Smolef njekhabłowaše. Runjež hižo šěsćdzesacłětny starc pytaše njesprócnje podpjeru na wšěch stronach, wosebje wobroći so po zeznaću z pólskim advokatom Alfonsom Parczewskim a z basnikom J. I. Kraszewskim do Pólskeje wo pomoc. Rusowje běchu mjenujcy tehdy we přikhilnosći k Serbam spodziwnje wostabli. Tohodla dojdźe Smolef tež ze swojej žonu do Warszawy w měrcu l. 1881, zo by tu pomocy zehnał za Maćičny Dom, kaž tež za nowe založene „Towarstwo pomocy za studowacych Serbow“, a zo by pólskich ewangelskich duchownych za prusku Łužicu pytał. Z toho časa je so nam nowy list Jezberje pósłany (hl. Čas. M. S. 1904, 106) zakhował a to we Warszawy samej serbscy pisany:

W Wařawje, 31. měřca
12. haprleje 1881.

Wysokočesceny knježe!

Džensa připołdnju běch pola knjeza Mikuckeho, w universitetskej knihowni, zo bych so za druhim tomom Pypinoweje „historije literatury słowjanskich narodow“ prašał. Wy wěšće, zo je w tymle druhim tomje tež na lužisko-serbsku literaturu spominane, čehož dla bych tuto wotdžělenje rad přečitał a to a druge z njeho za moje wotpohlady wužił. Ale w knihowni běše jenož přěni tom. Tola jako z knjezom Mikuckim z knihownje džěch, jenoho knjeza zetkachmoj, kotrehož mi wón jako knjeza Perwolfa předstaji a tón, je-li zo sym prawje dorozumił, rjeknu, zo ma pytany druhi tom. Ja jón nuznje trjebam, hač runje jenož na někotre hodžiny abo najdlěje na jedyn jenički džeń. Ja sym po wšěch tudomnych wjetšich knihownjach pokhodzil, ale nihdže žanoho Pypina njenamakach.

Wy pak sće, kaž sebi myslu, z knjezom Perwolfom derje znaty, tuž Was naležnje prošu, Wy chcyli tak dobry być a mi pola knjeza Perwolfa naspomnjeny tom dobroćiwje wudobyć: ja jón na druhi džeń z najwutrobnjšim džakom zaso wróću.

Duž budźće tak dobry a wobstarajće mi tu knihu!

Moja žona dawa Was najluboznišo strowić, a wjeselimoj so hižo na Waš slubjeny luby wopyt.

Z najwutrobnjšim postrowjenjom Waš hižom doprědka džakomny

J. E. Smolef.

* * *

Smolef přebywaše potajkim we Wařawje, hdžež po dołhim času — wot Budyšskeho wopyta lěta 1858 — zaso z Jezberu a nimo njeho z tamnišimi Polakami wobkhadžowaše. Z nich mjenuje z mjenom Stanisława Pawlowiča Mikuckeho (1835—1890), professora Wařawskeje university, spisačela „Ostatkow jazyka polabskich Slavjan“ z lěta 1873. Spomina tu tež na českeho slavistu Josefa Perwolfa (1841—1892), wot l. 1871 docenta na Wařawskej universiće, kiž bě znaty hižo wot l. 1867 ze swojim spiskom „O wývinu idey wzajemnosti u národů slovanských“ („Wuwice ideje wzajemnosće pola słowjanskich narodow“).

Zda so, zo tón króc Jezbera Smolerjowu próstwu tola dopjelni, dokelž Smolef, kiž bě runje swoju Wařawsku autobiografiju, pisanu wot 21.—31. měrca, dokónčil (wudata wot Ad. Černého w Slov. Přehl. 12, 1910), poča serbsku partiju z druheho zwjazka Pypin-Spasovičoweje „Istoriije slawj. literatur“ do serbšćiny přeložowač a dokónči tež přeložk. We Wařawje wšak skhori, tak zo dyrbyeše tam hač do februara 1882 wostač. Prjedy hač wotjédžeštaj, chcyštaj so wosobnje, wón a jeho žena, z Jezberu rozžohnowač, ale podarmo. Wo tom nam dawa powěsć krótki dopis we „serbskej“ cyrilicy pisany (hl. Čas. M. S. 1904, 106):

Warszawa, 14. februarja 1882.

Wysokočesčeny knježe!

Moja žena a ja šmoj wčera a džensa tři króc pola Was pobyłoj, ale njejsmoj Was nadešłoj. Tohodla Was naležnje prošu, Wy chcyli tak dobry być a mi mój list, za knjeza A. pisany a Wam k přehladanju daty, wěsće bližši štwórtk nazad dač a, je-li někak možno, tež listy do Kijewa, přetož pjatk ja so na puč podam.

Z najwutrobnišim postrowjenjom wot mojeje mandžel-skeje a wote mnje

Waš najpodwolniši

J. E. Smolef.

Z tym so cyłe dotal znate Smolerjowe česke listowanje skónči. W tym času běchu dny Smolerjoweho žiwjenja hižo ličene. Z Wařawy poda so do Ruskeje, z džěla wo podpjeru serbskeje narodneje wěcy, z džěla za swojej wudatej džowku Ludmilu Čochowej a synkom-studentom Janom do Nižnjeho Novgoroda. Přebywaše w Kijewje, hdžež měješe Jezbera listy najskerje doporučace předpósłač, přebywaše něhdže štwórc lěta w Pětrohrodže, wopyta tež Kazań, na čož so znowa přez Nižnij Novgorod a Moskwu na zymu do Pětro-

hroda wróci (hl. Hórnik w Čas. M. S. 1984, 180 w přispomnjenju). Tu skhori druhi króć, tak zo móžeše so hakle wo nalěcu 1883 domoj wrócić. Čělnje docyla wučerpany pak tutón 67 lětny starc duchownje zlemjeny njebě. Lědma běše so trochu wustrowił, da so znowa horliwje do džěła, poča swoje jazykospytne drobnošće rjadować a k čišču přihotować (hlej Łužicu 34, 1915 „Łužiskoserbske rěčespytne zapiski“ Smolerjowe z l. 1884), staraše so tež wo druge wěcy, runjež njebě dospołnje strowy. Jutry lěta 1884 wobdžěli so posledni króć na hłownej zhromadžiznje Mačicy Serbskeje, ke kotrejž bě před štyrcyći lěťami pilnje přihoty wukonjał, wo kotrejž bě před štyrcyći lěťami z čěskimi wotčincami listował. Bě to zawěšće khutny wokomik, dokelž wšitcy přítomni čujachu blizku Smolerjowu smjerć. 19. junija toho sameho lěta wumřě k wulkej zrudobje wobeju Łužicow a wšěch Słowjanow. Woteńdze na wěčnosť wulki Serb a wulki Słowjan, přewodžany wot cyłeho naroda k poslednjemu wotpočinkej, ale zawostajacy trajne stopy w myslach wšěch wubudženych Serbow. Do tutech stopow słuša tež jeho korespondenca.

Smolerjowa čěska korespondenca je zajimawa nic jenož wobsaha dla, ale tež dla swojeje prawopisneje drasty. Ani snadź jedyn dopis njeje z tym samym prawopisom pisany, a skónčnje tež listy w „serbskej“ cyrilicy pisane pokazuju hač do poslednjeho drobne nowoty a wotkhilki. Zajimawe su tež, štož rěč nastupa, dokelž Smoleř měšeše pod wliwom svojich čěskich počahow husto do nich bohemišmy, druhdy snadź tež, zo by je adressat lěpje rozymil. Štož wobsah nastupa, maju zawěšće listy do pjećdesatych lět wjetši wuznam, ale ani dalše dopisy do lěta 1881 njejsu bjez zajimawosće za Smolerjowe žiwjenje a žiwjeńske wosudy. Tutech dopisow bě wěšće wjacy; škoda, zo mnohe z nich su so zničile. Z nimi pak njejsu Smolerjowe čěske počahi wučerpane. Pokazuju na př. na jeho zeznače z čěskim basnikom Wit. Hálkom (1834—1877) při Budyšskim spěwanškim swjedženju l. 1861, wo kotrymž a wo Smolerju Hálek pisaše do „Národních Listů“ 1861 dnja 12. 9. a 15. 10. We wšěch tu wočiščanych dopisach jewi so Smolerjowe krute a razne zmyslenje, jeho njepoddajna wola we serbskim a słowjanskim prócowanju, jeho idealne zahorjenje tež tam, hdžež bě na wopačnym puću, we wšěm a wšudže slěduje zajimy swojeho maleho naroda, wostajiwši swoje wosobinske pozady. Jenož jemu maju so Serbjá za to džakować, zo wot štyrcetych lět bóle na słowjanske a europske jewiščo wustupichu, jenož jemu džakuja so za něččiše wudospołnjene

narodne žiwjenje w Hornjej Łužicy. A tež Delnju Łužicu wón njewustawajcy budžeše k nowemu žiwjenju, wosobnje ju pozbudžowaše, zo by tam znajmjeńša škričku narodneho zwědomjenja wubudził spušćejo so, zo so tam k plomješku rozhori a dalšu narodnu existencu zakhowa. Prawje mjenuje jeho Pypin we swojej „Istorii slawjanskich literatur“ (1081) „zaměčatelnějším i populjarnějším iz vsěch predstavitelej lužickago wozroždenija“ (najzajimawšeho a najpopularnišeho ze wšěch předstawićelow lužisko-serbskeho wonarodženja), prawje kharakterisowaše jeho hižo l. 1868 M. Hórnik w „Kwětach“ 150 jako „prěnjeho wědomeho Słowjana we Łužicy“. Hižo w léče 1868 móžeše Hórnik pisać, zo bě to Smolef, „jenž u wětši mirě znova obrátil zraky Slovanů na Lužičany. I ve vzdálených končinách dobře se ví, že on jest hlasatelem solidarnosti v duchovním boji všech Slovanů.“ —* Jara wěstotnu kharakteristiku wo Smolerju napisa tež Ad. Černý w Ottowym „Slovníku naučném“ 23, 1905, 529 jednajo wo nim jako wo „patriarchovi lužickosrbského národa a vzkřísiteli lužickosrbského jazyka — — —; Smolef rázem probudil spící a postavil lužicko-srbské znovuzrození na základ lidový a slovanský.“** A najwjetši česki basnik Jaroslav Vrchlický měješe nimo Hórniku w mysli Smolerja, hdyž pisaše we swojej basni „Lužiskím Serbam“ (přeložk Ad. Černého we Łužicy 1891, 25, znova wočišćany we Łužicy 1912, 98) wo „dvou recích ducha“, (wo dwěmaj rjekomaj ducha) synomaj serbskeje zemje, kotrejž nad rowom Slawije z wuspěchom pěstujetaj serbski štom. Jenož Smolerjowe a Hórnikowe skutkowanje položi Vrchlickemu tele wěšćeřske słowa do rta: „Do putow spjaty, bity, klaty wšudže, hdžež něhdy bě, stać Słowjan přeco budže! —

Basnikowe słowa so zawěsće dopjelnja, změja-li tež džensniši Serbja telko horliwošće a zahorjenja za swjatu narodnu wěc, budža-li tak njesprócnje a wutrajnje za swój narod džělać kaž cyłe swoje žiwjenje džělaše Arnošt Smolef. A w njewulkej tutej korespondency nańdu wěsće dosć powučjenja a wubudženja.

* „kiž we wjetšej měrje kedžbnosć Słowjanow na Serbow wobroći. Samo we zdalenyh kónčinach derje wědža, zo wón přezjenosć přěduje w duchownym wojowanju wšěch Słowjanow.“

** „wo patriarchu serbskeho národa a budžićerju serbskeje řeče . . . , Smolef z dobom spjacych zbudži a postaji serbske wozroždenje na ludowy a słowjanski zakład. —

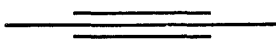
Zapis wozjewjenych listow.

	Strona
1. List J. E. Smolerja dnja 11. dec. 1839 z Łaza prof. I Ev. Purkynjej do Wrótstawja. Woćiščany we Slovanskím Sborníku 3, 1884, 444—445	58
2. List Jana Kollara z Pešče dnja 12. febr. 1840 J. E. Smolerjej do Łaza. Woćiščany we Łužičanu 16, 1875, 183—187	65
3. List Lud. Štúra z Dobrogory (Hala) dnja 17. mërca 1840 J. E. Smolerjej do Łaza. Woćiščany we Łužičanu 17, 1876, 11—15	69
4. List J. E. Smolerja ze Zhorjelca dnja 10. jun. 1841 prof. Purkynjej do Wrótstawja. Woćiščany w Čas. Mač. Serb. 1904, 95—97	75
5. List P. J. Šafařka z Prahi dnja 12. jul. 1841 J. E. Smolerjej do Łaza. Wobsah zhubjeneho dopisa podaty we Łužicy 14, 1895, 43	78
6. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 6. oktobra 1841 Fr. Douchej do Prahi. Dotal njećiščany. Original we Museu Kralovství Českého	82
7. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 6. oktobra 1841 Vacl. Hankej do Prahi. Woćiščany we Łužicy 1898, 44 sc.; znova w Hankowej korr. 924—928	89
8. List J. E. Smolerja ze Zhorjelca dnja 31. jul. 1842 prof. J. E. Purkynjej do Wrótstawja. Pisany delnjołužiscy. Woćiščany we Łužicy 1899, 34—35	97
9. List J. E. Smolerja ze Zhorjelca dnja 27. okt. 1842 prof. Purkynjej do Wrótstawja. Pisany delnjołužiscy. Woćiščany we Łužicy 1899, str. 35	100
10. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 13. awgusta 1843 Fr. Douchej do Prahi. Pisany hornjołužiscy a němscy. Dotal njećiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	133
11. List J. E. Smolerja w Prazy dnja 11. sept. 1843 Fr. Douchej. Pisany čěscy. Dotal njećiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	138
12. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 4. jul. 1844 dzej. V. Staňkej w Prazy. Dotal njećiščany. Wobsedženstwo knj. Iv. Šetlika w Prazy	143
13. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 4. jul. 1844 Fr. Douchej w Prazy. Pisany hornjołužiscy a němscy. Dotal njećiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	144
14. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 5. jul. 1844 K. A. Vinařickému do Kovaně. Woćiščany w korespondency Vinařického II. 1909 č. 541, str. 526—528	147
15. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 23. jul. 1844 Čelakovskému do Prahi. Woćiščany we Łužicy 1898, 110—111; znova w korr. Čelakovského III. 154—155	150
16. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 20. okt. 1844 Fr. Douchej do Prahi. Pisany serbscy a němscy. Dotal njećiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	155
17. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 12. februara 1845 V. Hankej w Prazy. Woćiščany we Łužicy 1898, 110.	164
18. List J. E. Smolerja z Wrótstawja dnja 14. febr. 1845 dzej. Staňkej w Prazy. Dotal njećiščany. Wobsedženstwo knj. Iv. Šetlika w Prazy	165

Strona

19. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 27. meje 1845 Čelakovskému do Wrótstawja. Wočiščany w Čas. M. S. 1904, 86—89	167
20. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 26. okt. 1845 Fr. Douchej w Prazy. Pisany serbscy a němscy. Dotal nječiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	172
21. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 8. novembra 1845 prof. Čelakovskému do Wrótstawja. Wočiščany w Čas. M. S. 32, 1904, 89—90	179
22. List	P. J. Šafaříka z Prahi dnja 22. febr. 1846 J. E. Smolerjej do Łaza. Wočiščany we Łužičanu 1875, 100—101	180
23. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 22. měrca 1846 prof. Purkyněj do Wrótstawja. Wočiščany we Łužicy 1899, 55—56	183
24. List	F. L. Čelakovského z Wrótstawja dnja 30. hapr. 1846 J. E. Smolerjej do Łaza. Jenož podaće wobsaha. Dotal nječiščany	186
25. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 8. meje 1846 prof. Čelakovskému do Wrótstawja. Wočiščany w Čas. Mač. Serb. 1904, 90—91	186
26. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 11. jul. 1846 Fr. Douchej do Prahi. Dotal nječiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	188
27. List	J. E. Smolerja z Łaza dnja 15. awg. 1846 Fr. Douchej do Prahi. Pisany serbscy a němscy. Dotal nječiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	190
28. List	J. E. Smolerja ze Zhorjelca 28. febr. 1847 prof. Čelakovskému do Wrótstawja. Wočiščany w Čas. Mač. Serb. 1904, 92—94	194
29. List	J. E. Smolerja z Budyšina dnja 29. hapryla 1847 prof. Čelakovskému do Wrótstawja. Wočiščany w Čas. Mač. Serb. 1904, 94—95	197
30. List	J. E. Smolerja z Budyšina dnja 1. meje 1847 Fr. Douchej do Prahi. Dotal nječiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	198
31. List	J. E. Smolerja z Lipska dnja 4. meje 1848 Fr. Palackemu do Prahi. Wučah dotal njewočiščaneho lista, kiž je z wobsedženstwom Českého Museja	201
32. List	J. E. Smolerja z Budyšina dnja 17. meje 1852 Fr. Douchej do Prahi. Dotal nječiščany. Wobsedženstwo Musea Kral. Českého	209
33. List	J. A. Smolerja z Budyšina 17. meje 1852 V. Hankej w Prazy. Wočiščany wot Franceva w Hankowej korespondency str. 929	212
34. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 8. awg. 1852 V. Hankej w Prazy. Wočiščany w Hankowej korespondency str. 929	212
35. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 2. jun. 1853 V. Hankej do Prahi. Wočiščany w Hankowej korresp. 930	213
36. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 7. jun. 1853 V. Hankej. Dopis wočiščany w Hankowej korresp. 931; připožožena baseň njewočiščana	215
37. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 8. jun. 1853 V. Hankej. Wočiščany w Hankowej korresp. 931—932	216
38. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 9. jun. 1853 V. Hankej. Wočiščany w Hankowej korresp. 932	217
39. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 9. jun. 1853 V. Hankej. Wočiščany tež tam 933	217

		Strona
40. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 19. jun. 1855 V. Hankej. Tohorunja tam wočiščany 934	218
41. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 19. jun. 1855 V. Hankej Wočiščany tež tam 934	219
42. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 11. okt. 1858 Fr. Jezberje do Prahi. Pisany serbscy z kyrilicu. Wočiščany w Čas. Mać. Serb. 1904, 100	221
43. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 25. nov. 1858 Fr. Jezberje do Prahi. Pisany serbscy z kyrilicu. Wočiščany w Čas. Mać. Serb. 1904, 101—102	222
44. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 6. dec. 1858 Fr. Jezberje do Prahi. Pisany serbscy z kyrilicu. Wočiščany w Čas. Mać. Serb. 1904, 103	224
45. List	J. A. Smolerja z Pětrohroda dnja 1. febr. 1860 V. Hankej do Prahi. Pisany serbscy z kyrilicu. Wočiščany we Hankowej korresp. 934—935	227
46. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 14. sept. 1862 Fr. Jezberje do Prahi. Pisany serbscy z kyrilicu. Wočiščany w Čas. Mać. Serb. 1904, 104	230
47. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 9. okt. 1862 Fr. Jezberje do Prahi. Pisany serbscy z kyrilicu. Wočiščany tež tam 105	231
48. List	J. A. Smolerja z Budyšina dnja 21. meje 1876 Fr. Jezberje do Wařawy. Pisany ruski. Wočiščany tež tam 105	232
49. List	J. A. Smolerja we Wařawje dnja 12. hapryla 1881 Fr. Jezberje. Wočiščany tež tam 106	234
50. List	J. A. Smolerja we Wařawje dnja 14. febr. 1882 Fr. Jezberje. Pisany serb. z kyrilicu. Wočiščany tež tam 106	235

Wobsah lětnika 1919.

Strona

Z čěskoho listowanja J. E. Smolerja. Podal dr.

Josef Páta 3

Z nakładom Maćicy Serbskeje je wušła:
129. Protyka „Předženak“ na lěto 1920.

— **Wo zapłaćenju lětnych přinoškow** (kóždolětnje 5 hr. abo w cuzych pjenjezach po kursu) a wo dary za „Serbski Dom“ a za „Serbski Musej“ M. S. najpodwolnišo prosymy. Pokładnikowa a musejownikowa adresa za póst je: Oberlehrer Michael Werab, Bautzen (Sachsen), Lauengraben 2^{III}, Serbski Dom.

Dale naležnje prosymy **wo dary do Maćičneje knihownje**. Dary za knihownju a posyłki towafstwow, swoje spisy z našej Maćicu wuměnjowacych, prosymy słać z adresu knihownika: Domschullehrer Georg Scholze, Bautzen, Vor dem Schülertor 21.

Po wobzamknjenju hłowneje zhromadźizny lěta 1917 ma so wot 1917—1921 wob lěto jenož jedyn zešiwk Časopisa M. S. wudawać a město druhého zešiwka kóžde lěto sobustawam jedyn zešiwk Rězakoweho wulkeho „Němsko-serbskeho Słownika“ podawać. — Hdy by něchtó Časopis abo žadyn wozjewjeny spis M. S. w prawym času njedostał, njech sebi z lisćikom žada pod adresu: Studienrat Dr. Ernst Mucke, Bautzen (Sa.), Wilhelmstraße 16.

